

zenekar

2008/6

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XV. évfolyam 6. szám

<http://www.hungorchestras.com/>

FOTÓ: VICTORIA HOTEL

A HELYREÁLLÍTOTT HUBAY-PALOTA ZENETERMÉNEK RÉSZLETE

- 150 éve született Hubay Jenő
- Leépítés az Operaházban
- Heves viták és módosító indítványok a Parlamentben

nka
Nemzeti Kulturális Alap

A KULTÚRPONT IRODA hírei

3

KALENDÁRIUM

5

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Méltatlanul elfeledve

Az elmúlt évek nagy jubileumai, Bartóké és Kodályé után idén a magyar zenetörténet harmadik nagy alakjának, Hubay Jenőnek is kerek évfordulóját ünnepeljük. A 150 éve született világhírű hegedűművész, zeneszerző és tanár alakjáról és munkásságáról konferencián, koncerteken, kiállításokon emlékeztek meg hazánkban és Brüsszelben, s októberben a Victoria Hotel épületében megnyitotta kapuit a csodálatosan felújított Hubay Jenő Zeneterem is. *(Bilkei Éva)*

7

Létszámléptetés az Operaházban

A Magyar Állami Operaháznak ebben az esztendőben 28 státusszal kellett csökkentenie a dolgozói számát. A létszámléptetés első része már az év elején lezajlott, s október végén került sor a második szakaszra, amelynek során 14 embert kell elküldeniük. Ez a dalszínház zenekarában tizenegy személyt érintett. A kényszerű intézkedésekről a zenekari igazgató, Mali István számolt be. *(Réfi Zsuzsanna)*

9

Új utakon a Debreceni Filharmonikusok

Átalakul a debreceni együttes szerkezete, s több státuszra hirdettek próbajátékokat, ez is a zenekar átalakulásának egyik állomása. A nyolcvanöt esztendeje alakított együttes szezonja nem lesz könnyű, hiszen csökkennek a forrásaik, Kocsár Balázs mégis bízik abban, hogy sikerül pótolniuk ezt a hiányt. *(Réfi Zsuzsanna)*

10

Igazgatóra vár a Savaria Zenekar

Július óta nincs kinevezett igazgatója a Savaria Szimfonikus Zenekarnak, s valószínűleg legkorábban is csak 2009. februárjára választhatnak olyan személyt, aki betölti ezt a pozíciót. Pedig szükség lenne minél előbb egy ilyen vezetőre, hiszen a hírek szerint a következő esztendőben csökken az együttes támogatása, s minél előbb el kellene kezdeni a 2009/2010-es szezon előkészítését is. *(Réfi Zsuzsanna)*

12

MŰPA

Döntőbe jutott zeneszerzők

Lezajlott a Reneszánsz Év 2008 részeként, a Művészetek Palotája és a Budapest Music Center (BMC) kezdeményezésében és szervezésében idén februárban meghirdetett Új Magyar Zenei Fórum (UMZF) 2009 zeneszerzőverseny első fordulóját. A júliusi beadási határidőre két kategóriában összesen 38 jelgés pályázat érkezett: 14 kamaramű és 24 nagyzenekari darab. *(Bilkei Éva)*

13

SZAKSZERVEZET

Heves viták és módosító indítványok a Parlamentben, a művészeti területeket érintő törvényjavaslatokról

Novemberben került az országgyűlés elé az előadó-művészeti, valamint a szerzői jogi törvényről szóló előterjesztés. Mindkét javaslathoz számos módosító indítvány érkezett, de várható, hogy lényegesen egyik törvény sem változik. *(Réfi Zsuzsanna)*

14

KÜLFÖLD

Zenekari konferencia Tamperében

A Finn Zenekarok Szövetsége Dánia, Észtország, Izland, Lettország, Litvánia, Norvégia és Svédország zenekari, előadó-művészeti szervezeteit, zenekar-igazgatóit hívta meg a Tamperében szeptember 25. és 27. között megtartott Északi Zenekari Konferenciára. *(Kovács Géza)*

16

PORTRÉ

Gyémántot érő életmű

Gyémántdiplomát adtak át Szebenyi János fuvolaművésznek hatvan éves szolgálatát méltányolando a közelmúltban a Zeneakadémián. A nyolcvannegyedik évében járó művész 1957-ig a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarában, majd nyugdíjazásáig az Állami Hangversenyzenekarban játszott. *(Bilkei Éva)*

18

Kilencven éves a Zuglói Filharmonia atyja, Záborszky József

Számos zenekari mű szerzője, énektanár, a zuglói I. István Gimnázium valamikori igazgatója, s a kodályi hitvallás gyakorlati beteljesítője, Záborszky József idén ünnepelte kilencvenedik születésnapját.

(Bilkei Éva)

20

Befejeződött Szegeden a Mezzo Operaverseny

Nagyszabású gálaesttel zárult a Mezzo Nemzetközi Operaverseny- és Fesztivál a Szegedi Nemzeti Színházban. A megmérettetésen több mint háromszázötvenen indultak, a döntőbe azonban csak tizenkilencen jutottak be.

21

KRITIKA

Hangverseny

A MÁV Szimfonikus Zenekar, a Pannon Filharmonikusok, az Óbudai Danubia Zenekar, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, a MÁV Szimfonikus Zenekar, a Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara, a Budafoki Dohnányi Zenekar, a Zuglói Filharmonia – a Szent István Király Szimfonikus Zenekar és a Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenyeiről *(Fittler Katalin és Bócz Sándor)*

22

CD

A Miskolci Szimfonikus Zenekar legújabb felvételéről, Weiner: Toldi című szimfonikus költeményéről. *(Fittler Katalin)*

28

ZENETÖRTÉNET

Reményi Ede hegedűművész életrajza – 7.

Két év Párizsban, hat év az egyesült államokban, hat évi utazás a föld körül, majd hazatérés (1876–1891) *(Közreadja: Rakos Miklós)*

30

MŰHELY

Rátermet munkatársaknak rátermet feljebbvalókra van szükségük

Annak felismerésére, hogy a munkatárs, aki be tud számolni új pozitív fejlődésekről a saját zenekarában, reklámhordozó is lehet, kulturális intézményeink vezetőinél még várni kell. Ennek pont az ellenkezője érvényesül. A „személyi költségek” csökkentésének gyakori emlegetése elbizonytalanodáshoz és felmondáshoz vezet. *(Ralf Pegelhoff)*

36

Zenekari kommunikációs kultúra

Szakadozni kezd arról a zenekari muzsikusról alkotott kép, aki a hangozó megfelelő időben a megfelelő helyen szólaltatja meg, és ezért méltányos megbecsülésben részesül, egyébként azonban kevés mondanivalója van és alkalmazkodik sorsához. Vannak kollegák, akik nem elégednek meg azzal, hogy csupán fogaskerekek egy mechanizmusban és más válaszokat keresnek a konfliktusokra és vezetői hibákra mint a türés vagy az értelmetlen viták. *(Ralf Pegelhoff)*

37

Sok zenekar a képességei alatt produkál

Mindaddig, amíg egy zenekarban a kommunikációs stílus elsősorban mások leértékeléséből és lekicsinyléséből áll, nincs esély a zenekar teljesítményének fokozására. Zavaró lámpaláz, fellépési stressz és leértékelő kommunikációs stílus az alacsony önbecsülés jelzései. A zenekarok csak akkor képesek érzelmi csúcsteljesítményekre és legjobb zenei képességeik demonstrálására, ha minden egyes muzsikusra rendelkezik a képességgel, hogy érzelmi terhelési csúcson saját önbecsülésének megragadásával kreatívan és önértékeléssel cselekedjen. *(Michael Bohne)*

39

HANGVERSENYNAPTÁR

40

Komolyzenei programok Európa 2009-es kulturális fővárosaiban

2009-ben az ausztriai Linz és a litvániai Vilnius lesz Európa Kulturális Fővárosa. Mindkét évad keretében nagy hangsúlyt fektetnek a klasszikus zenére.

LINZ

Linzben az első fontosabb esemény a **FOUCHÉ CÍMŰ OPERA ŐSBEMUTATÓJA** 2009. január 10-én. A mű szerzője Franz Hummel, Európa egyik legmegbecsültebb és legeredetibb komponistája. A téma különösen érdekes, hiszen Fouché életének utolsó szakaszát Linzben töltötte száműzetésben.

Április 30-tól május 2-ig tart a **KALEIDOPHON NEMZETKÖZI ZENEI FESZTIVÁL**, amely teret enged a jazznek és az improvizatív zenének. A program 2009-ben három ősbemutatót kínál külföldi zenészek közreműködésével. A fesztivál csúcspontja **PETER ABLINGER LANDSCHAFTSOPER** című, erre az alkalomra íródott művének bemutatása.

Május 6-tól 9-ig (majd november 4. és 8. között) zajlik a **FESTIVAL 4020**, két fő témája a dal és Isten. Kínálata az itáliai reneszánsz énekművészetétől Franz Schubert műdalaiig terjed.

Ugyancsak májusban, 19-től 24-ig rendezik meg a **10. EURÓPAI IFJÚSÁGI ZENEI FESZTIVÁLT**, a Megahertzet. Linz ekkor a fiatalok Mekkája lesz, hiszen több mint nyolcezer résztvevőre számítanak. A program fontos része az Európai Zeneiskolák Uniójának kétnapos gyűlése. Május 23-án a fesztiválon részt vevő összes zenész egy közös produkcióban lép fel.

Május 25-én **DOUG HAMMOND** adja elő a külön a Linz09 programsorozatra írt „**JAZZ HATÁROK NÉLKÜL**” című kórusművet.

A nyár a szabadtéri programoknak kedvez: június 26. és 28. között rendezik a **FRISCHLUFTKLASSIK (KLASSZIKUSOK A FRISS LEVEGŐN) CÍMŰ SZABADTÉRI ZENEI FESZTIVÁLT**, a hőstörténetek és a szimfonikus tánc témakörében. A Brucknerzenekar, Dennis Russel Davies vezényletével, többek között Leonard Bernstein West Side Story-ját is előadja. A júniusban és szeptemberben zajló Holz&Blech (Fa és réz) fúvószenei fesztivál időutazást kínál a Linzben és Felső-Ausztriában igen jelentős fúvószene történetében. Az előadások Linz

különböző helyszínein zajlanak, a közönséget busszal szállítják koncertről koncertre.

A **FRIEDEN HÖREN** (Hallani a békét) című előadást június 29-én láthatja a nagydíjazott a Bruckner-házban. Fellép a linzi zeneiskola szimfonikus zenekara, és közreműködik Dieter Senghaas béke- és konfliktuskutató. Amióta Linz 1986-ban a Béke Városa lett, kiemelten támogatja a béke- és konfliktuskutatást a németajkú térségben. A reneszánsz óta számtalan zenemű témája a békevágy, a koncertre összeválogatott művekhez Dieter Senghaas mond bevezetőt.

A szeptember 23-ai nyitókoncerttel kezdetet veszi a **BRUCKNERFEST 09, LINZ KOMOLYZENEI FESZTIVÁLJA**. Az idei rendezvény címe „Kép és hang”, utalva arra, hogy a szabadtéri előadások nagy részét háromdimenziós képi elemek teszik érzékletesebbé. A fesztiválon többek között a Budapesti Filharmonikus Zenekar, a Bécsi Filharmonikusok és Zubin Mehta is fellép majd.

Stadtpfarrkirche Linz

A számtalan zenei fesztivál, opera ősbemutató és koncertsorozat mellett egész éven át zajlik zenei projekteknek is fültanúi lehetünk. Ilyen az **ENSEMBLE09**, amely nemcsak zenei formáció, hanem a zenészek, zeneszerzők, karmesterek és a közönség közvetítője és kommunikációs fóruma is. Koncertjeik során párbeszédet kívánnak kialakítani a

közönséggel. A tervek szerint az Ensemble09 a kulturális főváros programsorozat végzetével is folytatódik majd. A **SONUS LOCI** program során szinte valamennyi linzi templomban lesznek zenei előadások. Egy 150 éve megszakadt tradíciót is felelevenít Linz 2009-ben: mindennap trombitaszó hallatszik majd a Stadtpfarrkirche tornyából.

VILNIUS

Már az év első hónapjában igazi különlegességek várják az érdeklődőket. Január 9. és 13. között **HOMMAGE À HEIFETZ** címmel a legendás hegedűs, Jascha Heifetz tiszteletére rendeznek zenei hetet. Ennek részeként Európa leghíresebb hegedűsei játszanak az Európa Koncertje programon.

Januártól májusig a város ad otthont a **HERBERT VON KARAJAN KARMESTERVERSENY** nyertesek koncertsorozatának, ahol – a nyertesek vezényletével – a Litván Állami Szimfonikus Zenekar muzsikál.

Május 14-én a **LONDONI SZIMFONIKUS ZENEKAR** – Valerij Gergiev vezényletével – rendkívüli összeállítás ad elő a klasszikus zene remekeiből a Vilnius 2009-es év tiszteletére.

Májusban kezdődik, és egészen decemberig tart a **SAKRÁLIS ZENEI FESZTIVÁL**, amelynek keretében Vilnius templomaiban az érdeklődők vallásos zenét hallgathatnak a világ minden tájáról, a gospel stílustól a zsidó zenén át a klasszikus orosz egyházi stílusig.

Június 6. és július 4. között rendezik meg a **VILNIUS OPERA FESZTIVÁLT**. Itt különleges vendég lesz például a Szentpétervári Mariinsky Színház, valamint az Izrael Opera Színház társulata.

Igazi csemegének ígérkezik június 21-én **VERDI REQUIEM-JE A VILÁG FESZTIVÁLT**

ÉNEKKARÁNAK ELŐADÁSÁBAN. Több mint háromszáz énekes érkezik a világ minden tájáról (az Egyesült Államokból, Ausztráliából, a skandináv országokból, Új-Zélandról, Japánból stb.), őket a Litván Nemzeti Szimfonikus Zenekar és Kaunas város Szimfonikus Zenekara kíséri majd.

Július legfontosabb eseménye a „**VILNIUS MINT ÉSZAKI (JELZŐ)FÉNY**” – KRISTUPAS NYÁRI FESZTIVÁL 2009. A koncertsorozat célja, hogy más megvilágításban tüntesse fel Vilniust mint várost. A program csúcsa a Prometheus című szimfonikus vers premierje lesz, amelynek részeként az eredeti művet is előadják a legmodernebb számítógépes technológia segítségével.

Szeptember 28. és október 6. között kerül sor az **EURORÁDIÓ ZENEI HÉTRE**. A Litván Rádió – a European Broadcasting Union

segítségével – hat nagyobb koncertet sugároz majd különböző stílusokban. Az előadók között találjuk a Litván Állami Szimfonikus Zenekart, a Vilnius Vonósnégyest, de szerepel a Brevis Énekkar és Kisérete is.

Október 15-től 25-ig tart a **SOUNDSCAPE**. A Világzenei Napok 2009 részeként a koncertsorozat lehetőséget ad a hallgatóknak arra, hogy egy helyen hallgathassanak olyan különleges zenei műveket, amelyek kifejezetten erre az alkalomra készültek, a

világ nagyobb városaiban. Az ismertebb előadók (például Ensemble InterContemporain, London Sinfonietta, Alarm Will Sound, Ictus) játékát élőben láthatják/hallhatják majd a világ más országaiban is.

Október 14. és november 23. között a **VIVA MUSICA VIA BALTICA** koncertsorozat a Via Baltica autópálya által összekötött országok művészeinek előadásait öleli fel. A programot a Litván Kamarazenekar adja elő, a külföldi szólisták Finnországból, Észtországból, Lettországból és Lengyelországból érkeznek, valamint játszik majd a Virtuosi di Kuhmo (Finnország), a Hortus Musicus (Észtország), a Lettországi Kamarazenekar, a varsói Beethoven Akadémia Kamarazenekara (Lengyelország), a Szentpétervári szólisták, a Kalinyingrádi Kamarazenekar (Oroszország), valamint a Malmö Kamarazenekar (Svédország).

Bővebb információ az évről: www.kulturpont.hu/zenekar

KULTÚRA PROGRAM – ÉRTÉKELŐ KONFERENCIA BRÜSSZELBEN Az Európai Unió Kultúra programja keretében megvalósult projektek eredményeinek bemutatására, illetve a jó gyakorlatok elterjesztésére rendeznek konferenciát Kultúra mozgásban címmel 2008. december 12-én a belga fővárosban. A plenáris üléseken tíz kiválasztott projektet mutatnak be, emellett 25 további projektet is megismerhetnek az esemény résztvevői. A rendezvény lehetőséget biztosít hálózatok, új kapcsolatok kialakítására is.

EURÓPAI KULTURÁLIS FÓRUM FRANCIAORSZÁGBAN – KULTÚRA ÉS GAZDASÁG 2008. november végén Európai kulturális fórumot rendezett a francia EU-elnökség Franciaországban a kultúra és gazdaság kapcsolatáról. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium államtitkára, Csák Ferenc a fórumon tartott beszédében a magyar kulturális kormányzat által arts and business (művészet és kultúra) néven elindított, a kultúrába való befektetést serkentő törvé-

nyekről, valamint a magántőkének a kultúrába való bevonására tett magyar kezdeményezésekről tartott előadást. Emellett a 2004 óta működő filmtörvényről, és a készülő színházról is beszélt.

NEMZETKÖZI ZENEI VERSENY SVÁJCBAN ÉNEKESEKNEK ÉS ÜTŐSÖKNEK Fialat énekeseknek és ütősöknek rendezik meg 64. alkalommal a Genfi Nemzetközi Zenei Versenyt 2009. október 25. és november 12. között. Jelentkezési határidő: 2009. április 30.

SOND'AR-TE NEMZETKÖZI ZENESZERZŐI VERSENY 2009-ben ismét megrendezik a Sond'r-te nemzetközi zeneszerzői versenyt, melyre kamarazenét és az elektronikus zenét ötvöző művek beküldésével lehet jelentkezni. Jelentkezési határidő: 2009. április 30.

INDIAI ALKOTÓHÁZ ELŐADÓMŰVÉSZEKNEK Előadóművészeknek (például

színészeknek, táncosoknak és zenészeknek) hirdetett nemzetközi alkotóházi programot a 15 éves múltra visszatekintő The Company Theatre (A Társulat Színház) nevű szervezet. A projekt hét hónapon át, 2009 augusztusától 2010 februárjáig tart. Jelentkezési határidő: 2008. december 31.

MAKING NEW WAVES FESZTIVÁL A X. Making New Waves kortárszenei és multimédia fesztivált 2008-ban az Európai Unió Kultúra programja által támogatott együttműködés, a „CO-ME-DI-A” (Cooperation and Mediation in Digital Arts – Digitális Művészeti Együttműködés és Közvetítés) hazai állomásaként rendezik meg 2008. december 4. és 7. között Budapesten a Trafóban.

A fesztivál látogatói az előadások mellett többek mellett improvizációs koncerten, internetes és lokális hálózati multimédia zenei programon, multimédia operán, valamint zenei és audiovizuális műhelyfoglalkozásokon vehetnek részt.

Tagfelvétel az Európai Unió Ifjúsági Zenekarába

A 2009/2010-es évadra is várja 14 és 24 év közötti fiatal zenészek jelentkezését az Európai Unió Ifjúsági Zenekara (European Union Youth Orchestra – EUYO). A zenekar zenei igazgatója Vladimir Ashkenazy; a 2009/2010-es tavaszi és nyári turnén a zenekar többek között Andrew Littonnal, Gianandrea Nosedával, Sir Colin Davisszel

és Herbert Blomstedtrel dolgozik majd együtt.

A tagfelvétel magyarországi ügyeit a KultúrPont Iroda intézi – **2008. december 15-ig** várjuk a kitöltött jelentkezési lapokat. A jelentkezési lap, a kötelező darabok és a meghallgatással kapcsolatos információk letölthetők a KultúrPont Iroda honlapjáról.

Bővebb információ:

KultúrPont Iroda

1075 Budapest, Kazinczy u. 24–26.

Böcskei Csilla

E: euyo@kulturpont.hu

I: www.kulturpont.hu/euyo

Tel.: (06 1) 413-7566

Fax: (06 1) 413-7574

ISMERETLEN MOZART-MŰVEKET TALÁLTAK a zeneszerző kéziratok között a nyugat-franciaországi Nantes könyvtárában. A zenetudósok hitelesítése még várat magára, de úgy tűnik, egy szonáta és egy mise részletei kerültek elő.

JUBILEUMI HÁRFAFESZTIVÁL GÖDÖLLŐN. Októberben tizedik alkalommal látogattak Magyarországra a világ kiemelkedő hárfaművészei. A gödöllői kastély dísztermében és a Zeneakadémián rendezett fesztivál két közreműködője, Isabelle Moretti és Marielle Nordmann mesterkurzust is tartott.

MAAZEL SAJÁT FESZTIVÁLT INDÍT. A New York-i Filharmonikusok zenei igazgatója, Lorin Maazel utolsó szezonját kezdte meg az együttes élén. A 78 éves mester már a következő kihívásra készül, nyáron a virginiai birtokán, Castletonban kezd kéthetes zenei fesztivált, amelyen a házigazda és muzsikus barátai hangszeres és énekes előadóknak, valamint karmestereknek tartanak mesterkurzust, miközben Britten operáit állítják színpadra. Magyarországon legközelebb december 19-én lép föl a Műpában, ahol a Symphonica Toscanini együttesrel adja elő Beethoven V. és VI. szimfóniáját.

SZEMERÉDY KÁROLY A DOBOGÓN AZ OPERALIÁN. A Madridban tanuló magyar bariton harmadik helyezést ér el a Plácido Domingo fémjelzte énekversenyen amelynek idén a kanadai Québec adott otthont. A többfordulós megmérettetés döntőjébe negyvenen kerültek. Szemerédy Károly Elena Xanthoudakis szopránnal osztotta meg a harmadik helyet.

RÉGIZENE ÚJ TANSZÉKEN. Január 28–29-én Párizsban, március 1-jén és 2-án New Yorkban rendezik meg a felvételi vizsgákat azoknak, akik a Juilliard School of Music jövő év szeptemberében induló régizenei fakultására kívánnak jelentkezni. 121–4 hangszeres hallgatónak lesz lehetősége arra, hogy teljes, két évre szóló ösztöndíjat kapjon. Az első nyilvános mesterkurzusokat (Jordi Savall, viola da gamba) januárban és márciusban (Monica Huggett, hegedű) rendezik meg.

A KOMOLYZENEI OSCAR IDEI DÍJAZOTTJAI. Átadták a világ egyik legtekintélyesebb komolyzenei magazinja, a londoni Gramophone díjait. Az év művésze díjat az amerikai hegedűművész, Hilary Hahn kapta, Cecilia Bartoli és Maxim Vengerov kategóriagyőztes lemezén viszont Fischer Ádám vezényelt.

OKTÓBER VÉGI TISZTA LÁNGOK. A 79 éves Kossuth-, Erkel- és Bartók-Pásztory-díjas zeneszerző, Szokolay Sándor élete főművének aposztrofálta Október végi tiszta lángok című oratóriumát, amelyet Kocsis Zoltánnak ajánlott. A darab ősbemutatóját, október 10-én tartották a Művészetek Palotájában a Nemzeti Filharmonikusok előadásában.

HAYDN-EMLEKÉV. Nemcsak a magyarországi koncertélet résztvevői készülnek lázasan a 2009-es Haydn-évre. Az Esterházy Magánalapítvány Kismartonban különösen gazdag programkínálattal jelentkezik az osztrák oldalon. A tervek közt interaktív kiállítás, ősbemutató, vonósnégyes-fesztivál és tudományos szimpózium is szerepel. Az emlékévet a zeneszerző óriás születésnapján, március 31-én nyitják meg a kismartoni Esterházy-kastélyban, ahol a Concentus Musicus ad elő négy Haydn-szimfóniát Nikolaus Harnoncourt vezényletével. Október 16. és 18. között irodalmi alkotásokkal gazdagított vonósnégyes-fesztivált rendeznek, amelyen a három osztrák együttes mellett a magyar Keller Vonósnégyes és a svájci Carmina Quartett is fellép.

ÚJABB ELISMERÉS A PRO MUSICA LEÁNYKARNAK. Az Akadémiai Klub Egyesület a tagok szavazata alapján 2007. évi Művészeti Díját a nyíregyházi Pro Musica Leánykarnak ítélte a 2006 szeptemberében az MTA Dísztermében adott koncertjükért. A díjat a Zene Világnapján az MTA Dísztermében Vizi E. Szilveszter akadémikus adta át Szabó Dénes Kossuth-díjas karnagynak, a Cantemus Kórusintézmény igazgatójának, valamint a Cantemus Gyermekkórus és a Pro Musica Leánykar vezetőjének.

KIVÁLÓ NEMZETKÖZI MINŐSÍTÉS AZ MR KODÁLY CD-JÉNEK. A legjobb minősítést adta a Classics Today, a világ három legtekintélyesebb hanglemez portáljának egyike az MR Szimfonikusok és Fischer Ádám közreműködésével elkészített Kodály Zoltán: Háry János CD-nek. A cikk írója, Victor Carr Jr. mind a hangzásra mind pedig az előadásmódra a maximális 10 pontot adta az MR és a BMC közös kiadásában 2007 novemberében megjelent albumnak.

KONFERENCIA BARTHA DÉNES EMLÉKÉRE. A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság két napos konferenciával emlékezett meg a régi magyar zene kutatója, Bartha Dénes születésének 100. évfordulójáról októberben, miután a család és a Társaság szervezésében emléktáblát avattak Bartha Dénes egykori lakhelyén.

JÓL INDULT AZ ÉVAD A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKARNÁL. Október 1-jén, a zene világnapján rendezett, teltház előtt zajló koncertük nagy sikert aratott, a két új koncertmester hegedűszóólóval mutatkozott be a közönségnek és átadták „Az év zenekari művésze” díjat is Bozsodi Lórántnak.

KISS IMRE ÚJABB ÖT ÉVIG A MŰPA ÉLÉN. Hiller István oktatási és kulturális miniszter újabb öt évre nevezte ki Kiss Imrét a Művészetek Palotája vezérigazgatójának. A mostani kinevezés egyben annak a munkának is elismerése, amelyet Kiss Imre a Művészetek Palotája élén végzett az intézmény 2004-ben történt megnyitása óta.

A HUNGAROTON ISMÉT A MIDEM-EN. A franciaországi Cannes-ban 2009. január 18. és 21. között rendezik meg a világ egyik legjelentősebb zenei szakkiállítását és üzleti találkozóját, a MIDEM-et, amelyen idén is részt vesz a Hungaroton lemezkiadó.

H'ART SKÓCIÁBAN. Magyarország kulturális életéből adott ízelítőt a Skóciában rendezett H'Art Fesztivál. A Londoni Magyar Kulturális Központ a Glasgow-i Egyetem Kelet-Európai Tanulmányi Központjával, a Skót Királyi Akadémiával és a Collins Galériával közösen szervezett fesztivál programjai Glasgow-ban és Edinburgh-ban zajlottak. A rendezvény keretében fellépett Bogányi Gergely zongoraművész, Kelemen Barnabás és Kokas Katalin hegedűművészek - a két hegedűs mesterkurzust is tartott a Skót Királyi Zeneakadémián.

A METROPOLITANBÓL A JUILLIARD QUARTETBE. Új első hegedűse lesz a Juilliard Quartetnek (JQ). Az évad végén csatlakozik a 20. századi kamarazene egyik legjelentősebb formációjához Nicholas Eanet, aki jelenleg a Metropolitan Opera Zenekarának második koncertmestere, és akinek tanára a Juillardon az a Robert Mann volt, aki 1946-tól 1997-ig volt a JQ első hegedűse.

MEGÚJUL A ZENEAKADÉMIA. A kiemelt projekt támogatási szerződését szimbolikus helyszínen és napon – a Zeneakadémia Nagytermében 2008. október 22-én, Liszt Ferenc születésének 197. évfordulóján – írták alá. A megállapodás értelmében a Zeneakadémia 9,7 milliárd forint európai uniós forrásból és 1,1 milliárd forint önrészből kezdheti meg infrastruktúrája régóta esedékes rekonstrukcióját. A projekt nemcsak felújítást jelent, hanem egy nagyszabású fejlesztést is, amely komoly eszközbeszerzést is magába foglal. A rekonstrukció célja, hogy a kiemelkedő műemlék épület megújuló értékei a legmagasabb szintű oktatás és hangversenyélet megvalósítását tegyék lehetővé a Zeneakadémia megszokott atmoszférájának megőrzése mellett. Kiépítik a hangversenyélet jelenleg hiányzó infrastruktúráját, amely egyebek mellett a korszerű színpadtechnika, a hangszerraktár, a megfelelő számú és méretű öltözők, valamint korszerű stúdiótechnológiai háttér kialakítását jelenti. Emellett felújítják a Zeneakadémia Kistermét az operatánítás, valamint kamaraopera előadások céljára. A központi épület felújítása a tervek szerint 2009 őszén indulhat és várhatóan 2011 őszére fejeződik be.

MAGYAR SIKER GENFBEN. Várdai István fiatal csellóművész megnyerte a Genfi Nemzetközi Zenei Versenyt, ezen kívül az öt különdíjból négyet ő mondhat magáénak. A 22 éves muzsikusként nem ez az első kiemelkedő eredménye: tavaly a zenei versenyek olimpiájáról hozta el a harmadik helyezést, és a legkiválóbb előadónak járó különdíjat.

BOLDOCZKI GÁBOR AZ ÉV HANGSZERES SZÓLISTÁJA LETT rézfúvós kategóriában a Werke für Trompete – Georg Friedrich Händel, Georg Philipp Telemann műveiből készített lemezzel, az év szimfonikus zenekari felvétele címet pedig Fischer Ádám nyerte el az Osztrák-Magyar Haydn Zenekarral készített lemezzel (Joseph Haydn: Sinfonien 88 & 101/ Overtüre „L'isola disabitata” – MDG).

ORGONISTA GYŐZELEM. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület az Északi Evangélikus Egyházkerület közös zeneszerző pályázatot írt ki orgona- illetve kórusművek komponálására. A pályázat győztese Virágh András Gábor lett.

KIVÉTELES MAGYAR TEHETSÉG NEMZETKÖZI ELISMERÉSE. Szabó Ildikó a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kivételes Tehetségek osztályának gordonka szakos hallgatója nyerte a 7. Antonio Janigro Nemzetközi Gordonkaversenyt. Tanára Mező László professzor.

EMLÉKTÁBLA KROÓ GYÖRGY TISZTELETÉRE. A zenetudós halálának 11. évfordulóján Tallián Tibor a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetének Igazgatója felavatta Kroó György domborműves emléktábláját, Szórádi Zsigmond szobrászművész alkotását.

A SZERENCSE IS A CANTEMUS VEGYESKAR MELLÉ ÁLLT. Két első díjjal tért haza a Szabó Soma vezette Cantemus Vegyeskar a 40. alkalommal a spanyolországi Tolosában rendezett Nemzetközi Kórusversenyéről.

A MEGÚJULÓ ZENEAKADÉMIA ÉV VÉGI ÚJDONSÁGAI. A teljes körű rekonstrukció előtt álló Zeneakadémia rektora, Batta András sajtótájékoztatón mutatta be a Warner Music gondozásában megjelenő, Perényi Miklós és Schiff András közös fellépéséről készített DVD-t. Az intézmény év végi zenei kínálatából kiemelkedik a száz éve született Olivier Messiaen tiszteletére szervezett emlékkoncert is, melyen magyar előadóktól először hangzik el a Turangalila szimfónia.

KODÁLY-SZOBOR SZOBON. Felavatták Kodály Zoltán mellszobrát Szobon a Kodály Zoltán Művészetoktatási Iskola előkertjében. Krisztiáni Sándor szobrászművész alkotása egy olyan szoborpark első darabja, amely a zenei nagyságoknak állít emléket.

SIKER A CARNEGIE HALLBAN. Nagy sikerű koncertet adott György Ádám a New York-i Carnegie Hall legnagyobb termében. A 26 éves zongorista tavaly már adott koncertet a kisteremben, a Zankell Hallban, de a nagyteremben most játszott először. Másfél órás estét adott, ahol Liszt II. magyar rapszódiját, Chopin egyik balladája, Bach-átirat, Verdi-Liszt Rigoletto-parafrázis csendült fel, sőt a koncert végén ismert dallamokra improvizált is.

KITÜNTETÉS A MAGYARORSZÁGI ZENE NÉMETORSZÁGI KÖVETÉNEK. A magyar zenei élet iránti elkötelezettsége, illetve a magyar kultúra németországi népszerűsítése érdekében végzett tevékenysége elismeréseként Sólyom László államfő a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetés adományozta Rolf Becknek, a Schleswig-Holstein Zenei Fesztivál intendánsának. Rolf Beck 1998 óta irányítja Európa egyik legtekintélyesebb nemzetközi zenei fesztiválját, amelynek tavaly Magyarország volt a díszvendége.

DÉRY GABRIELLÁT KÖSZÖNTÖTTÉK. A Magyar Állami Operaházban Déry Gabriella Kossuth-díjas szoprán, a társulat örökös tagját és mesterművészt köszöntötték abból az alkalomból, hogy ötven éve az együttes magánénekese.

Méltatlanul elfeledve

Életét a zene, a művészet és a szenvedélyes hazaszeretet töltötte ki – százötven éve született Hubay Jenő

Az elmúlt évek nagy jubileumai, Bartóké és Kodályé után idén a magyar zenetörténet harmadik nagy alakjának, Hubay Jenőnek is kerek évfordulóját ünnepeljük. A 150 éve született világhírű hegedűművész, zeneszerző és tanár alakjáról és munkásságáról konferencián, koncerteken, kiállításokon emlékeztek meg hazánkban és Brüsszelben, s októberben a Victoria Hotel épületében megnyitotta kapuit a csodálatosan felújított Hubay Jenő Zeneterem is.

A Hubay-év tulajdonképpen már tavaly novemberben elkezdődött, amikor Brüsszelben kiállítással, konferenciával egybekötött koncertsorozatot rendezett a Hubay Jenő Társaság. – A rendezvény a magyar zenetörténet három nagy alakját, Kodályt, Bartókot és Hubayt együtt ünnepelte – mondta el lapunknak Gombos László, a társaság alelnöke, aki szerint Hubay emlékét méltatlanul háttérbe szorítja másik két pályatársa. – Bartók két évvel ezelőtt lett volna 125 éves, Kodály tavaly, Hubayt pedig idén ünnepeljük. A brüsszeliak nem csináltak abból gondot, hogy a három nagy magyar muzsikust egymás mellé helyezték. Itt fellépett többek között Schiff András és Perényi Miklós is, számos koncerten hallhattuk a három szerző műveit, s én egy háromszáz dokumentumból összeállított nagy kiállítást rendeztem, amelyet a koncertterem előtt, az aulában nézhetek meg a vendégek. Európa fővárosában tehát Hubay, Kodály és Bartók gyönyörűen megfér egymás mellett – mondta az alelnök.

Szintén a brüsszeli konzervatórium aulájában mutatták be az évforduló alkalmából Hubay menyének, Edle Astrupnak az Európa Kiadónál Budapesttől Estorilig töretlen akarattal címmel megjelent memoárjának francia fordítását, amely színesen írja le a '20-as, '30-as évekbeli magyar világot, s amelyből most filmet akarnak forgatni. A 30-40 millió eurós költségvetésű film rendezésére Hubay Cebrián László, a hegedűművész unokája Robert Redfordot szeretné fölkeríteni. A társaság az ilyenkor szokásos koszorúzások mellett tavasszal emlékülést is rendezett a Zenetudományi Intézetben, s az évforduló kapcsán szeptemberben Szegeden koncertet adtak a Fricsay-teremben.

– Szecsődi Ferencet Szentpéteri Gabriella zongoraművésznő kísérte, Temesi Mária énekesnőt pedig Kerek Ferenc. Nagy sikerű, teltházás koncert volt, amely előtt kiállítást nyitottunk meg a Szegedi Tudományos Egyetem információs központjának óriási aulájában, ezt azóta több ezren látták. Mindezek mellett a Hubay Jenő Társaság általam kivette a részét a Zeneakadémia „Hubay Jenő és Liszt Ferenc Zeneakadémiája” című kiállításából, amely március 14-ig látható a Liszt Ferenc Emlékmúzeumban – fűzte hozzá Gombos László, aki úgy érzi, Hubay Jenő munkásságát több mint száz éve leárményolja Bartók és Kodály személye. – Hubay nagy hegedűs, korának egyik legkiválóbb hegedűse, és nagy tanár, korának egyik legkiválóbb tanára volt. Jelentősége talán csak a porosz iskoláéval vethető össze, amelynek a veszprémi születésű Auer Lipót volt a megteremtője. Sokat komponált, több mint kétszáz darabot írt. Gyönyörű dalai vannak, amelyeket most kezdenek csak felfedezni, de írt szimfóniákat is és hét-nyolc operát, amelyek közül a Cremonai hegedűs világsiker volt a maga idejében, hiszen ez volt az első magyar opera, amelyet 110 évvel ezelőtt Amerikában (New-Yorkban) előadtak – mondta el az alelnök, majd így folytatta: – Hubay nagyon sokat tett azért, hogy a második profi zenekar, az Állami Hangversenyzenekar elődje, a Budapesti Hangversenyzenekar megalakuljon, amely köztudottan nem azonos a jelenlegi BHZ-val. Ezt az a zenekart, amelynek vonóskarát nagyrészt saját növendékeiből

Hubay Jenő és felesége palotájuk szalonjában 1927-ben

állította össze, többek közt Bruno Walter és Wilhelm Furtwangler is vezényelte. Hubay Jenő karmesterként is tevékenykedett, ő volt a Zeneakadémia zenekarának vezetője. Arról is kevesen tudnak, hogy az első tizenöt évben kikerült növendékei Európa vezető zenekarainak a koncertmesterei lettek. Hubay jelentőségéhez hozzá tartozik sokoldalúsága és hosszú tevékenysége, amit a magyar zene terén kifejtett. Nem csak hegedűművész volt, hanem kiváló zeneszerző is és világhírét elsősorban hegedűiskolájával teremtette meg, amelynek csodájára jártak a világ legkülönbébb pontjairól. Mondhatjuk, hogy a kornak értékes zenei valutája volt Hubay Jenő neve.

Ami a tanítványokat illeti, az igazi áttörés a századfordulón következett be. A három csodagyerek, Geyer Stefi, Vecsey Ferenc és Szigeti József megjelenésével mindenki ismerte mesterük nevét is. Ugyanakkor az ő tevékenysége már több mint húsz évvel korábban elkezdődött. 1882-től Brüsszelben a Királyi Konzervatórium hegedű tanszakának a vezetője volt, 23 és fél évesen töltötte be az Európában akkor legmegbecsültebbnek számító hegedűs pozíciót. Azt, hogy az idősebb tanárok mellett tanszékvezető lehetett, annak köszönhető, hogy Vieuxtemps kiváló belga hegedűs és zeneszerző javasolta maga helyett Hubayt, akit akkor

már jó néhány éve ismert. Ott olyan kiváló lehetőségei voltak, hogy amikor négy évvel később Liszt Ferenc elment hozzá Brüsszelbe, hogy hazacsábítsa a Zeneakadémiára, megismerve ezeket a körülményeket végül maga akarta lebeszélni arról, hogy hazajöjjön, hiszen ilyen lehetőségekkel Magyarország nem tudott szolgálni számára. Hubay viszont úgy gondolta, Liszt kérésének nem állhat ellen, így hazajött, s 1886-tól pontosan ötven éven át Hubay volt a magyar hegedűoktatás irányítója.

Az 1998-ban Kovács Dénes elnökletével alakult Hubay Jenő Társaság Hubay Jenő nevének ápolására, népszerűsítésére jött létre, s ennek érdekében évről évre koncerteket, kiállításokat szerveznek tagjai. – Ez a társaság egy olyan társadalmi összefogás eredménye, amelyben nem csak hegedűművészek és hegedűtanárok alkotnak közös fórumot, s amely távol van mindenféle politikától. Tulajdonképpen minden magyar hegedűtanár, aki lelkiismeretesen végzi a munkáját, teljesíti a Hubay Jenő Társaság célkitűzését. Ebben benne van a magyar zenekultúra ápolásának, fejlesztésének szándéka és egy konkrétabb célkitűzés is: Hubay Jenő nevének életben tartása – fűzte hozzá Gombos László.

Szecsődi Ferenc hegedűművész, a Hubay Jenő Társaság elnöke 1995-től Kassai István zongoraművész kíséretében a zeneszerző összes létező hegedűre és zongorára írt művét lemezre játszotta. – Hubay alapos ismerője volt a hangszerének, s a műveit azért is nagyon jó érzés játszani, mert nem csak a hegedű, de a zongoraszólam is nagyszerűen van kidolgozva, hiszen ő zongorázni is remekül tudott. Mivel zenekarban gondolkozott, a darabok kísérete nem csak egyszerű harmóniak – mondta el lapunknak Szecsődi Ferenc. – A Hubay-hegedűiskola titka az én meglátásom szerint az, hogy miközben ő nagyon ösztönös hegedűs volt, nagyon tudatos pedagógus is, aki meg tudta fogalmazni a problémákat. A hegedülésnek vannak olyan szabályai, amelyeket mindenkinek be kell

tartania. Ő ezeket szigorúan számonkérte, úgyhogy ilyen téren az övé tulajdonképpen semmiben sem különbözik a Joachim-, vagy az Auer-féle iskolától. Ő a személyes kisugárzást tette hozzá, amelyet ugyanakkor nem erőltetett rá a növendékeire. Tanítványai mind nagyszerű technikával és rendkívül elegánsan hegedültek, mindenféle kényszerből mentesen, s idős korokra is megőrizték a frissességüket. Székely Zoltán, Geyer Stefi hetven éves kora fölött is ragyogóan hegedült. Nagy tanár csak nagy művész lehet, ugyanakkor meg kell tudni tanítani a technikai fogásokat és ha a műveket koncertszerűen, élőben látják tanáruktól a növendékek, azzal nagyon meg lehet könnyíteni a dolgukat – magyarázta Szecsődi Ferenc, aki idén szeptemberben fejezte be azt a tizennégy éve tartó munkát, amelynek eredményeképp valamennyi Hubay-hegedűmű megjelenhetett a Hungaroton kiadásában. – Ez a tizenhárom CD-ből álló sorozat világcsúcs a maga nemében, hiszen egy szerzőtől kilenc lemeznél többet tudomásom szerint egyedül Fischer Annie vett fel. – Szecsődi szintén úgy tartja, hogy Hubay méltatlanul felejtették el, szerinte a magyar zenetörténet egyik legnagyobb alakja volt, igen ritka az, hogy valaki egy személyben komponistaként, előadóművészként és pedagógusként is nagyot alkosson. – Ez a mellőzöttség annak is köszönhető, hogy az ötvenes években kitalálták, hogy a Hubay-iskolát el kell felejtetni, mert már nem korszerű, inkább hozzuk be a szovjet hegedűiskolát, ami tényleg nagyszerű volt, ahogy Auer munkássága is, de gyökerek nélkül nem lehet stabilan építkezni. Hubaynak annyi világhírű növendéke volt, hogy ha csak ezt nézzük is nagy hiba volt ilyen mértékben mellőzni – tette hozzá a hegedűművész.

Október 14-én megnyitotta kapuit a közönség számára az egykori Hubay-palotában a 150 éve született világhírű hegedűművész és zeneszerző nevét viselő Hubay Jenő Zeneterem, amelyet Dr. Nagy Gábor Tamás, a Budavári Önkormányzat polgármestere

avatott fel. A Bem rakparton lévő Hotel Victoria a Hubay-palota lebombázott Duna-parti szárnyának helyén épült 1990-ben. A szálloda tulajdonosa, a Pálmai család 2007-ben vásárolta meg a régi épület szomszédos helyiségeit, amelyek mostanra visszanyerték régi pompájukat. Az 1898-ban elkészült terem Fehér Zeneteremként vált ismertté, évtizedeken át a hazai zenei élet egyik legendás helyszínévé emlegették. Hubay Jenő koncertjeinek jövedelméből 1897–98-ban építette fel házát a Duna-parton; az impozáns helyszínen rendszeresen tartottak zenés, irodalmi és egyéb művészeti összejöveteleket, amelyek több mint négy évtizeden át a hazai kulturális élet kiemelkedő eseményeinek számítottak. A zenés összejöveteleket az 1920-as évektől zenedélutánoknak nevezték, amelyeken a kor legkiválóbb művészei léptek fel: Geyer Stefi, Szigeti József, Vecsey Ferenc, Zathureczky Ede, Bartók Béla és Fischer Annie, itt járt Arturo Toscanini, Bruno Walter, Yehudi Menuhin és Pietro Mascagni is. A hangversenyeken művészek, állami és egyházi vezetők, arisztokraták, diplomaták és a szellemi élet kiválóságai jelentek meg. A zenedélutánok legtöbbször 80–120 fő zsúfolódott össze – 1925-től a Magyar Rádió is közvetítette.

A II. világháború után a palota megmaradt részei állami tulajdonba kerültek, amelyekből lakásokat alakítottak ki, illetve irodaként használtak. Az egykori Margit rakpart (ma Bem rakpart) felé eső dunai rész egészen 1990-ig foghíjtelek volt, amelyen felépült Budapest egyik első magántulajdonban lévő szállodája, a Hotel Victoria. A szálloda tulajdonosai 2007-ben megvásárolták a Hubay palota szomszédos helyiségeit, és megkezdték a zeneterem, a két kisebb szalon, valamint a tágas lépcsőház korhű felújítását. A palotán belül található termek gondos restaurálása a régi idők hangulatát idéző, tipikusan a helyi hagyományokon alapuló építészeti anyagok alkalmazásával valósult meg. A feltárás alatt a helyszínen megtalált eredeti intarziás parkettát újragyártatták, a Róth Miksa által készített ablaküvegeket, valamint az eredeti cserépkályhákat restaurálták. A Pálmai-család a Hubay Jenő Zeneterem megnyitásával a hazai zenei és kulturális élet teljesebbé tételét szorgalmazza, és a zenedélutánok újraindítását tűzte ki célul. A beruházás összértéke meghaladta a 100 millió forintot, de ahogy ifj. Pálmai Zoltán fogalmazott: „A Hubay-palota megmaradt termeinek felújítása egy pompás, több mint 100 éves épületrész helyreállítását jelent, s ezzel mód nyílik arra is, hogy egy

Hubay Jenő 1858-ban született Pesten; korának legnagyobb előadóművészei közé tartozott és a romantikus hegedűvirtuóz nemzedék hagyományait folytatta. Iskolateremtő munkája, zene-pedagógiai tevékenysége mellett az önálló fellépésekről sem mondott le. 1886-ban Popper Dáviddal vonósnégyest alapított, amely negyedszázadon át külföldön is sikerrel szerepelt, koncertjeiken többek között Johannes Brahms is közreműködött. Hubay munkásságát számos elismeréssel jutalmazták, többek között a belga Lipót-rend lovagja címmel, a francia becsületrenddel, a Ferenc József- és a finn Fehér rózsarenddel, hazájában nemesi címmel és a kolozsvári egyetem díszdoktorátusával. 1930-ban Corvin-láncban részesült, amely kitüntetéssel azok kapták meg, akik a magyar tudomány, irodalom és művészet terén, valamint a magyar művelődés fellendítésében szereztek kimagasló érdemeket. Élete végéig (1937-ig) a magyar zenei élet egyik vezetője volt, néhány szerzeményét, főként csárdajeleneteit és karakterdarabjait a mai napig szívesen játsszák világszerte.

újabb kulturális központ létrehozásával a hazai kulturális és zenei élet példaértékűvé váljon a közönség számára. Nagyon reméljük, hogy a hazai közönségnek tetszeni fog a palota, és a múlt században már hagyománnyá vált koncertsorozatot is megkedvelik majd.” A zeneterem, a két szalon és a lépcsőház a felújítással visszanyerte régi

formáját, és mostantól várja a zene- és kultúrákedvelőket, a koncertek mellett kiállításoknak és fogadásoknak is otthont ad majd. A termek felavatásán részt vett Hubay Jenő unokája, Hubay Cebrian László is, aki elmondta: – Rendkívül örülök annak, hogy a család egykori lakóhelyét ilyen korhű módon felújították, és ezáltal nagyapám em-

lékét is megőrizték. Hubay Jenő érdekes, elbűvölő ember volt, jókedvű társalgó, aki vonzotta magához a magyar és a külföldi, művelődni vágyó embereket. A korabeli zenei világ nagy neveit – mint pl. Liszt, Brahms, Richard Strauss – tudhatta barátjának. Életét a zene, a művészet és a szenvedélyes hazaszeretet töltötte ki. *Bilkei Éva*

Létszámleépítés az Operaházban

A zenekar is kénytelen megválni néhány muzsikustól

A Magyar Állami Operaháznak ebben az esztendőben 28 státusszal kellett csökkentenie a dolgozói számát.

A létszámleépítés első része már az év elején lezajlott, s október végén került sor a második szakaszra, amelynek során 14 embert kell elküldeniük.

Ez a dalszínház zenekarában tizenegy személyt érintett.

A kényszerű intézkedésekről a zenekari igazgató, Mali István számolt be.

I Ezek szerint már korábban is tudták, hogy számítani kell ebben az esztendőben létszámleépítésre?

– Igen, hiszen erről már az év elején is szó volt, amikor szintén el kellett küldenünk néhány embert, mivel a Főigazgató úr a létszámfelesleges területeken leépítést rendelt el. A határidő nagyon sürgetővé vált, mert először arról volt szó, hogy az év végéig kell végrehajtani, de közben kiderült, hogy október 27-ig kell összeállítani a végleges listát. A létszámleépítés természetesen nemcsak a zenekart érintette, hanem például magánénekeseket, a műszakot, és más részlegeket is.

I Ki állította össze a listát?

– A zenekart illetően Kovács János első karmester úrral együtt végeztük el ezt a hálátlan feladatot, és a döntésről a szakszervezet tájékoztatást kapott. Korábban, amikor szintén elbocsátásokra kényszerültünk, nagyon fontosnak tartottam, hogy minden érintettel jó előre személyesen beszéljek. Most sajnos erre nem volt idő... Pedig tudom, hogy állása elvesztése mekkora megdöbbentést jelent minden érintettnek. Kilenec művészeinkről kellett első körben

lemondanunk, ezt igyekeztünk a lehető legkevesebb fájdalommal és veszteséggel megoldani.

Az eredetileg elküldött kilenc emberből hárman félállásosak, négyen szakmai nyugdíjasok voltak. Ez tulajdonképpen hét és fél státusz csökkentését jelentette. Négyen éltek törvényes lehetőségükkel, és egész állásukból fél állásra vonultak vissza. Így csak öt és fél státuszt építettünk volna le, nem gyűlt össze a megkívánt tizennégy leépítendő operaházi állás. Ezért kénytelen voltam lemondani a zenekari titkár és az egyik zenekari altiszt közalkalmazotti státuszáról is, akik szintén nyugdíjasok voltak.

I A létszámleépítés mennyiben állítja nehez helyzet elé az együttest?

– Fájó ez a veszteség, mert az utóbbi évek során már harminc muzsikussal csökkent a zenekar létszáma. Az sem teszi egyszerűbbé a helyzetünket, hogy mi másképpen működünk, mint egy koncertzenekar, hiszen a dalszínházban minden nap vannak próbák és előadások. A hétfvégéken akár hat produkcióban is muzsikálni kell, ezért ahhoz, hogy minden feladatot ellássunk, lényegesen nagyobb létszámra van szükség, mint más együtteseknél. Nagy gondot jelent kiadni a heti két szabadnapot is. Az elmúlt évek során főleg a nyugdíjas kollégáktól váltunk meg, vagy olyanoktól, akik igénybe vehették az előrehozott nyugdíjazás lehetőségét. Ahogy azonban szűkül a kör, ez egyre nehezebb... Azt is el kell mondanom, hogy az utóbbi években összesen egy kolléga volt, aki a leépítések miatt munkaügyi pert indított.

I Mi alapján döntöttek arról, hogy kiket bocsátanak el?

– Figyelni kellett arra, hogy védett korban lévő muzsikushoz nem nyúlhatunk. Az első karmester úrral több szempontot vettünk

figyelembe. Az volt a legfontosabb, hogy az adott szólamcsoportban van-e létszámfelesleg, hiszen az elbocsátás nem bonthatja meg a zenekar szerkezetét. Igyekeztünk figyelembe venni szociális helyzetet, szakmai szempontokat, mentalitást is. Megfontoltuk mindezt, persze ilyen ügyekben nem lehet jó döntést hozni... A jelenlegi helyzetre jellemző példa, hogy három tubásunk volt eddig, de ma már sajnos nincs elegendő szolgálat a számukra, így közülük egytől kénytelenek voltunk megválni.

I Mennyire tudott erre felkészülni a zenekar?

– Az évad elején zenekari munkaértekezletet tartottunk, mint minden szezon előtt, s már ott szóba került a várható létszámleépítés. Az Erkel Színház sajnálatos bezárása óta sejteni lehetett, hogy mindez bekövetkezik.

R. Zs.

A létszámleépítéssel kapcsolatos kérdéseinkre Vass Lajos főigazgató az alábbiakat juttatta el lapunkhoz:

„Az Operaháznak többek között az is kötelessége, hogy jól gazdálkodjon. Ehhez hozzátartozik, hogy az előre tervezett feladatok ellátásához megfelelő létszámú embert foglalkoztassunk. Nem történt más, mint hogy a létszámot a feladatokhoz igazítottuk. Ha több emberre lett volna szükségünk, akkor a létszám gyarapodott volna. A lebonnyolításra vonatkozóan pedig azt mondhatom, szintén a gazdálkodást tartottuk szem előtt: van ugyanis egy olyan jogszabályi lehetőség, amely szerint bizonyos feltételek teljesítése esetén az intézmény külön erre a célra biztosított állami pénzből finanszírozhatja végkielégítéseket és egyéb járandóságokat. Mi éltünk ezzel a lehetőséggel, miután a feladatokról és létszámról alkotott elképzeléseinkkel összhangban áll – így ezúton is kimélni tudjuk az Operaház költségvetését.

Átalakul a debreceni együttes szerkezete, s több státuszra hirdettek próbajátékot, ez is a zenekar átalakulásának egyik állomása. A nyolcvanöt esztendeje alakított együttes szezonja nem lesz könnyű, hiszen csökkennek a forrásaik, Kocsár Balázs mégis bizik abban, hogy sikerül pótolniuk ezt a hiányt. Már csak amiatt is, mert a zenekarépítés a megfelelő úton halad. A debreceni Kodály Kórust és Filharmonikus Zenekart egyesítő intézmény művészeti vezetője beszélt a tervezett változásokról és az évad érdekességeiről.

I *Úgy tudom, szervezeti átalakítással kezdték a szezont.*

– Így igaz, hiszen az eddigi első karmesteri posztot megszüntetjük. Ezzel azonban csak visszatérünk a korábbi állapothoz. A Debreceni Filharmonikus Zenekarnak megalakulásától fogva – a németországi együttesekhez hasonlóan – a város zenei életében az a feladata, hogy a koncertek mellett, a zenészházai produkciókban is közreműködjön. A nyolcvanas évek végén, amikor egyre több együtteshez hívtak külföldi karmestert, ez a tendencia elérte a debreceni együttest is. Ezeket a dirigenseket azonban nem foglalkoztatta a színházi munka, nem sokat törődtek azzal, hogy a zenekarnak ezt

Új utakon a Debreceni Filharmonikusok

Kocsár Balázs szerint még nem érték el a végcélt, de jó irányba haladnak

a feladatot is el kell látnia, főleg a koncertezésre helyezték a hangsúlyt. Ekkor, éppen emiatt hozták létre a zenekarnál az első karmesteri pozíciót. Korábban azonban egy művészeti vezető dolgozott az együttesrel, mi most visszatérünk ehhez az eredeti állapothoz.

I *Erre az átalakításra miért nem akkor került sor, amikor három évvel ezelőtt Önt neveztek ki művészeti igazgatónak?*

– Amikor engem visszahívtak, akkor a zenekari igazgató már látta a folyamatos egyeztetési konfliktusokat, azt a probléma halmazt, amit ez a külön státusz okozott, hiszen az együttesnél nem is tudja az első karmester kitölteni a megfelelő szolgáltatásomat. S hamar bebizonyosodott, hogy még egy teljes állású karmesterre nincs szükség. Kerestük erre a helyzetre a megoldást, s most úgy döntöttünk, hogy nem lesz első karmesteri poszt. Inkább egy betanító dirigentst, karmesterasszisztentst keresünk, aki a zenekar egyéb ügyeiben, a szervezésben is részt vesz. Szeretnénk ehhez találni egy tehetséges muzsikust. Nemcsak magyar jelöltekben, hanem külföldiekben is gondolkodunk.

I *S emellett decemberben próbajátékok sorát rendezik meg, hiszen a koncertmesteri állás mellett az I. és a II. hegedű szólamba is keresnek muzsikusokat...*

– Három-négy állásra keresünk zenészeket. Ez is annak a komoly átalakulási folyamatnak a része, amelyet három esztendővel ezelőtt elindítottunk. A nyugdíjas kollégák helyét újítjuk meg. El kell mondjam, az utóbbi két-három évben felvett fiatalok képviselik ennek a megújulási folyamatnak a jelentős bázisát.

I *A kinevezését követően elhangzott az is, hogy a tartós minőségi változásokhoz, s abhoz, hogy a közönség számára is egyértelműen érzékelhető legyen az átalakulás, három-négy évre van szükség. Három év már eltelt. Ön szerint miben mérhető az együttesnél folyó munka?*

– Úgy vélem, ez ma már minden hangversenyünkön hallható. Egyáltalán nem állítom, hogy már elértük a végcélt, de a kitűzött úton sokat haladtunk előre. A fő problémát az együttesnél egyébként abban látom, hogy Debrecenben ez az egyetlen hivatásos zenekar, s így a muzsikusként a korábbi években megszokták, hogy bármi, amit csinálnak, az jó. Ha nem készült fel valaki kellően a koncertekre, előadásokra akkor sem érte semmiféle retorzió. Amióta idekerültem, próbálok ezt a mentalitást megváltoztatni, de nem könnyű átalakítani a több évtizedes megszokást. Azért is jöttem vissza Debrecenbe, mert hiszek abban, hogy ez az együttes ennél jóval magasabb szinten folyó munkára is képes és bízom benne, hogy ezt közösen el is fogjuk érni. Úgy vélem, a zenekar építésének egyik jelentős állomása volt az a tavalyi évadi januári hangverseny, amelyen előadtuk Bruckner IV. szimfóniáját. A koncertre való felkészülés is áttörést jelentett. Olyan fegyelem, fegyelem jellemezte a próbák és a hangverseny során az együttest, amely azóta állandóvá vált. A muzsikusként érzik, hogy a koncentráltabb munkának, a komolyabb számonkérésnek van értelme. S szeretném, ha tényleg úgy tudnánk dolgozni, hogy mindenki naponta átélje azt az élményt, ami miatt annak idején a muzsikálást választotta hivatásául. Érezzék a próbákban is a zenélés örömét, s a jó koncertek okozta katartikus hatást. Van már visszajelzésünk arról, hogy ezt nemcsak a zenészek élik át, hanem a közönség is igazolja ezt a változást. Ez azért is fontos, mert az elkészült Kölcsey Központ számos szempontból nem a legideálisabb a hangversenyekhez, hiszen elsősorban kongresszusi központnak épült. A Nagyterem hangzása azonban sokkal objektívebb, mint az együttes előző otthonáé, a Bartók Teremé, amely nem is nagyon tette lehetővé a precíz kidolgozást, hiszen az sem hallatszott, ha nem egyszerre kezdtek egy frázist a szólamok... Amikor technikai okok miatt át kellett tenni az egyik koncertünket a Kölcsey Központból a Bartók Terembe, akkor

maguk a muzsikások mondták azt, hogy jobb a Kölcsey Központban dolgozni.

■ A zenekar- és repertoárépítésben most milyen lépcsőfokoknál tartanak?

– A 150 színházi szolgálat mellett körülbelül ugyanennyi szolgálat jut a hangversenyekre. Így az együttes egy szezonban 20-25 koncertműsort tud bepróbálni, mivel az anyagi korlátaink is erősen behatárolják a lehetőségeinket. Ezért nem egyszerű jelentősen megváltoztatni a repertoárt. Arra azért az elmúlt években is mindig nagyon figyelem, hogy legyen műsoron három-négy olyan darab, amely segít a zenekar nívójának emelésében, amelyek kihívást jelentenek bármelyik együttes számára. Emellett természetesen a klasszikus repertoárt is megőrizzük, s a koncertek programjában rendszeresen szerepelnek Mozart, Beethoven, Brahms művei. Igyekszem úgy súlyozni, hogy a zenekar számára a munka ne legyen megfeszített, de azért folyamatos koncentrációt kívánjon. Ez a fajta felkészülés is a színvonal emelését hozza magával. A kettős létből fakad, hogy két-két és fél hetet készülünk egy-egy operára, s ezek a művek is ugyanazt a lehetőséget kínálják, mint a koncertek. A zenekarból sokan azt gondolták, a zenedrámák kísérlete nem igényel olyan elmélyülést. Pedig az a fajta műhelymunka, a darab összecsiszolása szintén komoly esélyt kínál arra, hogy még jobb legyen az együttes.

■ Halász János alpolgármester azonban arról beszélt, hogy számos üres hely van a koncertjeiken, és ezen változtatni kellene.

– Az valóban igaz, hogy akad néhány olyan koncert a Kölcsey Központban, amely nem telt házas. De arról sem szabad elfeledkezni, hogy ez a terem, attól függően, hogy hány szekció termet nyitunk ki, 1200 illetve 900 férőhelyes. Az együttes korábbi otthona, a Bartók Terem ezzel szemben maximum 500 fő befogadására alkalmas, de már 350-400 fő esetén jó ház benyomását kelti. Tehát elképzelhető, hogy csak 700-an jönnének el a Kölcsey Központba, és foghíjasak a sorok, de ezzel szemben ennyi ember a Bartókban már két telt házas estét jelent. El kell mondjam azt is, hogy a közönség nem fogadta egyértelműen pozitívan az új koncerthelyszínt. A patinás Bartók Termet az évtizedek során megszokták, megszerették, ezzel szemben a Kölcsey Központ kicsit ridegebb helyszín, s nem kimondottan koncertterem. Ennek ellenére azért azt tapasztalom, hogy a publikumunk kezdi megszokni, megszeretni ezt az új helyszínt is. S

talán értik, érzik a hangzás színvonalának különbségét is. Emellett az szintén komoly problémát jelent, hogy az együtteseink nem hangversenyrendezők. Ezekkel a feladatokkal a Kölcsey Központ és az itteni Filharmonia foglalkozik. A mi költségvetésünkbe nem fér bele, hogy nagyobb reklámot csináljunk az előadásainknak, de ennek a személyi feltételei sem adottak intézményen belül. S azt is tudomásul kell venni, hogy csak adott számú hangversenyre van érdeklődés a városban. Ha az együttesen belül ki tudnánk alakítani koncertszervező egységet megfelelő költségvetéssel, vagy más intézménnyel együtt foglalkoznánk mindezzel, az komoly előrelépést jelentene...

■ Az évad eleji társulati ülésen arról is szó esett, hogy csökken az intézmény büdzséje, kevesebb minisztériumi támogatást kapnak. Mi ennek az oka?

– Az utóbbi években ez a támogatás nem változott, ezért az összeg az infláció miatt egyre kevesebbet ér. Így nehezebb számunkra a verseny is, hiszen a nagyobb közönséglétszámhoz komolyabb befektetésre is szükség lenne, de erre esélyünk sincs. Egyelőre úgy látjuk, hogy a mi problémánkat az előadóművészeti törvény sem fogja megoldani. Persze tudom, a vidéki zenekarok mindegyike különböző módon működik, így nehéz olyan megoldást találni, ami mindenkinek jó. A tervezett törvény például a koncertszámtól is függővé teszi a támogatás mértékét, s nálunk a kötelező színházi szolgálatok miatt sincs nagyon lehetőség arra, hogy a jelenleginél több hangversenyt adjunk. Kérdés persze az is, hogy hány koncertet bír el a város... Ahogy a kortárs műveket is fontosnak tartom, de az évadban adott 20 koncert felén nem tűzhetünk műsorra modern kompozíciókat... Nem akarunk húszperces ifjúsági koncerteket sem rendezni, csupán azért, hogy nagyobb számot tudjunk az egyik rubrikába beírni... Lehet persze, hogy ezt fogjuk tenni, ha máshogyan nem tudjuk előteremteni az együttes működéséhez szükséges összeget...

■ Két évvel ezelőtt Turi Gábor alpolgármester nyilatkozott a lapunknak arról, hogy a kulturális fejlesztések fontosságát senki sem kérdőjelezi meg. Számíthatnak a város támogatására?

– Bízunk benne, hogy igen, egy közös szervezőiroda felállítása például sok problémánkat orvosolná...

■ A Debreceni Filharmonikusokkal összevont Kodály Kórus vezető karnagya ta-

valy ősszel Ella István lett. Ő azt nyilatkozta, szeretne néhány szót a fiatal tehetségekkel bővíteni, ehhez képest az évadnyitón arról esett szó, hogy öt énekes megvált a kórustól...

– A közalkalmazotti bértábla szerint tudunk csak fizetni, és ez súlyos gond, hiszen ez sok esetben csak a létminimumot jelenti. Így nem csoda, ha ezeket a fiatal embereket bármilyen más állással el tudják csábítani, ha jobb béreket kínálnak. Nekünk sajnos, meg van kötve a kezünk. De ettől függetlenül úgy érzem, a kórusnál is elindult a vérfrissítés, amelyre az együttesnek szüksége is volt.

■ Mennyire nyugodtak meg mára az öszevadás miatt felbolydult kedélyek?

– Úgy érzem, ezt a helyzetet mára mindenki elfogadta. A kórus eddig is természetes társa volt a zenekarnak, de amíg a korábbi években ez csak két-három közös hangversenyt jelentett, most már a négy Gulyásbérletes koncert mellett további hét fontos koncerten lépnek pódiumra a Filharmonikusokkal. Egyetlen vidéki városban működik nálunk kórus és zenekar, s ezt a helyzetet minél jobban ki kell használni. Az oratórikus koncertek száma egyre nő. Ez is Ella István céljai közé tartozott, akárcsak az, hogy a külföldi fellépéseik számát növeljék.

■ Az évadnyitón elhangzott az is, hogy a kórusnak és a zenekarnak azokat a fiatalokat kell megszólítaniuk, akik videóklippen nőttek fel, s nem érdeklődnek a magas kultúra iránt...

– Most éppen a főpróbán adtuk az évad első középiskolásoknak szóló ifjúsági koncertjét, s négyszázötven fiatal ült pizzenés nélkül a hangversenyen. Ezt nagyon biztatónak tartom. Mindenesetre folyamatosan igyekszünk kommunikálni a fiatalokkal.

■ S Halász János arról is beszélt, hogy rendbogyó koncertekre van szükség, olyanokra, mint például az állatkerti hangverseny...

– Volt is, van is különleges koncertünk. A társművészeteket is igyekszünk bevonni a hangversenyekbe, s ez is fontos újdonság ahhoz, hogy olyan közönségrétegeket is megszólítsunk, melyet korábban nem értünk el. Arra pedig büszke vagyok, hogy az egyetemi, Universitas bérletünk nyitóestjén, amelyen Beethoven IX. szimfóniáját játszottuk, megtelt az aula...

R. Zs.

Igazgatóra vár a Savaria Zenekar

Alpaslan Ertüngalp szerint a vezetői feladatköröknek el kell különülniük egymástól

Július óta nincs kinevezett igazgatója a Savaria Szimfonikus Zenekarnak, s valószínűleg legkorábban is csak 2009. februárjára választhatnak olyan személyt, aki betölti ezt a pozíciót. Pedig szükség lenne minél előbb egy ilyen vezetőre, hiszen a hírek szerint a következő esztendőben csökken az együttes támogatása, s minél előbb el kellene kezdeni a 2009/2010-es szezon előkészítését is. Alpaslan Ertüngalp, aki már három esztendeje tölti be a művészeti vezetői posztot, úgy véli, az együttes fejlődése a CD-felvételeiken is egyre jobban hallható, s az albumok számát az idei szezonban már hétre akarják növelni. A karmester egy olyan zenekari igazgatót szeretne, aki menedzseri feladatokat lát el, és partner a nyugodt munkavégzéshez szükséges körülmények megteremtésében. Fontos szempontnak tartja továbbá, hogy a zeneigazgatói és a menedzserigazgatói feladatok jól „tapinthatóan” elkülönüljenek egymástól.

A Savaria Szimfonikus Zenekar korábbi zenekari igazgatója, Boncez Ervin nyáron, családi okokra hivatkozva egyik napról a másikra távozott posztjáról. Ekkor a megyei közgyűlés a várossal egyeztetve megbízott igazgatóként Pados Róbertet nevezte ki az együttes élére, majd kiírták a pályázatot. Négyen jelentkeztek zenekari igazgatónak: Strausz Kálmán, Presztolánszky András, Mérei Tamás és Pados Róbert. A két utóbbi, szombathelyi jelölt pályázatát független szakértők is értékelték, s az egyikük Mérei Tamást, a másikuk Pados Róbertet javasolta a posztra. Az aspiránsok közül a megye kulturális bizottsága Pados Róbertet találta megfelelőbbnek, a város viszont Mérei Tamást. A város által az egyik napon javasolt Mérei Tamással szemben másnap a megyei közgyűlés Pados Róbert mellett voksolt. Így patthelyzet alakult ki, ami új pályázat kiírását tette szükségessé. A tervek szerint arról volt szó, hogy október 31-ig kiírják a pályázatot, de aztán ez november végére halasztódott. Így az év végéig érkehetnek be a pályamunkák, amelyekről majd csak a következő közgyűlés hoz határozatot. Mivel a testület januárban nem mindig szokott összeülni, elképzelhető, hogy csak februárban döntenek az aspiránsokról, így 2009. március 1-jétől lehet kinevezett zenekari igazgatója a Savaria Zenekarnak. Addig pedig ezt a posztot továbbra is megbízottként Pados Róbert látja el.

Pedig mielőbb szükség lenne egy kinevezett igazgatóra, hiszen a hírek szerint jelentős összeggel csökkenteni akarják a zenekar költségvetését, s ez akár azzal is járhat, hogy több státuszról kénytelenek lesznek lemondani.

Az együttes zeneigazgatója, Alpaslan Ertüngalp sem tartja ezt a helyzetet szerencsésnek, hiszen a hónapok óta tartó, átmeneti állapot sajnos rányomja a bélyegét a zenekari tagok hangulatára. A támogatási összegek évről évre változatlanok, ami azt jelenti, hogy a költség az infláció miatt egyre kevesebbet ér. Eközben az együttesnek a Bartók Terem fenntartása is egyre nagyobb költséget jelent. Jobb lenne tehát, ha egy kinevezett zenekari igazgató minden törvényadta jogosítványát felhasználva tudná képviselni a Savaria Szimfonikusok érdekeit.

Emellett ideje lenne elkezdni a következő évad költségvetésének a tervezését, s ehhez már azt is tudniuk kellene, hogy milyen összegekre számíthatnak. Ahogy a zeneigazgató beszámolt róla, a zenekar büdzséjéből így sem jut elegendő pénz reklámra, PR-ra. Hiszen, ha minden koncert teltházas a 360 fős hangversenyeremben, akkor is van felső határa annak, hogy mennyiért lehet egy belépőt, illetve egy bérletet adni, s a bevételekből befolyó összeg jelentéktelen az összköltségvetéshez viszonyítva.

„Amikor elvállaltam az együttes vezetését” – mondja Alpaslan Ertüngalp – „akkor hosszú távú tervekkel érkeztem, több esztendőre, öt szezonra előre kidolgozott elképzelésekkel. Jobb minőségre, magas színvonalra törekszünk, s az eddigi munkánkat a koncertfelvételeink is igazolják. Ezekben a CD-ken a szezonról szezonra való fejlődés is nagyon jól hallható. Ebben komoly szerepet kaptak a szólampróbák, s az is, hogy tehetséges fiatalokkal bővült az együttes. Én olyan zenekari igazgatót szeretnék látni az intézmény élén, aki megfelelő alázattal a társulat jövőjéért dolgozik. Ha ugyanis megnézzük a sikeres együtteseket, azt figyelhetjük meg, hogy van egy művészeti ügyekért felelős igazgató és mellette a menedzsmen a zenekarért dolgozik, működteti a mindennapi dolgokat. Így az együttes és a karmester szuverén módon, nyugodt körülmények között és harmóniában tud dolgozni. A jelenlegi szervezeti és törvényi felépítés megnehezíti a zökkenőmentes együttműködést a művészeti és a működtetési feladatkörök vezetői között. Például nyilvánvaló, hogy a karmesternek, és nem a munkáltatói jogokkal is rendelkező igazgatónak kellene olyan ügyekben döntenie, hogy hány helyettesítőre van szükség, melyik státuszt hogyan használjuk fel és így tovább, vagy másik oldalról a közönségszervezés és más pr tevékenységek egyértelműen a menedzsmen felelősségi körébe tartoznak. Ha minden döntést felül lehet bírálni, akkor miért van szükség két vezetőre? Ma Magyarországon két olyan együttest látok, ahol ez a két szerepkör jól van elkülönítve, s remekül működik: a Nemzeti Filharmonikusok és a Budapesti Fesztiválzenekar.”

A karmester úgy véli, a hosszú távú művészeti elképzelésekhez kell megtalálni a megfelelő embert, s a fenntartónak is tisztában kell lennie azzal, milyen céljai vannak a zenekarral, mit vár az együttestől, rövid és hosszú távon. Szükség lenne több évre szóló, kultúrpolitikai tervezésre. Hiszen a Savaria Szimfonikus Zenekarnak egyedülálló geopolitikai helyzetét csak az Európában természetes, több évre előre történő művészeti és marketing tervezéssel lehet kihasználni, ehhez viszont feltétlen fenntartói támogatás szükséges. Alpaslan Ertünger szerint így lehet hosszú távon biztos jövőt teremteni az együttes számára. Nem vidéki zenekarként, hanem magyarországi együttesként kell pozicionálniuk magukat, amely tehetséges muzsikusaival, megfelelő színvonalával Európában mindenütt képviselheti hazánkat és a hazai kultúra színvonalát.

A nehézségek ellenére az idei szezonjuk számos érdekességet tartogat. A Savaria Zenekar közvetlenebb, kétoldali kapcsolattartásra törekszik a közönséggel, s az eddigi sikeres műsorpolitikája is változatlan

marad. Az évadnyitó hangversenyen két új koncertmester is bemutatkozott: Bozsodi Lóránt és Popa Gergely. Az együttes idei szezonjában 8-8 hangverseny tartozik az Új Szimfónia bérlethez és a Mesélő Zene bérletéhez is. Ez utóbbi sorozatban ugyanúgy, mint a Szimfónia bérletben, komoly szimfonikus műveket mutatnak be, amelyekhez majdnem mindig egy háttértörténet vagy egy program társul.

Alpaslan Ertünger nagyon fontosnak tartja a közönségnevelést, s egyre több korosztályt szeretne becsábítani a koncertterembe. A szombat délelőtti Családi hangversenyekre a felnőtteknek 500, a gyerekeknek, nyugdíjasoknak 200 Ft a belépő. Átlagosan minden hónap egyik szombat délelőttjén megismételnek egy-egy művet az előző esti hangversenyük műsorából, Prikazovics Ferenc moderátor beszél a szerzőről, darabról. Ezt a következő szezonokban gyakoribbá szeretnék tenni. Szerda délelőttökön pedig Rendhagyó zeneórákat rendeznek, amelyek keretében a városi és a megyei iskolák tanulói hallgathatják meg a zenekari

próbákat szintén moderátorral. Újdonság az is, hogy a bérletvásárlók között kisorsolnak néhányat a Savaria Zenekar legújabb lemezeiből. Emellett az együttes nyilvánossá teszi a zenekari hangversenyek főpróbáját. A teljes esti műsort 10 forintért lehet meghallgatni, s ez azoknak kedvező, akik nem tudnak, vagy nem akarnak este fél nyolckor koncertre menni. A kezdeményezés iránt nagy az érdeklődés.

Alpaslan Ertünger, akinek 2012-ig szól a zeneigazgatói kinevezése, szeretné minél teljesebben megvalósítani több évre szóló terveit. Az egyik fő cél már megvalósult. A zenekar reperoárja napról napra bővül, gazdagodik. A koncertekre igyekeznek olyan darabokat válogatni, amelyekben a zenekar minden tagja játszhat, és fejlesztheti a tudását. S reméli, olyan zenekari igazgató dolgozik majd mellette, aki tud pénzt szerezni, segít a nyugodt munkakörülmények kialakításában, együttműködik az érdekképviselőkkel, ápolja a kapcsolatokat a média képviselőivel, a külföldi és a hazai szervezőkkel, a társintézményekkel. R. Sz.

Lezajlott a Reneszánsz Év 2008 részeként, a Művészetek Palotája és a Budapest Music Center (BMC) kezdeményezésében és szervezésében idén februárban meghirdetett Új Magyar Zenei Fórum (UMZF) 2009 zeneszerzőverseny első fordulója. A júliusi beadási határidőre két kategóriában összesen 38 jeligés pályázat érkezett: 14 kamaramű, és 24 nagyzenekari darab.

Döntőbe jutott zeneszerzők

kezdeményezést. Csonka hozzátette: ez a verseny az első, de nem az utolsó lesz a sorban.

Az UMZF 2009 zeneszerzőversenyt az új magyar zeneművek születését támogató szándékkal hozták létre – nyilatkozta Gőz László, a BMC igazgatója. Ezt a törekvést támogatva állt az ügy mellé a Művészetek Palotája, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium, az MR3 Bartók Rádió, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar, az UMZE Kamaraegyüttes, a Magyar Zeneszerzők Egyesülete és valamennyi zsűritag is.

Az elődöntő zsűrijei kategóriánként 4 művet juttathattak a döntőbe. Kamara kategóriában Bella Máté: Chuang Tzu's Dream, Dargay Marcell: An(a)them(a), Dinyés Dániel: Játékok – haladóknak 9-99, valamint Sárosi Bálint: Mégis című darabja bizonyult a legjobbnak. A nagyzenekari kategóriában Dinyés Dániel: L'aria si rinnova, Horváth

Balázs: Borrowed Ideas, Varga Judit: Le Temps retrouvé, illetve Zombola Péter: Symphony No. 1/b című darabját ítélte a zsűri a legkiválóbbnak. A zsűritagok – a kamara kategóriában Gémesi Géza, Pilz János és Serei Zsolt, a nagyzenekari kategóriában Kovács László, Tihanyi László és Vidovszky László – egybehangzóan elismeréssel szóltak a beérkezett pályaművek magas színvonaláról.

– Nem arra törekszünk, hogy a legnagyobb művet találjuk meg, hanem arra, hogy az új generáció zeneszerzői a jelenlegi helyzetben is érvényesülni tudjanak. A zsűri nem csak azt emelheti ki, ami már most remekmű, hanem olyan, esetleg kisebb hibákkal, tapasztalatlansággal megírt darabokat is, amelyek viszont nagy jövőt jósolnak – mondta el lapunknak Gőz László. – A másik alap gondolat az volt, hogy a Művészetek Palotája bizonyos művészeti alkotások létrehozásában is szerepet vállalt. Bízunk abban, hogy az általunk elkezdett projekt nem csak egy egyszeri alkalom, hanem

hosszan tartó verseny lesz, amely sok éven át tartani fog, és érdemes lesz rá művet komponálni. – A lebonyolításról elmondta: ez egy magyar zeneszerzőverseny, de nincs kizárva a határon túli magyarok részvétele sem, vagy minden más olyan zeneszerző, aki magyarnak vallja magát. Ennek megfelelően hat külföldön élő magyar is beküldte a pályamunkáját. Ezt a kitéletet, mint mondta, azért is tartja fontosnak, mert három legnagyobb nevű újkori magyar zeneszerzőnk, Ligeti, Kurtág és Eötvös életük nagy részét külföldön töltötték, vagy töltik. – Ezért sem akartuk kizárni azokat, akik elhagyták az országot. A magyar zenekultúra továbbfejlesztése mellett célul tűztük ki azt is, hogy népszerűvé tegyük a kortárs műveket a zenekarok és a hallgatóság körében is. Az együttesek általában nem szívesen játszanak kortárs műveket, egyrészt azért, mert nagyon nehezek, vagy mert ezek a huszadik, huszonegyedik századi alkotások távol állnak az 1900-as évekig megírt zenétől. Valahogy generálnunk kell, hogy ezek a zenészek ilyeneket is játszanak. Ugyanakkor a közönség is fél a kortárs daraboktól, de abban az esetben, ha ez a verseny egy divatos formában történik, ez a hozzáállás megváltozhat, és a kíváncsiság

kezd majd dominálni, mi legalábbis ebben reménykedünk. Ugyanakkor tisztában vagyunk azzal, hogy ez nem lesz gyors siker, hiszen nem egy Megasztár, amit létrehozunk, de úgy gondoljuk, hogy ez a lassú siker talán időt állóbb lesz, és megmozdítja a zeneszerzőket is. Rengeteg végzett zeneszerzőnk van, aki nem ebből él, és egyre kevesebb család bíztatja a gyermekét arra, hogy legyen zenész, mert látja a jelenlegi negatív kulturális boomot – mondta el Gőz László, majd hozzátette: – Nem csinálnám, amit csinállok, ha nem bíznék abban, hogy ezt át lehet fordítani. Ebben az országban még mindig vannak olyan zeneszerzők, akik után két kézzel kapnak külföldön, s minket most igazából az érdekel, mi van még öutánuk. Ha nem tudnánk elérni, hogy egy zenekar megtiszteltetésnek érezze, hogy egy fiatal szerző darabját először, ősbemutatóként adja elő, akkor nagy a baj. Akkor a saját köldökzsinórját vágja el a zenésztársadalom, hiszen ha nem lesznek zeneszerzők, akkor kétszáz év múlva nem lesz miről beszámolni. Ha mi ehhez csak egy kis százalékban hozzájárulunk a lemezeinkkel, a legnagyobb magyar kortárszenei gyűjteményünkkel és a munkánkkal, akkor már eredményt értünk el.

A verseny döntője 2009. január 12-én a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében lesz, ahol mind a nyolc művet bemutatják az UMZE Kamaraegyüttes, valamint a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar közreműködésével. A koncertet élőben közvetíti az MR3 Bartók Rádió. A darabok elhangzása után a főszeri a helyszínen ül össze döntéshozatalra, majd ünnepélyesen kiosztja a díjakat. A főszeri tagja Dr. Batta András, Hamar Zolt, Jeney Zoltán, Keller András, Rácz Zoltán és Soproni József.

Az első helyezettek díja kamarakategóriában 500 ezer, illetve nagyzenekari kategóriában 1 millió forint, a második helyezettek 375 ezer, illetve 750 ezer, a harmadikok 250 ezer, illetve 500 ezer forint díjazásban részesülnek. Az első és harmadik díjakat az Artisjus Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület, a második díjakat az Oktatási és Kulturális Minisztérium ajánlotta fel. A verseny különdíjait a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, a Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium, valamint a Magyar Zeneszerzők Egyesülete adja. A verseny fő támogatója a Hungarofest – Reneszánsz Év 2008 programiroda.

Bilkei Éva

Heves viták és módosító indítványok a Parlamentben

Dr. Gyimesi László bízik abban, hogy a szerzői jogi törvény nem változik

Novemberben került az országgyűlés elé az előadóművészeti, valamint a szerzői jogi törvényről szóló előterjesztés. Mindkét javaslatához számos módosító indítvány érkezett, de várható, hogy lényegesen egyik törvény sem változik. Dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtájkára elmondta, bár az előadóművészeti törvény egyik-másik pontja komoly vitákat váltott ki, jelentős módosítás azonban eddig nem született. Várható tehát, hogy mostani formájában a parlament meg fogja szavazni az előterjesztést, s ha ez megtörténik, akkor már tavasszal életbe lép néhány pontja. Dr. Gyimesi László beszámolt arról is, hogy a szerzői jogi törvény szintén nagy csatározást váltott ki. Annak azonban nagyon örül, hogy végül sikerült megvédeniük az eredeti, az alkotók és az előadóművészek érdekeit legjobban képviselő tervezetet.

I Az előadóművészeti törvényhez több mint nyolcvan módosító indítvány érkezett a parlamenti vitán...

– Ezekből a javaslatokból az rajzolódott ki, hogy az ellenzéki pártok nem támogatják magát a törvényt. S ezért aztán akadtak olyan indítványok is, amelyek magát az előadómű-

vészeti törvény lényeges elemeit kérdőjelezték meg, és olyanok, amelyek egyes fejezeteinek az elhagyását javasolták. Az országgyűlési vita során kiderült az is, hogy az SZDSZ bizonyos módosításokkal szavaz csak mellette. Akadnak persze olyan indítványok is, amelyek konkrét szabályokat, ki-

sebb változtatásokat javasolnak. Ezek fontos módosítások, lényeges pontosítások, de nem alapjaiban kérdőjelezik meg a törvényt. A normál menetrend szerint november végén a módosító indítványokról dönt az országgyűlés, majd december első felében sor kerül a végszavazásra is. Ha a parlament el-

fogadja az előadóművészeti törvényt, akkor már a jövő év tavaszától fokozatosan életbe lépnek az egyes pontjai. Bizonyos szabályozások ugyanis már március 1-jétől hatályosak, de akadnak olyan részei a törvénynek, amelyek csak 2010 januárjától esedékesek. Ezek közé tartozik például a munkajogi részen belül a határozott idejű munkaszerződések határozatlan idejűvé változtatása is.

■ *Mi a helyzet a költségvetési szabályozással?*

– Szintén a 2010-es esztendőre vonatkozik, akárcsak az adókedvezményt szabályozó rendeletek. Bár ehhez még a brüsszeli bizottság hozzájárulására is szükség van, nagyon lényeges pontját jelentik a törvénynek. Ha ugyanis az adókedvezményre vonatkozó rendelkezés életbe lép, az azt eredményezi, hogy jelentős többletforrásokat, akár 3-5 milliárd forinttal több pénzt lehet majd a művészeti területre fordítani. Ha minden időben lezajlik, akkor a jövő év januárjában már elindulhat ez a kezdeményezés, amelynek hatásait, a befolyó pénzt már a második félévben megkaphatják a művészeti intézmények. Az adókedvezmény lényege, hogy ez egy film-törvényhez hasonló konstrukció, és aki támogatja a művészeti tevékenységeket, az jelentős adókedvezményre számíthat. Egyébként a zenekari támogatás terén nem hoz különösebb változást ez az új költségvetési rész, hiszen eddig is a törvényben lefektetthez hasonló rendszer alapján döntöttek a pénz elosztásáról. Így még mindenki kap egy esztendőt arra, hogy javítson a pozícióján, s minél jobban megfeleljen ezeknek a kritériumoknak.

■ *A módosító indítványok között akadtak izgalmasabb felvetések?*

– Ami talán számunkra, a törvény előkészítői számára is meglepő volt, hogy előzetesen is elég sokféle módon értékelték az előadóművészeti tanács szerepét, de most is akadt több javaslat, még olyan is, amely szerint erre a testületre egyáltalán nincs is szükség... Mindenesetre az, hogy sokat foglalkoztak a tanáccsal, ígéretes. Különösen sok indítvány érkezett a színházi területre vonatkozó szabályozásokra. A munkajogi kérdésekre vonatkozóan is terjesztettek elő a javaslatokat. Az allergikus pontok közé tartozott az a rendelkezés – ez egyébként a zenekar, a kórus és a tánckar tagjaira nem vonatkozik – amely szerint, ha az előadóművészeti szervezet szakmai koncepciója megváltozik, akkor ezzel összefüggő ok miatt fel lehet azoknak a szövegeknél mondani, akiket emiatt az előadásszámuk legalább ötven százalékában

nem tudnak foglalkoztatni. De ezeknek a művészeknek is szigorú eljárási rend keretében lehet csak felmondani, s magas összegű végkielégítést kapnak. Természetesen mindez kizárólag a határozatlan idejű szerződésekre vonatkozik. Ez egy újfajta felmentési jogcím, s érthető, hogy sokan aggódnak az állásuk miatt, de azt is át kellene látniuk, hogy ebben a rendelkezésben is számos szabály védi a munkavállalót. Ez tehát nem az igazgatói önkény eszköze, s mindez nem jelenti azt, hogy bárkit bármikor az utcára lehet tenni. Ráadásul ezt a felmentést is indokolni kell, és meg lehet támadni, tehát jogilag nem különbözik más felmondásoktól. Szerintem rosszabbul járnak a színészek, ha ez a szabály kiesik a törvényből, de hát majd meglátjuk, hogy a módosító indítványok vitája során mire jutunk... Annak viszont örülök, hogy a munkajogi szabályozás kérdéseivel, illetve költségvetési résszel kapcsolatban nem érkezett olyan indítvány, amely a pénzelosztás mértékét, lényegét kérdőjelezi meg. A javaslatok között számos olyan akad, amely az etnikai, kisebbségi szempontokat kéri jobban számon a támogatások elosztási elvén. Ezek nagyon hasznos új pontosítások. Nem győzöm hangsúlyozni, hogy a jelenlegi helyzetben – a gazdasági világválság és a magyarországi helyzet ellenére – a művészeti területre előirányzott összegeken a kormány nem változtatott, ami azt jelenti, hogy például a zenekari támogatások nagysága körülbelül 1 milliárd 650 millió forint lesz. S bár igaz, hogy ebben az összegben a minisztériumi pénzek is benne vannak, akkor is elmondhatjuk, hogy a területre szánt összeg kb. 40 százalékkal emelkedik. Ami azért is óriási dolog, hiszen máshol az elvonás, a támogatási összegek csökkenése a jellemző...

■ *Akkor elégedettek a törvényjavaslat parlamenti fogadtatásával?*

– Megpróbálunk örülni neki, hogy a több éves munka végre meghozta a gyümölcsét. Azt viszont eléggé elkésérítő látnunk, hogy ez a törvény is a politikai csatározás színtere lett. Mi pedig – naív módon – abban hittünk, hogy átlátva ennek a kezdeményezésnek a fontosságát és úttörő-jellegét, mindenki az előadóművészeti törvény mellé áll majd, s politikai hovatartozástól függetlenül támogatja. Mindez eléggé elveszi a szakma örömet. Elkésérítő, hogy az ellenzék már jelezte, ha kormányváltás történik, biztos, hogy változtatnak a még meg sem született előadóművészeti törvényen...

■ *Viszont egy másik törvénnyel – igaz, komoly harcok árán – de sikerült elérniük, hogy a tervezet ne változzon, s ne bozza rosszabb helyzetbe a művészeket...*

– A szerzői jogi törvénynek azt a változatát, amelyet mi is előnyösnek tartunk, nehéz csatározás árán, hosszú hónapok munkájával sikerült elfogadtatnunk a kormányzattal. Most azonban, amikor az általunk is jónak, vagy többségében jó módosításnak tartott törvényjavaslat került a parlament elé, ismét olyan módosító indítványok kerültek elő, amelyek az eredeti, a művészek számára hátrányos verzióra változtatták volna a törvényt. Sőt, az üres hordozókra vonatkozó szabályozást teljesen át akarták alakítani. Mindez persze érthető, hiszen emögött lehetetlen nagyságú üzlet rejlik... Ezzel magyarázható az is, hogy a szerzői jogi törvény néhány esztendővel ezelőtt még szinte senkit sem érdekelt, most azonban nagy visszhangja van minden apróbb módosításnak, s különböző lobbik próbálják elfogadtatni a számukra legkedvezőbb változtatásokat. Az egyre bővülő technikai lehetőségeknek köszönhetően ugyanis ez a terület egyre jobban beépül a mindennapokba, egyre több a felhasználó, így egyre nagyobb piacot érint. Nem mindegy hát, hogy ezen a területen ki milyen helyet foglal el, és ki hogyan tudja érvényesíteni az érdekeit. Egyébként sem egyszerű a helyzet, hiszen a magyarországi szabályozás miatt az Európai Unió brüsszeli bizottságával is vita alakult ki. A szervezet ugyanis a monopolhelyzetű jogkezelő intézményeket szeretné megszüntetni. Ez a probléma nemcsak minket érint, hanem más országoknál is hasonló módon működik a szerzői jogvédelem. Azért is furcsa ez az egész, mert 2006-ban, amikor az osztrákok is hasonló szabályozást hoztak létre, mint a miénk, s erről a bizottsággal egyeztettek, nem emeltek az ügyben kifogást. Egy évvel később azonban problémásnak ítélték meg a jogvédelmet nálunk, Csehországban és Hollandiában is. Sőt, emiatt még a bizottság és az Európai Parlament, valamint az Európai Bíróság között is vita van. Szerencsére sikerült elérnünk, hogy a kormányzat a mi álláspontunkat vallja magáénak. Most, a módosító indítványok ellenére is, a szöveg az eredeti maradt, tehát az, ami számunkra is kedvező. A csatát tehát megnyertük, de látnunk kell azt is, hogy a háborúnak még nincs vége... S hiába értünk most el egy győzelmet, fel kell készülnünk arra, hogy állandóan lesznek újabb és újabb próbálkozások, nem lesz tehát egyszerű feladat megóvni az alkotók és az előadóművészek érdekét...

R. Zs.

Északi tények

Zenekari konferencia
Tamperében

**Annyiszor hallottam már kifogások tucatját felhozni, ha finn, svéd, norvég, vagy más észak-európai országban szerzett meghökkentő tapasztalatokról adnak számot az ottani világból érkezők: persze, nekik könnyű tisztességesnek lenni, mert gazdagok, persze, könnyű nekik a korrupcióról többnyire csak mint ijesztő meséről hallani, hiszen lennének csak mi is gazdagok, majd tisztességesek lennének, és így tovább. Pedig ezeknek az országoknak a sikere, működésük átláthatósága nem gazdagságukból eredeztethető, inkább talán azért sikeresek, mert tisztességesek és tehetségesek.
Miért lenne ez másként zenekaraiknál?**

A Tamperében szeptember 25. és 27. között megtartott Északi Zenekari Konferencia többek között arról is számot adott, hogy az e körbe tartozó együttesek nyitottan, átláthatóan, egymást természetes kollegialitással segítve működnek. Emellett fontosnak tartják két évente összejönni, hogy a mindannyiukat foglalkoztató szakmai kérdésekről eszmét cseréljenek, hogy kitekintsenek szűkebb világukból, és hogy egy pohár ital mellett egymás hátát meglapogatva erősödjék bennük az összetartozás érzése. Ne feledjük, nem akármilyen együttesek igazgatói, munkatársai, szakmai szervezetek képviselői gyűltek legutóbb is össze: a kitűnő finn zenekarok kitűnő szervezete, a Finn Zenekarok Szövetsége Dánia, Észtország, Izland, Lettország, Litvánia, Norvégia és Svédország zenekari, előadóművészeti szervezeteit, zenekar-igazgatóit hívta meg a találkozóra. És hogy mi érdekelte őket? Lássuk a programot!

A hivatalos megnyitót követően – melynek része volt a Finn Zenekari Szövetség elnökének, a világszerte ismert zeneszerzőnek,

Kalevi Aho-nak közvetlen és meghitt köszöntője – minden résztvevő ország egy-egy képviselője általános tájékoztatót adott hazája aktuális, a zenekari-előadóművészeti életet is érintő kérdéséről. Filozófiai kérdést feszegetett egy filozófus, Juha Torvinen, a „Megjósolhatja-e a (zenekari) muzsika a jövőnket?” c. előadásában.

David Snead, a New Yorki Filharmonikusok marketingigazgatója sok tekintetben meglepő tapasztalataikról számolt be. Hogy koncertjeik teltházak legyenek, napjainkra szinte teljesen megváltoztatták marketinges eszköztárukat. Újságban például alig hirdetnek, a tv-ben semmiféle reklámot nem fizetnek, viszont e-mailes címlistájuk 120.000-re rúg! A Youtube-on és a Myspace-en saját oldalukat találhatjuk. Új, a kor technikai lehetőségeit alkalmazó honlapjukat egy évig készítették elő, majd 2006-ban nyitották meg. Podcast, video online lehetőségek mellett a N.Y.Phil. 164.000 (!) különböző rádiófelvétele érhető el streaming minőségben. Kortárs mű bemutatása előtt a honlapon megje-

Helena Hiilivirta a most készülő Helsinki Music Centre igazgatója

lenik egy letölthető videó a szerzővel, vagy a karmesterrel készített interjúval, melyet közvetlenül a koncert előtt, magában a koncertteremben is levetítenek a közönségnek. Felméréseket is a weboldal segítségével végeznek, de szigorúan nem a Fórum rovatban. A weboldal folyamatos karbantartásával két munkatárs foglalkozik. Északi kollégáink leplezetlen érdeklődéssel és némi meglepetéssel hallgatták a New Yorki Filharmonikusok némileg a jövőbe mutató marketinggyakorlatáról szóló beszámolót, mígnem nekünk, európaiaknak is sikerült az amerikai kollégát meglepnünk.

Lahtiban, a helyi nagyszerű szimfonikus zenekar igazgatójának Tuomas Kinbergnek a fejében született meg a gondolat, hogy az Internet korában élő szimfonikus koncerteket is fel lehetne tenni a világhálóra. A

gondolatot tett követte és Tuomas barátom már a Classiclive.com egyéves sikeres működéséről adhatott számot. Akár nemzeti büszkeségre is okot adhatna, hogy elsőként a Magyar Nemzeti Filharmonikusok csatlakoztak ehhez a projektumhoz, melynek mára olyan tagjai lettek, mint a Stockholmi Királyi, a Rotterdami, a Brüsszeli, a Szlovák Filharmonikusok és lázasan készíti elő a technikai feltételeket Európa több rangos zenekara is. Nagy érdeklődés kísérte az új, most épülő Helsinki Nemzeti Koncertterem négy éve kinevezett igazgatónőjének, Helena Hiilivirta-nak az előadását. Joggal. A beruházás egy bevallott kudarc nyomán született, ugyanis a Finlandia hangversenytér nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, akusztikájával muzikusok és közönség egyaránt elégedetlenek. Döntöttek hát: új, a ragyogó finn zenei élethez méltó, a Helsinki Filharmonikusoknak, a Finn Rádió Zenekarának és a Sibelius Zeneakadémiának egyaránt(!) otthont adó épületkomplexumot hoznak létre a város szívében. A projektársaság részvényesei a finn állam, Helsinki városa és a Finn Rádió. Az akusztika kialakítására nemzetközi pályázatot írtak ki. 1998-ban! (A pályázatot a japán Nagota Acoustics nyerte meg.) Ezután kezdték a tervek részletesen elkészíteni. Egy 1700 fős koncertterem mellett még öt(!) 140–340 fős befogadó képességű kamaraterem áll majd rendelkezésre. Két külön zenekari próbaterem és a hozzá szükséges kiszolgálóhelyiségek állnak majd a mindennapi munka rendelkezésére. Réz, üveg és nemes kövek alkotják majd az épület vizuális felületét, emellett a homlokzaton óriási kivetítőt helyeznek el. Maga a koncertterem – a Berliini Filharmonia, a tokiói Suntory Hall, vagy a sapporoi Symphony

Hall mintájára – ún. „szőlőskert” formájú lesz, melyen nagy üveglablakok engedik be az északi fényt. Várható átadására 2010-ben, vagy 2011-ben kerül sor. Amikor elkészül, nem előbb.

A rendezők csak félig szánták humorosnak Dr. Antti Hervonen gerontológus professzor előadását, melynek címe „Miért nem öregednek a muzikusok?” Minden esetre elgondolkodtató volt a professzor előadását hallgatni arról, hogy a muzikusok tényleg lassabban öregednek, mint a többi társadalmi-foglalkozási csoport tagjai, persze fontos tudni, hogy vizsgálatai szinte kivétel nélkül finn, illetve északi országbeli kollégákra vonatkoznak. Nem volt tréfa az a beszélgetés sem, mely a „Muzikusok öregedése, életkori diszkrimináció, rugalmasság, nyugdíjazás” címet viselte. Számunkra azt hiszem, mindenképp elgondolkodtatóak a pusztá tények is. Norvégiában például férfiaknál 67, nőknél 65 év a nyugdíjkorhatár, de saját kérésre 70. életévükig tovább dolgozhatnak. Svédországban a nyugdíjrendszer épp most változik, 63-ról 67-re emelik a felső korhatárt. Dániában vidéken 70 év a korhatár, de a Dán Rádió, vagy az Operaház művészei 63 éves korukban kötelezően nyugdíjba vonulnak. Koncertmesterek, fúvós szólisták, ill. első fúvósok 57 éves korukban szintén kötelezően válnak meg posztjuktól és 60 évesen nyugdíjazják őket. Finnországban az énekesek 56 évesen vonulnak nyugdíjba, a többiek – zenészek és „civiliek” egyelőre 63 évesen, de – nem kis nehézségek árán – most emelik a nyugdíjkorhatárt 67-re.

A nálunk évtizedek óta működő kerkedvezményes – ún. „szakmai” – nyugdíj teljességgel ismeretlen. Arra a problémára, hogy a kora előrehaladtával munkáját esetleg ellátni már nem teljesen képes muzikussal mi legyen, nincs általános megoldás. Svédországban például ha egy 67. életévét betöltött muzikus tovább szeretne dolgozni, arról a menedzsment dönt, de mint láthattuk vannak intézmények, ahol egy bizonyos kor eléréstével automatikus a nyugdíjaztatás. Nehéz nem arra gondolni, hogy itthon sem marad ez ügyben minden úgy, mint volt...

E sorok íróját elsősorban nemzetközi szakmai szervezetekben betöltött funkciói alapján az „Európai Unió zenekari politikájának tendenciái” c. előadás megtartására hívták meg. Igyekeztem számot adni mindazon EU-szintű döntésekről, jogszabályokról és direktívákról, melyek valóban közvetlenül érinthetik az európai zenekarok működését a szerzői és előadóművészeti jogalkotástól a halláskárosodásra vonatkozó

Aila Sauramo a Finn Zenekari Szövetség igazgatója

Kovács Géza

előírások szakterületünket érintő anomáliáiról, az EU-n belüli és az azon túlmutató kontinentális együttműködés rendszereiről és előnyeiről, az EU-lobbyzás mikéntjéről és európai szakmai szervezetünk, a PEARLE működéséről.

A vendéglátók, Aila Sauramo, a Finn Zenekari Szövetség igazgatója, a helyi filharmonikusok vezetői végezetül bemutatták büszkeségüket, azt a művészeti központot –

finnül a Tampere-talo, vagyis „Tampere-Ház” –, melyet valóban saját házukként használnak, legyen benne operaelőadás, koncert, gyermekfoglalkoztatás, vagy kiállítás, vagy egyszerűen csak beülnek a kávézójába egy jót beszélgetni.

A búcsúvacsorára egy Rustholli nevű – hol máshol? –, egy tó partján épült patinás étteremben került sor. Pompás ételek, dél-afrikai borok és a helyi vodka voltak hivatva fe-

ledtetni, hogy bizony vége ennek a kellemes, hasznos és baráti találkozásnak.

Az asztalnál velem szemben a Tamperei Filharmonikusok igazgatónöje, Maritta Hirvonen ült. Legszebb angolsággal próbáltam neki elmagyarázni a finn és magyar nyelv általam ismert kevés hasonlóságát és számtalan különbségét, amire ő tökéletes magyarsággal válaszolva mesélt Budapesten töltött éveiről és arról, hogy a zene sok nyelvi nehézséget megold.

Hazafelé baktatva azon gondolkodtam, hogy a nyelvi nehézségeket még csak-csak, de vajon az összes többit is?

Az északi országokra most fél évig sötétség borul. E sorok írásakor éppen Izland összehozott gazdaságáról kapjuk a híreket. Aggódva gondolok Thórtur Olafssonra, az ottani filharmonikusok melegszívű igazgatójára és a zenekar tagjaira: vajon mi vár rájuk? És vajon mi a többi északi együttesre? Működésük olyan irigylésre méltóan tehetőséggel és tisztességgel átitatott, hogy el sem tudom képzelni őket a gazdasági válság áldozataiként.

Az pedig, hogy velünk, magyar zenekarokkal mi lesz, nem e beszámoló tárgykörébe tartozik. Az viszont bizonyos: boldog lennék, ha az „északi tények” a mi tényeink is lehetnének.

Kovács Géza

Gyémántot érő életmű

Kegyetlen korszakokat vészt át, de szerencsés embernek mondja magát Szebenyi János fuvolaművész, aki hatvan éve kezdte a pályát

Gyémántdiplomát adtak át Szebenyi János fuvolaművésznak hatvan éves szolgálatát méltányolando a közelmúltban a Zeneakadémián. A nyolcvannegyedik évében járó művész 1957-ig a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarában, majd nyugdíjazásáig az Állami Hangversenyzenekarban játszott.

Öreg bérház kapuján csöngetek a belvárosban, bent csendes gang, az épület díszes kovácsoltvas korlátaival még így, megfáradtan is egyfajta polgári méltóságot áraszt. Szebenyi János már az ajtóban vár, s a lakásba lépve csak megerősödnek bennem az első impulzusok. Az első szobában szemembe ötlök egy sor különleges kristály. A fuvolaművész felkapcsolja a villanyt az üveges szekrényben, majd a mellette állóban, aztán a következőben és átellenben is, sorra gyúlnak a fények, s egyszerre arra ocsúdok, hogy egy komplett ásványgyűjtemény kellős közepén állok. Szebenyi

János finoman megéri a karom: – Ezt nevezik hobbinak...

Miután a belső szobában elhelyezkedünk, rögtön mesélni kezd. Kiderül, e kedvteléséhez remek lehetőségeket jelentett az a rengeteg külföldi út, amelyre az Állami Hangversenyzenekarral (ÁHZ) mehetett, ráadásul abban az időben, amikor még az is nagy dolognak számított, ha az ember egyáltalán átléphette a határt. Hamar kiderül, mióta nyugdíjba vonult, egyre kevésbé mozdul ki otthonról, ma már koncertekre sem jár, inkább csak egykori, kedves tanítványai látogatásait fogadja. – Az

aktív zenélést 1984-ben fejeztem be, 60 éves koromban. Azután még tíz évig tanítottam a konzervatóriumban és végül azt is abbahagytam. Eleinte nagyon hiányzott, most már csak akkor, ha zenét hallgatok. Ha az ember nem tudja azt a színvonalat nyújtani magának, amelyre egy élet alatt kialakult az igénye, akkor már nincs is nagyon kedve játszani – mondja, s csak legyint. A tévét nem szívesen kapcsolja be, mert „hamar felmegy a pumpa”, és egy szívműtét után minnek stresszelje magát az ember, inkább csak rádiót hallgat, többnyire a Bartókot.

A pályakezdéstől számított hatvan év után automatikusan járó gyémántdiplomát a Zeneakadémia tanévnyitóján vehette át. Szebenyi János a tehetségesség mellett szerencsésnek is mondhatja magát, hiszen, amellet, hogy közeli kapcsolatot ápolt a század zenei életének számos nagy alakjával, a karmesterek is felismerték a művésztében rejlő lehetőségeket. A Rádiózenekartól Ferencsik csábította el, de arra is lett volna lehetősége, hogy külföldön folytassa karrierjét. – Már 1948-ban kaptam egy jó ajánlatot Genfben, amikor kijutottam egy versenyre, de ahhoz, hogy ott maradjak, le kellett volna adnom a útlevelet. A szüleim itthon voltak, s szóba sem jöhetett, hogy magukra hagyjam őket. Arról nem is szólva, hogy milyen megtorlás várt volna rájuk, ha disszidens lesz belőlem. Mi, polgári családként így sem számíthattunk túl sok jóra – meséli a fuvolaművész, aki 1945-ben mindkét munkahelyén, a rádiónál és a Zeneakadémián is közmunkán hordta a sítet. – Azért kerülhettem a Rádiózenekarhoz, mert '45-ben nagyon sokan elmentek. Családosul sokan felültek az Opera-vonatra, aztán kivitték őket nyugatra. A zeneakadémiai évfolyamtársaim közül rengetegen vagy katonáskodtak még, vagy hadifogságba kerültek, vagy már nem is éltek. Hihetetlen űr maradt itt utánuk, ez egy nagyon rossz év volt. Nekem viszont szerencsém volt. Éppen, amikor a Bródy Sándor utcában a romok között mászkáltam, találok egy évfolyamtársammal, aki a Zeneakadémián végzett tanulmányai mellett már a Dohnányi-féle Rádiózenekarban dolgozott. Azt mondta, a fuvolistáik eltűntek, Lajtha László épp utódot keres nekik, menjek el hozzá. Lajtha ismert engem még növendékkoromból, hát bementem hozzá. Amikor elmentem, nyakamba borult, és hiába mondtam, hogy nekem még négy évem van hátra a főiskolán, ragaszkodott hozzá, hogy leszerződjek. Ferencsik és Polgár Tibor vezetésével alakult újjá a zenekar, akkor már

Budáról is át-átjöttek a tagok, csónakokon, mert a hidak le voltak bombázva. Május elsején már játszottuk a III. Leonóranityánt, amit a tereken hangszóróból hallgattak az emberek, köztük a szüleim is. Tehát tudtam fuvolázni, csak nem művészi fokon, nekem pedig fontos volt, hogy diplomám legyen, amit végül 1948-ban meg is szereztem a Zeneakadémián. – Szebenyi János 1945-től tizenkét éven át volt a Rádiózenekar első fuvolása. 1956-ban aztán újabb romokat kellett eltakarítani közmunkában, s a kollégák újabb komoly százaléka hagyta el az országot. Ferencsik egy próbán arra kérte, szerződjön le az Állami Hangversenyzenekarba. – Akkoriban összesen három nagyzenekar volt. Az Operaházé, amely néha adott egy-egy filharmonikus koncertet, az ÁHZ, amelyik kizárólag hangversenyeket adott és a Rádiózenekar, amelynek elsődleges feladata az volt, hogy a kortárs műveket – köztük sok aktuális szocialista alkotást – rögzítse, és évente csak két-három klasszikus koncertet adott. Én tehát azonnal átmentem volna, de nem adták ki a munkakönyvemet, amíg nem hoztam magam helyett egy első fuvolást. Akkoriban oszlatták fel az egyébként kitűnő Honvéd Művészegyüttes társulatát, s az így állás nélkül maradt első

fuvolást szereztem be a Rádiózenekarba magam helyett – meséli Szebenyi János.

Amikor arról kérdezem, mit ajánl azoknak a fuvolistáknak, akik döntés előtt állnak: ezt a pályát válasszák-e, vállalva azt, hogy itthon esetleg nem találnak majd munkát, vagy esetleg fordítsanak hátat az egésznek, csak annyit mond: – Ne fordítsanak hátat. Amikor tanítottam, akkor is azt láttam, hogy a főiskolán végzettek közül aki tehetett, mind külföldre ment mesterkurzusra, a tehetségeseket pedig ott is tartották. De így volt ez az én időmben is. Nekem is ajánlottak ösztöndíjat Svájcban, csak nem akartam kitenni a családomat a kitelepítésnek. A mi belvárosi lakásunk porig égett az ostrom után – emlékezik a művész, majd egy, a falra függesztett fekete fa fuvolára mutat. – Ez csak azért maradt meg, mert még a pincében volt. Aztán ezzel végeztem el a Zeneakadémiát – fűzi hozzá elgondolkodva.

A lakásban más relikviák is vannak. Az egyik fotón Herbert von Karajannal és Fischer Annieval látható, egy másikon zongoratanárnő feleségével, dedikált Kodály-portré és baráti szeretettel ajánlott Ferencsik-kép. Amikor a felnövekvő fuvolista-generáció esélyeiről kérdezem, csak annyit mond: – Nem irigylem a mostaniakat. Sokan vannak, és jók!

Bilkei Éva

Kilencven éves a Zuglói Filharmónia atyja, Záborszky József

„Kinőttem az ünneplésből”

Számos zenekari mű szerzője, énektanár, a zuglói I. István Gimnázium valamikori igazgatója, s a kodályi hitvallás gyakorlati beteljesítője, Záborszky József idén ünnepelte kilencvenedik születésnapját. Ebből az alkalomból beszélgettünk vele pályájának alakulásáról és az általa létrehozott együttes sorsáról.

Éppen kottát körmöl, amikor a szobájába lépek, aztán készséggel fordul felém Záborszky József, aki november 10-én ünnepelte kilencvenedik születésnapját. Nem akart nagy ceremóniát, mondván, hogy az ilyesmit már kinőtte, de növendékei, kollégái persze megünnepelték a Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar alapítójának születésnapját. Az 1954-ben alapított zenekar, amely két év alatt tizenhatról nyolcvan főssé nőtte ki magát, ma is szülőatyjának büszkesége. Amikor mellé ülök, lelkesen kezdi sorolni milyen sokféle együttes lépett az általa létrehozott Jubileumi Zenekar nyomdokába. – Szenzációs a választék, ragyogó tehetségek jönnek el hozzánk. Ráadásul idén plusz kilenc státuszt kaptunk az önkor-

mányzattól – mondja Záborszky József, majd hozzáteszi: mindig szerencsénk volt a zuglói önkormányzattal, mindenben mellettünk álltak. Ritka szerencse az ilyen, az már biztos, igaz, az „istvánosok” meg is szolgálják a támogatást. – Csak körül kell nézni, minden zenekar tele van a mi diákjainkkal, akik egyébként híresek az összetartásukról. Itt a tehetségek nem bízzák el magukat, mert nem engedjük. Nem tudom, hány tehetségest kivettem annak idején, mert nem akartam, hogy fenn hordják az orrukat. Záborszky József a zenekar alapításra visszaemlékezve egészen az ötvenes évekig nyúl vissza. Miután hegedű és zeneszerzés tanszakon végzett a Zeneakadémián, közel tíz éven át vezette a Vámigazgatóság Szimfonikus Zenekarát, s ezután került a zuglói

„Szeretem, amit csinállok”

Pechan Rudolfné Dosztál Adrienne lett a MÁV Szimfonikusok legjobb tuttitája

A zenekari tagok titkos szavazása alapján idén Pechan Rudolfné Dosztál Adrienne lett az év legjobb tuttista művésze a MÁV Szimfonikus Zenekarban. A hegedűművész az évad első koncertjén vehette át a díjat.

Az évadzáró társulati ülésen általában két díjról döntenek a zenekar tagjai. A vezető szerepet betöltő művészeket; szólamvezetőket, koncertmestereket érintő sikerdíj mellett van egy másik kitüntetés is, amelynek kitüntetettjét azok közül a zenekari muzsikusok közül választják ki, akik kiesnek ebből a kategóriából. – Ezt a díjat Gál Tamás alapította, ő kívánta, hogy legyen egy olyan kitüntetés is, amelyben nagyobb eséllyel részesülhetnek olyanok is, akikre általában kevesebb figyelem jut, akiknek nincs olyan fontos szerepük, mint amilyen például egy koncert-

mesternek, vagy egy első fúvósna van – tudtuk meg Pechan Rudolfné Dosztál Adrienne-től, aki az idei tuttista sikerdíjat október 4-én vette át. – Engem éppen olyan meglepetésként ért ez az elismerés, mint azokat, akik eddig részesültek ilyenben. Már azt is nagy megtiszteltetésnek éreztem, hogy az első forduló után legtöbb szavazatot kapott néhány fő közt az én nevem is szerepelt – fűzte hozzá a hegedűművész, aki csak találgatni tud, miért neki ítélték az év legjobb tuttistája címet kollégái a titkos szavazáson. – Elég régen vagyok ebben a zenekarban, egészen pontosan 1971-óta, és úgy gondolom, ezt a kitüntetést a kollégák szeretetének, megbecsülésének köszönhetem, annak, hogy mindig itt látnak. Igyekszem lelkiismeretesen részt venni a munkában, a rám osztott apróbb szőlőktől a nagyobb feladatokig mindent a legjobb tudásom szerint elvégezni, és benne vagyok a kamarazenekar-

ban is, talán ez is közrejátszott abban, hogy mellettem döntöttek, de én elsősorban a kollégák szeretetét szeretném emögött sejtetni. – Pechan Rudolfné Dosztál Adrienne harminchét évnyi hűsége után kapta meg az elismerést, s ezt a munkát szeretné ezután is minél tovább végezni. – Ebben az évben kérhettem volna az előrehozott nyugdíjazásomat, de én szerettem volna még szépeket muzsikálni, szeretem, amit csinállok és nem érzem megterhelőnek. Úgy gondolom, jó érzést venni akár a próbákon, akár a koncerteken, szeretem ezeknek a légkörét, a koncertezés nagyon felemelő érzés, és a muzsika mindig jól tesz nekem. Fájt volna, ha abba kellett volna hagynom, s a jelek szerint jól döntöttem, amikor nem éltem az előnyugdíjazással járó jó anyagi lehetőségekkel, mert a nemrég lezajlott próbájatek után most úgy tűnik, több embert fognak felvenni, mint amennyie mi számítottunk, s ez nyilvánvalóan a nyugdíjas kollégák nélkülözését jelenti majd – mondta a zenekar legjobb tuttistája, majd hozzátette, most már csak arra vágyik, hogy beinduljon a közös munka az új vezető karmesterrel, s kialakuljon egy barátságosabb légkör. *Bilkei Éva*

I. István Gimnáziumba, amelynek énektanára lett, s később, a zeneiskolák átszervezésekor a XIV. kerületi zeneiskola igazgatójává nevezték ki. A zenekart elmondása szerint akkor indította útjára, amikor Kodály Zoltán közbenjárására visszaállították az ének-zeneoktatást a középiskolákban. Előzőleg ugyanis Kodály állítólag összeszólalkozott egy államtitkárral, aki bosszúból beszüntette ezt a tantárgyat a középiskolákban. Édesapám tanár volt, s talán nem véletlen, hogy én is vonzódtam ehhez a pályához. Meggyőződésem, hogy ha egy karmesternek van pedagógiai érzéke, akkor megy a munka. A baj csak az, hogy ez nagyon ritkán fordul elő. Kovács János például ilyen, de ilyen volt Ferencsik János is – teszi hozzá Záborszky József, majd így folytatja: – Imádta a gyerekeket, és azok

tátott szájjal figyelték, mindent megcsináltak, amit elmagyarázott. Egyszer azt mondta nekem: „Jóska, itt egész más a levegő. A gyerekeknek minden új, de amit megtanulnak, azt jobban csinálják, mint a felnőttek!” Természetesen nem mindenkiből lesz hivatásos zenész, amikor arra kerül a sor, hogy pályát kell választani. – A zenei gimnazisták egy része érettségi után rájön, hogy nem olyan tehetséges, de általában őket felveszik az egyetemekre, mert nálunk az iskolai oktatás is erős. A jó muzsikusként jó feje is kell, hogy legyen – mondja az egykori igazgató, aki szerint megnyugtató, hogy a fiatalok egymással összemérik ügyességüket, és hogy tudnak önkritikát gyakorolni. Záborszky József tevékenységének talán legnagyobb jelentősége abban állt, hogy felismerte az egymásra épülő zenekari isko-

la modelljének kamatoztathatóságát. Itt kiskortól kezdve folyamatosan zenekari környezetben dolgozhatnak a gyerekek, s ha kinövik magukat, átkerülnek az iskolai szimfonikus zenekarba, utána jön a konzervatóriumi zenekar és végül a nagyzenekarok, ahová már a hátuk mögött hatalmas tapasztalattal kerülnek, legalábbis ami a közös munkát illeti.

Amikor arról faggatom, nem voltak-e csalódásai, kudarcai a tanári pályán, a legnagyobb természetességgel vágja rá: – Dehogynem! De az ember ilyenkor alszik egyet, aztán megy tovább. Mindig nagyon szerettem tanítani, nincs is annál nagyobb érzés, mint amikor az ember látja, hogy a gyerek érik, és hagyja magát tanítani – fűzi hozzá mosolyogva.

Bilkei Éva

Befejeződött Szegeden a Mezzo Operaverseny

Nagyszabású gálaesttel zárult a Mezzo Nemzetközi Operaverseny- és Fesztivál a Szegedi Nemzeti Színházban. A megmérettetésen több mint háromszázötvenen indultak, a döntőbe azonban csak tizenkét-en jutottak be.

Az Armel Produkció, együttműködve Európa legrangosabb jazz, komolyzenei és opera-csatornáival, a Mezzo Televízióval, a Szegedi Szabadtéri Játékokkal, a fesztivál rezidens zenekarával és zeneszakmai partnerével, a Pannon Filharmonikusokkal, új fejezetet nyitott az operaversenyek és a fesztiválok sorában azzal a nem titkolt céllal, hogy új és klasszikus művekkel, friss és már ismert tehetségekkel fedezzék fel újra az opera műfaját és színpadi hagyományait.

A verseny minden mozzanatában öt zenés színház működött együtt: a szegedi mellett a New York-i Dicapó Opera Theatre, a gdanski Balti Opera, a német Theater Bremen és a francia Opéra de Rennes. Öt különböző ope-

ra főbb szerepeire hirdették meg a versenyt, majd a döntőbe jutottak az öt városban próbáltak, végül a kész produkciókat szemlélte a nemzetközi zsűri. Az előadásokat a Magyar Televízió segítségével a Mezzo Televízió is sugározta harminckilenc országban. A gálaműsort a Mezzo élőben, a Magyar Televízió felvételről közvetítette.

A zsűri elnöke a világhírű orosz rendező-legendá Anatolij Alekszandrovics Vasziljev volt. A három tagú „felsőházi zsűri” tagja továbbá Marton Éva a világ egyik legkiemelkedőbb drámai szoprán énekesnője és Philip de la Croix, a Mezzo TV igazgatója volt. Az úgynevezett alsóházban három operai igazgató, Michael Capasso (Dicapó Opera – New York), Jerzy Snakowsky (Balti Opera – Gdansk), Alain Surrans (Rennes-i Opera) foglalt helyet.

A hat fős nemzetközi zsűri, a legjobb női előadó díját a horvát Janja Vuleticnek ítélte, aki a lengyel Balti Opera Lukrécia meggyalázása című produkciójában Lukrécia, Collatinus feleségét alakította, Telihay Péter rendezésében.

A legjobb férfi előadó díját az amerikai Adam Diegelnek nyújtották át, aki a Szegedi Nemzeti Színház produkciójában, a né-

met Michael Sturm rendezte Adriana Le Couvreurben Maurizio szerepét énekelte. A produkció a Szegedi Szabadtéri Játékok színpadán kerül bemutatásra és felvételre 2009. augusztus 21-én, majd sugárzásra a Mezzo Televízióban.

Az operaverseny döntője alatt a világ minden tájáról érkeztek szavazatok a két közönségdíjra. A nézők szavazatai alapján a legjobb produkció díját a New York-i Dicapó Opera előadása, az Alföldi Róbert rendezte Salemi boszorkányok kapta, míg Raoul opera címszerepében feltűnt lengyel Marcin Habela érdemelte ki a legjobb előadó közönségdíját. A díjakat a Zsolnay Porcelánmanufaktúra készítette Nagy Márta és Czako Zsolt tervei alapján.

A verseny két győztese felkérést kap egy önálló, válogatásokból álló műsor forgatására, különböző operai szerepekből

A gálán a bejutott, és az elmúlt két hétben a versenyprodukciókban már bemutatkozott énekesek mindannyian felléptek. A koncerten a Pannon Filharmonikusok közreműködésével és Ménesi Gergely vezényletével duettek, tercettek énekeltek népszerű Mozart-, Bizet-, Csajkovszkij- és Puccini-operákból. *(zkr)*

Az évadkezdet koncertjeiről

Szellemes szlogent talált az idei évadra a **MÁV Szimfonikus Zenekar**: „Zenében utazunk”. Bérleten kívüli, szezonnyitó előadásukra szeptember 18-ra invitálták közönségüket a Művészetek Palotájába. És mint a zenekarra oly régóta jellemző, ezúttal is értékelték a hűséget: többek között bérleteseik is kedvezményesen válthatták meg napijegyüket. Körültekintően gondoskodtak arról, hogy a Koncertkalendáriumnak csupán októberi számában meghirdetett koncerten legyen közönség; a Fidelio Sűgő önálló különszámban foglalkozott a „zenében utazókkal”.

Ezúttal a dirigens és a szólisták is távolról érkeztek: a MENO Music koreai kulturális ügynökséghez tartoznak (Management, Enterprise, Noblesse, Oblige), amelynek vezetője a karmester Young Chil Lee, aki fontos feladatának érzi az európai és ázsiai kultúrák közötti hatékony együttműködés megvalósítását. Nem véletlen, hogy honfitársán, a fuvolaművész Hyun Im Yoonon kívül bolgár szólistát hívott meg: a dirigens amerikai tanulmányai után 2002-ben Bulgáriába költözött. A hegedűművész, az 1976-ban született Svetlin Roussev egyébként jelenleg a Francia Rádió Filharmonikus Zenekarának első koncertmestere.

A koncert valamiféle crescendo-forma szerint épült fel. A nyitószám, Bizet-Borne Carmen-fantáziája rendkívül visszafogottan csendült fel. A koreai fuvolista (Svájcban, majd Németországban tökéletesített) tudásáról többet tudtunk meg a ráadás Bach-tétel hallatán. Mindenesetre, értékes lehetőséget kapott a fiatal művész, hogy zenekarral lépjen fel (olyan együttesel, amely előtt biztonságban érezhette magát – a MÁV-zenekarnak több évtizedes praxisa van mind vokális, mind hangszeres szólisták kísérésében). Lalo Spanyol szimfóniájának szólistája érezhetően nagy pódiumgyakorlással rendelkezik. Személyében igazi szólista-rangú művészt köszönhetünk, aki magabiztosan, ugyanakkor érzékeny differenciáltsággal játszotta szólamát, oly módon, hogy kétséget kizáróan állandóan figyelemmel követte a zenekari hangzás alakulását. Az ő esetében tehát a koncertmesteri tevékenység is kamatozott ezúttal. A bolgár kortárs ráadás-számban (Petar Hrisztoskov: Rhapsody) briliáns felkészültségének azokat a vonásait is megmutatta, amelyekre a Lalo-mű nem adott lehetőséget.

A 30-as éveik végén járó Young Chil Lee rutinos karmester; mozdulatai arról tanúskodnak, hogy valamennyi műsorszámról konkrét elképzelése van – ugyanakkor viszont, vendégkarmesterek általános gyakorlatának megfelelően, korántsem tett kísérletet arra, hogy a bármikori pillanatnyi hangzásoképbé aktívan beavatkozzon. Sodró lendülettel vezényelte a tételek egymásutánját, s elérte, hogy „jöjjenek vele” muzsikusai. Igaz, nem ritkán előfordult, hogy a zenekartól többet kapott, mint amennyit kért. Csajkovszkij V. szimfóniáját néha szélsőségesen romantikusnak képzelem – vélhetően számos előadóművészet-történeti hangdokumentum ismeretében alakította ki eme meggyőződését.

A MÁV Szimfonikus Zenekar – talán a nyári szünetnek köszönhetően – frissen-elevenen játszott (néha inkább főpróbára emlékeztető felszabadultsággal). A vonóskarból (régiképp a csellisták remekeltek, a fúvósok általában olyannyira a saját szólamukra koncentráltak, hogy maguktól nem igyekeztek beilleszkedni a hangzó környezetbe (tónusban, dinamikában); a dirigens pedig ilyen apróságokkal nem törődött.

A Carmen-fantázia esetében nyilvánvaló volt, hogy a zenekar fuvolistái legalább olyan rangos művészei hangszerüknek, mint az (életkorából adódóan a zenekarral való együtt-játékot illetően már-már szinte „természetesen” rutintalan) vendég-szólista. Becsületükre válik, hogy olyan műgonddal játszották szólamukat, mintha világhíresség lett volna a partnerük. Remélhetőleg a hegedűsökre inspirálóan hatott a koncertmester rangos produkciója. A Csajkovszkij-mű előadásának „haszna” abban rejlett, hogy a messziről-jött karmester az érzelmi-indulati tartalmak közvetlen megjelenítésére készítette a zenekart, visszaadva tehát azt a hitet, hogy a zene gyönyörködtető; s eme gyönyörködés nem kizárólag a közönség ügye, sőt! Ha csak néhány nagyzenekari tutti-állásba feledkezett bele az egész együttes, ez az érzelmi töltés kamatozni fog a közeljövő próbái és előadásai során.

Ez a koncert afféle „Auftakt” volt a nyitányhoz; az igazi évadkezdetet az jelenti majd, amikor új művészeti vezetőjével és vezető karmesterével, Kollár Imrével lép fel a zenekar (az Erdélyi Miklós bérlet és a Lukács Miklós bérlet 1. előadásán, októberben).

***

A Magyar Szimfonikus Körkép 2008-as sorozatának befejező estje az új évadba került: a **Pannon Filharmonikusok** – Pécs szeptember 21-én parádés fináléval remekelt. Eredetileg is érdekes-izgalmas műsort hirdettek meg – de a teljes műsorváltozás eredménye sem adott okot panaszra. Sőt!

Bőségesen túlteljesítették a műsorösszeállítás egyetlen kritériumát, miszerint szerepelni kell a műsoron egy 20-21. századi magyar kompozíciónak. Tették ezt a megszólaltatott művek értékebe vetett töretlen hittel (tehát korántsem valamiféle rosszízű „misszióként”!). Tartalmilag három műsorszám tartozott össze (közülük az utolsó a műsor második részébe került): mind-egyikük „bagatell”-sorozat, a zenetörténeti szóhasználat értelmében, amikor briliáns miniatűrök sorjázhatnak. Dohnányi: Szimfonikus percek című tétel-füzére mint nyitódarab – zenekart-próbáló feladat. Maximális koncentrátságot követel valamennyi muzsikustól akkor is, ha – mint jelen esetben – a dirigens figyelme minden mozzanatra kiterjed. Amikor nem lesz szükség Hamar Zsolt eme biztonsági irányítására, s a pillanatnyi játszanivalót legalábbis egy-egy tétel egészébe tudja behelyezni valamennyi előadó, akkorra lesz annyira sajátja az együttesnek a kompozíció, hogy mindvégig jelen lesz az a táncos lüktetés, charme-os lendület, báj és kellem, amely nemcsak a partitúrát, hanem a szerző által olyannyira kedvelt (s gyakran hangokba öntött) életérzést is megjeleníti.

A tervezett műsorban Kocsis Zoltán kompozíciója (Csernobil, 1986), a megvalósultban Bartók zongoradarabjai nyomán készült átírata szerepelt. Ezúttal aligha nevezhető pusztán hangszerelő munkának az a tevékenység, amelynek köszönhetően a felcsendülő darabok „zenekari fogantatása” elhithető erejű. Hallgatásuk közben (s főként után) eljátszottam a gondolattal: kvízzjátékban ugyan hányan fejtették volna meg a szerző/k kilétét. „Erős” muzsika ez a hét tétel, a szó legnemesebb értelmében. Olyasmi, ami nemcsak leköti a figyelmet, hanem egyúttal új, rendkívüli intellektuális örömforrás. Mert az ismert és az ismeretlen (legyen szó dallamfordulatokról vagy harmóniákról) állandóan egymásba-játszik, hála a „nyersanyag-választásnak” (burlesz-

kek, siratók, valamint a BB 27/3 és 4, Ábránd és Scherzo): közismert örökzöldek nem kaptak helyet a válogatásban.

A szünet után Vidovszky László Kilenc Kurtág-köszöntő koráljával folytatódott a műsor. Az eredetileg egy illetve két zongorára szánt daraboknak a szerzőtől származó kiszzenekari verzióját ígérte a program (a kiszzenekart ezúttal a szó legtagabb értelmében használva). Itt volt talán leginkább megszólítva valamennyi muzsik; az áttört hangzás, a frázisról-frázisra változó hangszerelés állandó kamarazenei egymásrafigyelést igényel. Mert itt oly gyakoriak a váltások, hogy azokat mozdulataival aligha követheti a dirigens. Hamar Zsolt ezt remekül felismerte, s a frázisokból, sorokból felépülő tételek egészére koncentrált.

És akkor még hátra volt az est fénypontja, Brahms Kettősversenye, szólistaként Bujtor Balázssal (aki a közelmúltban lett e zenekar koncertmestere) és Fenyő Lászlóval. A remek produkciót felesleges lenne elemezgetni; sajátosságaként az említendő meg, hogy a szólisták hihetetlenül azonos hullámhosszon voltak. Szinte összenézniük sem kellett, zsigerileg „éreztek” – nem is a másikat, hanem magát a művet, amelyről azonos felfogást vallanak. Ezúttal tehát nem a két szólista versengésének lehettünk tanúi, inkább kettőjük által közösen megélt élményvilágot osztották meg a hallgatósággal. Bujtor Balázs hegedűhangjának időnkénti matt árnyalatai is emocionális színezetűek voltak, Fenyő László pedig megint tanújelét adta a szép hang iránti elkötelezettségének. Mindazonáltal, fiatalos produkció született, az ifjonti hév nem engedte, hogy megmértecsék, mennyire lassú tempót képesek hasonló intenzív hangzással kitölteni.

Ugyanezen az estén a Zeneakadémián a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar adott koncertet, Perényi Miklós szólójával. Volt tehát „konkurencia”, mégis, öröndetes módon, teltházasnak mondható a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben rendezett Körkép-koncert. Talán csak a szakmabeli hallgatóságot kevesellheti, akinek ennyi jó kevés.

***

Érdekes kínálattal várta a „Palota-bérlet” nyitó előadásának közönségét az **Óbudai Danubia Zenekar**, Héja Domonkos és a Muzsikás Együttes. „Mozart és az erdélyi nemesi falvak zenéje” – ezzel a címmel hirdették meg a koncertet, melynek még egy művész-vendége volt, a cimbalmos Balogh

Kálmán (az ő virtuóz játéka egészen különleges élményt jelentett).

A zenekar és a népi együttes együttműködésének immár múltja van; koncerteken túl felvételt is készítettek (CLIP címmel, Sebestyén Márta közreműködésével, a műsoron Bartók, Dohnányi és Kodály muzsikájával). Járt utat folytattak – ugyanakkor újítottak is, hiszen ezúttal kicsit másról van szó.

Korábban a „tisza forrás” cseppjeit mutatták fel, s az általuk inspirált feldolgozásokat vagy épp egyedi műzenei produktumokat – most térben-időben, sőt eszmeiségben is távolabbi hasonlóságokra kívánták irányítani a figyelmet. Régóta bekerült a köztudatba a zenei köznyelv léte, bizonyos stílus-korszakokban való gyengébb-erősebb érvényesülése, aminek eredményeképp több-kevesebb kapcsolódási pont, rokon szál fedezhető fel stílusosan különböző, eltérő „fajsúlyú” zenék között is. A koncerthez készült figyelemfelkeltő ajánló – érthető módon – erős reflektornyalábot bocsát a két zenei külön-világra. Valódit mondanak az állítások, néha vélhetőleg igazit is – mégis több ebben az ötletben, mint amennyi egyetlen estére elég. Felszíni hasonlóságokra csodálkoztat rá, olyan zenei megnyilvánulási módokra, amelyek mind a kiválasztott népzenei idézetekben, mind a felcsendülő Mozart-tételekben jelen vannak. Díszítőelemek, díszítés-módok (cífrázatok) hasonlítanak tehát, amelyek egyaránt otthonosak a 18. századi klasszikus műzenében s – ki tudja, mióta – a nemesi falvak zenéjében. (A népzene-kutatókra vár a feladat, hogy a fennmaradt emlékek alapján megpróbálják rekonstruálni az ilyesfajta díszítőelemek érvényességi körét.)

Osztrák népzene és Mozart-táncokat egymás mellé állító válogatásokat több évtizede kínálnak osztrák hangfelvételek; magyar előadók jóvoltából szélesebb földrajzi egységből került ki a kétpólusú program. A műsor azt a lehetőséget kínálta, hogy felváltva halljunk népzene (többségükről kiderült valami közelebbi is...) és Mozart-muzsikát (a rövid ismertető tartalmazó szórólapon részletezően feltüntették a koncerten elhangzó Mozart-tételeket). Ebben a kontrasztos váltakozásban a különbözőség érvényesült jobban, a hangszínek, a zeneszámok formai felépítése okán. De az összehasonlításban kevésbé gyakorlott is rácsodálkozhatott a szokatlan egyezésre, amikor népzenei előadásban is szinte hangról-hangra Mozart-muzsika szólt.

A hangversenylátogató közönség szívesen kalandozik a népzene világába; aki a

népzene kedvéért hallgatta a koncertet, bizonyára fogékonyabbá vált a történeti muzsikák iránt. Azt azonban nem titkolhatjuk: ezúttal nem jött létre (nem is jöhetett) olyan „egymásrahatás”, mint korábbi közös szereplésük során. Akkor érezhetően módosult a vonósok hangszerkezelése, s az aligha ment a hangzás rovására. Most viszont talán csak ösztönösen módosult a hangzás, ám ez sem volt mindig szerencsés. Ha kiragadva meghallgatnánk a Mozart-részt, a néha tenyeres-talpas muzsika hallatán bizony sokáig kellene keresgelnünk a mozarti zsenialitás nyomait. Ezek a tételek olyan Mozart-képet vázoltak fel, amilyené akkor vált volna, ha megrendelőinek a kívánsága nem terjedt volna túl a szórakoztató zene területén, tehát, ha rendkívüli zenei vénáját nem tudja érvényesíteni. (Meddő dolog azon elmélkedni, mennyire stilizálódhattak annakidején a német táncok, s a divertimento-tételektől mennyi „egyéni hangot” vártak el azok a szerencsések, akiknek szórakoztató, netán háttérzenéről nem kisebb komponista gondoskodott, mint az Isten Kegyeletje. Az viszont kétségtelen: többnyire reprezentatív alkalmakkor csendültek fel, s az előadók tisztában voltak kiváltságos helyzetükkel – mármint azzal, hogy ott és akkor ők muzsikálhattak...)

Mozart – másképp... Ezt a mottót is kaphatta volna az Óbudai Danubia Zenekar előadása. A viszonylag kis létszámú együttes korrekten artikulálta-frazirozta a zenei anyagot, mégis, az egész statikussá, földhözragadottá vált. Talán csak az az érzékenység veszett el, ami napjainkban már-már „kijár” Mozart zenéjének, akár historikus előadásban, akár modern hangszereken csendül fel.

***

„Hangokkal beszélünk” – ez a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** szlogenje. És nemcsak „beszélnek”, hanem mondanak is valamit – már bérleti koncertjeiknek műsorválasztásával is. A „Fischer Annie bérlet” Haydn és Mozart zenéjének alaposabb megismertetését tűzi ki célul. Nem kevés bátorság kell ahhoz, hogy olyan sorozatot hirdessen együttes, melyben minden koncert azonos felépítésű: négy alkalommal Haydn egy-egy norturnója és szimfóniája keretez két Mozart-zongoraversenyt (melyek közül az egyik a legkorábbiak közül való, a másik pedig a zenebarátok számára ismerős kései remek valamilyike). Ennek a programösszeállításnak van előzménye; a korábban az Olasz Kultúrin-

tézetben rendezett – már-már kamarazene-kari – estek logikus folytatásáról van szó.

A Fischer Annie bérlet nyitókoncertjének dirigense Vashegyi György, aki előre sejt-hetően életeli muzsikálásra inspirálja vendégzsereplései alkalmával valamennyi muzsikos-partnerét, szólistája pedig a Zeneakadémia III. évfolyamos hallgatója, Fejérvári Zoltán, akivel a Tiszadobi Zongorafesztiválon, s a Nemzeti Filharmonikus Zenekar szólistájaként is találkozhatott a rendszeres koncertlátogató.

Szokás Mozart zenéjét már-már elidegenítően túldimenzionálni, minden szerzők zongoramuzsikája között a legigényesebbként. Szerencsére ilyesfajta ijesztgetésektől távol nevelkedett a szólista, aki már-már gyermeki egyszerűséggel közeledett a versenyművek kottájához, professzionális felkészültség birtokában. Játékát hallgatva, a Mozart-muzsika közvetlenségét, keresetlen egyszerűségét tapasztalhattuk meg. Ha elvonatkoztatunk a látványtól, aligha tudjuk kitalálni az előadó korát; technikailag perfekt (ez nem korfüggő), zeneileg érett (ez sem). Voltaképp nemcsak életkortól, hanem történeti időtől is szinte független interpretációt hallhattunk; olyan természetes muzsikálást, ami vajon mikor lehetett otthonos a pódiumon? A szólistát nem befolyásolták olvasat- és értelmezési kérdések, a hangszerválasztás sem jelentett problémát. A Steinway úgy szólt, ahogyan szólhatott hosszú évtizedekig, amíg fel nem merült a hitelességre törekvés szándéka: alkalmas-ként a mozarti muzsika tolmácsolására. Fejérvári Zoltán számára a kifejeznievaló olyannyira egyértelmű, hogy könnyedén „szót ért” a hangszerrel; keze alatt a „nagy”, „modern” hangszer érzékeny, finom hangon szól, sohasem erőltetett, mégis széles dinamikai skálával. Zongorázása kulturált, választékosan társalog partnerével, a zenekarral – olyan egyéniség módjára, aki anélkül is magára tudja vonni a figyelmet, hogy felemelné a hangját. A 22 éves fiatalember nem ígérlet. Tehetség. (Életrajzát érdemes lett volna „frissíteni” a napi műsorismertetőben, legalább a „bérlethirdető” információit közlendő!)

A zenekart illetően, már inkább érthető a mozarti muzsika előadót-próbáló jellegének az emlegetése. Vashegyi György animáló irányításának köszönhetően örömmel észlelhettük, hogy a zenekari játékosok számára nem volt „közömbös” hang. Állandóan éreztük a folyamatokat, a kisebb-nagyobb frázisok megformáltan szóltak. Ez persze nem zárta ki, hogy néha kicsorbuljon egy-egy ív, főként, ha a pregnáns-rit-

mikus témafej dallamvonala hirtelen megfordul. Vashegyi alapos kottaolvasásra serkenti a játékosokat; hallottunk is megannyi sforzatot, hirtelen dinamikai váltást, mint máskor soha! De az arányokkal néha még baj volt; az alaposan kidolgozott töltőanyag vagy ellenszólam esetenként elnyomta az érzékenyen formált leglényegesebb zenei anyagot. Néha billegett az összjáték is – ennek viszont mindennek ellenére még örülni is lehetett, hiszen abból adódott, hogy a játékosok immár nem mechanikus taktírozás keretei közé akarták beilleszteni szólamukat, hanem rendre megformálták a szegmenseket (néhányikat mintegy hangsúlyosabbnak tartva, a nyomtérkedvéért ösztönösen picit lelassítva, másokat pedig, mintegy súlytalan kommentárt, gondolatnyit elsietve). Többségükben „megtörté-tek” a tételek; a játékosok nemcsak lejátszották, amit a kottából kiolvastak, hanem a leírottakat értelmezve adták tovább. Ráéreztek tehát arra a specifikumra, aminek köszönhetően a legáttekinthetőbb kottakép is komplex tartalmakat képes közvetíteni. Ha így folytatódik a bérleti sorozat, a hallgatóság zenehallgatását jótékonyan fogja befolyásolni. Hogy azonos stílári keretek között ismert és ismeretlen tételek/művek következnek egymásra, rászoktatja a figyelmes zenehallgatásra a közönséget. Tehát nemcsak hallani, hallgatni fogják a klasszikusokat, mind kevésbé meglegedve a háttérzenének kijáró passzivitással. Az értékes zene megadja a befogadónak az aktivitás lehetőségét – csak élni kell vele!

***

Jóllehet, csak a novemberi koncertkalendárium lapzárta után érkezett eseményei között kapott helyet, nagy érdeklődést váltott ki a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** október 10-i koncertje. Végigtekintve a hallgatóság sorain, mondhatni, társadalmi esemény rangjára emelkedett.

A műsor első részében Bartók örökértékű remeke, a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára kapott helyet. Méltó előadásban – méltatlan „ismertetőszöveggel” (szerzője kilétét, ellentétben a zenekar nívós, szerzőjük által vállalt ismertetőivel, homályfedi). A nem szakmabéli közönség is felfedezhette a hangzást polarizáló kettős-zenekar tényét, s a látvánnyal együtt – ha nem is szavakba öntöttén tudatosítva – a sztereo-hatás elvét, amelyet a vonós-szólamok ilyen-éltrendezésével eleve belekomponált a műbe. „Architektonikus forma, hangzási képzelet és költői élmény csak az élet leg-

ritkább pillanataiban egyesülhet ilyen ünnepi harmóniába” – írta Lendvai Ernő. Ennek az ünnepi harmóniának lehettünk részesei. Kocsis Zoltán Bartók-értése régóta etalonnak tekinthető – kétségkívül kedvvel s örömmel vállalkozhatott arra, hogy a rangos szólistákkal „feldúsított” zenekarral élménytadó előadást produkáljon.

A rövid első rész után következett a szünet, így újult figyelemmel fordulhattunk az ősbemutatóhoz. Szokolay Sándor legutóbbi opusza, az Október végi tiszta lángok: oratorikus emlékezés, Nagy Gáspár versciklusára. 1956 vértanú hőseire emlékezik a szerző-páros, s ezt a Nemzeti Filharmonikus Zenekarhoz társuló Nemzeti Énekkar és az MR Gyermekkorusa közvetíti a hallgatókhoz.

Szokolay alkati sajátossága a lelkesedni-tudás fogékonyasága, legyen az inspiráció forrása bármilyen társművészeti produktum vagy eszme. Nagy Gáspárral közösen jegyezték korábban a millennium-inspirálta Symphonia Ungarorumot – a komponista számára egyenes útnak látszott a folytatás e versciklussal. A versek magyar szövege mellett a (latin) requiem kínál tagolási lehetőséget alkotása nagyformájához. Miként a szerző írta: „A mű egy látens Requiem, mely latin nyelvű formái keretezése ellenére 1956, sőt 1848 ’megidéz’ Poétikus-Emlékezése az oratorikus kettősakar közösségi szellemének jelenítő megrajzolásával!”

A képlet tehát a szokásos: Szokolay lelkesült, alkotói lázban ég. A könnyű kézzel, gyorsan komponáló szerző ezúttal két teljes évet tölt „feszült munkával” – ahogyan ő látja; de aligha tévedhetünk azt állítva: versek, s a versek-előhívta érzések, indulatok bővületében. Ez az elbűvöltség árad a terjedelmes műből, hol több, hol kevesebb átütőerővel. Mert Szokolay nem ritkán tudja eredményesen fanatizálni „környezetét”: az előadókat és a közönséget. Ez történt most is, amikor csak a legnagyobb elismerés hangján szólhatunk az MR Gyermekkorúsáról, s Thész Gabriella megfjejtethetlen titkáról. Elképesztő az az állásszilárdság, tűrőképesség, amellyel a gyerekek fegyelmezetten és koncentráltan nyújtanak felnőtt-profiknak is dicsőségére való teljesítményt. Teszik mindent annyiszor, ahányszor szereplési lehetőségük van, s olyan művek megszólaltatásával, melynek előadásában részt vehetnek. Szokolay fanatizálhatta Kocsist is, aki rövid idő alatt a szerző második (!) monumentális opuszának előadására vállalkozott együtteseivel (mert a Nemzeti Énekkar olyképp tekintheti zeneileg sajátjának, mint a Nemzeti Filharmonikusokat).

Szokolay mindvégig a szöveg bővületében él, ízlelgeti, s arra törekszik, hogy érthető maradjon minden megzenésített szó. A fontos részeket (s Uram bocsá', mit nem tart fontosnak!) szívesen ismételteti, különböző regiszterekben, más-más hangszeres kísérettel (gyakran unisono, aláhúzandó – igaz, ezzel a szövegértést nehezítve – a kimondottak fontosságát). Az értést szolgálja a néha már-már skandáló ritmizálás is (ami persze kétélű fegyver...). A zenekar illusztrál: indulatokat, érzelmeket, költői látomásokat. Szokolay ismeri a legkülönbözőbb hangszerkombinációk lélektani hatását, s ezt a sok évtizedes tudást a nemes cél szolgálataiba állítja. Ettől aztán a szöveg értése nélkül is biztosan tájékozódunk a felhevült indulati szférában. S ettől érezzük olykor plakátszerűnek, a legtágabb értelemben. „Talán félreérthetőnek tűnik, de a művet mondanivalójánál fogva írtam és szántam 'Főművemnek!'” – írta, s ezzel voltaképp kiteríti kártyáit. A mondanivalóval való egyetértés avathatta élménnyé a művet az előadás valamennyi közreműködője számára.

***

Október 14-én került sor a **Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar** Beethoven-bérletének első estjére a Zeneakadémián. Remek az ötlet: négy koncert keretében előadni négy szimfóniát, s Ránki Dezső szólójával megszólaltatni az öt zongoraversenyt. A karmester: Keller András, az új zeneigazgató.

Először láttam vezényelni Keller Andrást, először hallottam tehát irányításával zenekara játékát. A C-dúr zongoraversenyben olyannyira át tudtam adni magam Beethoven muzikájának, hogy szinte megfeledkeztem arról, hogy „hivataltól” (is) hallgatom. Mindaz, amit hangnemszimbólika, intonációs típusok (stb.) címszóval tanítható/tanulható, jelentéssel-tartalommal hangzó valósággá vált. Vitális és üde volt a hangzás, színekben és hangulatokban változatos – a tartalmas-kifejező muzsikálás mindvégig ébren tartotta az érdeklődést. Egyszerűen: oda kellett figyelni. Harmonikus együttműködést hallhattunk, ahol a zenekar mindent elkövetett, hogy méltó legyen a rangos szólistához.

(A legobjektívabb mérce: csend a tételek alatt, s a koncentrációt feloldandó, lazító közönségzaj a tételszünetekben. Mennyivel más, mint amikor a legintimebb pianót teszi tönkre kíméletlen zörgés-zajongás! A zenei élmény zavartalan élvezetéhez aktívan járult hozzá a hallgatóság.)

A bérleti műsorba kiválasztott négy szimfónia közül három a páros sorszámúak közül való (amelyek sajnos a „neves” páratlanok árnyékába kényszerültek), csak az Esz-dúr zongoraverseny monumentalitását kiegyensúlyozandó csendül majd fel páratlan számú: a Hetedik.

A nyitókoncert második részében a II. szimfóniát hallhattuk – őszinte örömmel és tetsséssel. A program nem lett túlméretezve; lelkileg felfrissült közönség hagyta el a Nagytermet.

A karmester Keller András: zenekara primáriusa, aki ezúttal nem három vonósnégyespartnerével muzsikált együtt (tehát nem három személlyel közösen alakította ki a hangzásképet), hanem kamaragyűttest jócskán meghaladó létszámú csapattal. Keller az első hangtól az utolsóig: dolgozott. Úgy irányította a folyamatokat, hogy mindenki érezze szólamának a partitúra egészébe tartozását, s az egyes zenei frázisoknak a formarészekben elfoglalt helyét. Újfajta érzékenység figyelhető meg máris a zenekar játékában: amikor hangszercsoportok váltakozva játszanak, abból kommunikáció jön létre (és most korántsem csak a szlogenjükről van szó, miszerint „Hangokkal beszélünk!”): válaszolnak egymásnak, kommentálják a korábban elmondottakat – egyáltalán, viszony-rendszereket hoznak létre valamennyi tételen belül, a legkülönbözőbb léptékekben.

Keller dolgozott – munkája konkrét-kidolgozott zenei elképzelés hangzó megvalósítására irányult. Ennek érdekében gazdag mozdulat-készletet vonultatott fel gesztusainak mindegyike kivétel nélkül kifejező. És ami még fontosabbak: a kisebb-nagyobb formai vagy hangulati szakaszok mindegyikénél változtatja ezeket; ilyen szempontból analitikusnak mondható a vezénylése. Ugyanakkor, nem „rajzolja” a dallamot; inkább a kiemelendő motívumok-frázisok megszólaltatóját/megszólaltatóit inspirálja. Gyakorlatból tudja: ő hiába táncolna, attól a hangzás még nem lesz lendületes. (Vannak szokatlan mozdulatai, köztük rendkívül frappáns-kifejezők is, némelyek pedig más dirigensek gyakorlatából ismerősek.) Végigviszi tehát a tételeket gondolatilag, ugyanakkor a részletek karakterizálásával dimenzionálja a hangzást. Amiben kérelhetetlen, az a pregnáns ritmika, s a metrikus karakter állandó érzékeltetése. A dobogón állva is mintha „belülről” irányítana. Nem utasít, hanem vezet – ugyanakkor nem ad módot a lemaradásra. A felzárkóztatott muzsikások közössége intenzív össz-hangzást képes létrehozni. Ami a legcsodá-

latosabb: nincsenek bántó üresjáratok, nincsenek jelentéktelen részletek. A közömbösség száműzése jó légkört eredményezett a pódiumon – s ami a nézőtérre eljutott, az rendkívül imponáló. Lendületes kezdet – tartson ki sokáig!

***

Miként az Erdélyi Miklós-bérlet, úgy a Lukács Miklós-bérlet nyitókoncertjén is az új vezető karmester és művészeti vezető vezényelt: Kollár Imre állt a **MÁV Szimfonikus Zenekar** élén (október 17-én). Érdekes-tanulságos lélektani megfigyelésekhez adott anyagot az est két zenekari száma. Befolyásol(hat)ja a teljesítményt a szokatlan (vagy, mint ezúttal is: ismerős-megszokott) helyszín, akusztika. Nem kevésbé lényeges, hogy ki áll a karmesteri emelvényen. Az összeszokottság eredményezheti egymás félszavakból való megértését – avagy épp ellenkezőleg, szolgálhat figyelmetlenségek-felületességek mentségül. Hasonlóképp, az új arc, új mozdulat-készlet, szokatlan kérések-elvárások, másfajta mű-felfogás is lehet inspiráció forrása, avagy épp ellenkezőleg, eredményezhet rövidzárlatot az együttműködők kapcsolatában. A MÁV Szimfonikus Zenekar művészei minden időben számos vendégkarmesterrel léptek fel, tehát csakhamar megszerezhették azt a képességet, hogy egyszerre figyeljenek a játszánivalóra, a karmesterre, s jóesetben közben még egymásra is. Éppen ezért volt fontos feszülten figyelőnek látni a többségükben jól ismert arcokat. Ennek természetes folyamánya, hogy érződött valami furcsaság a hangképben is, függetlenül attól, hogy Mozart K. 201-es A-dúr szimfóniáját, vagy Csajkovszkij VI. (Patetikus) szimfóniáját szólaltatták meg.

Kollár Imrere érdemes figyelni, és kell is, indokolt tehát a szokatlan mértékű koncentrált figyelem. Arra gondolunk: még nem szoktak össze... Viszont, többet próbáltak-muzsikáltak együtt, mint alkalmi vendégdirigenssel. Eszerint az „állandó karmester” másfajta viszonyulást vált ki a muzsikusból? És ha igen; ez a másfajtaság milyen szempontból megkülönböztető? Ha azt vesszük, hogy az egyszeri vendéggel csakhamar megtalálják a hangot, akkor furcsa ez a „fogást kereső”, tartózkodó, fegyelmezett figyelem.

A szimfónia ismertetőszövege így fejeződik be: „Egy 18 éves fiatalember munkájával állunk szemben. Mint alkotás: remekmű. Mint gesztus: jótétemény. Nincs az az

elvékonyodott ajak, mely mosolyra ne nyílna hallatán.” Nos, vannak kivételek! Kollár Imre „beszédese” mozdulatokkal, analitikusan közelítette meg a művet – s közben mosolyával is sugallta a kívánt oldott hangulatot. Közben azonban többségükben zord arcokat láthatott; olyan muzsikusokat, akik maximális elkötelezettséggel viseltettek – szólamuk iránt. Ők is tudták, s nekik köszönhetően a közönség is tudhatta, „miről van szó”. De átélni csakúgy nem tudhattuk, mint a játékosok. A mozarti kedély, alkalmasint derű, elmaradt.

Mindez multiplikáltan érvényes Csajkovszkij monumentális művére. Itt akkora volt az igyekezet, hogy a vonósok már-már nem számoltak hangszerük tűrőképességének határaival. Az is tény: ilyen intenzív játékhoz nem szoktak ezek a hegedűk! A romantikus szimfóniában szélsőségebbek az érzelmek-indulatok – ezeket ritmikailag változatosabb/összetettebb faktúra jeleníti meg. Talán a ritmus volt az a bűvös erő, ami fellazította az ádáz-szigorú tekinteteket; a játék-öröm, ami áttörte a figyelem és fegyelem merev korlátait. És mivel voltaképp tudásuk legjavát állították a kifejezés szolgálatába, a hatás nem maradhatott el. De nem kell sok fantázia kitalálni, mennyivel hatásosabb lett volna az előadás, ha ilyen szólamtudás birtokában oldottan-felszabaldultan játszó muzsikusok teljesítményének eredménye.

Bár nincsenek még bejáratva a kommunikációs pályák, a közvetlenség hiányában is jól tudnak teljesíteni a hangszereket. A tapsot köszönő karmesteren érződött: ő (is) tudja, hogy „mindent megtett”. Lehet, hogy épp a minél alaposabb megfelelés vágya eredményezett ilyen „elfogódott” produkciót?

A műsor középpontjába értékes érdekesség került: Bartók Brácsaversenye, Serly Tibor átdolgozásában, csellóra és zenekarra. Itt a figyelem méltán koncentráldott a szólistára: Fenyő László a tőle már megszokott (amúgy: megszokhatatlan) szépség-eszmény vágyában fogant hangon, szuverén biztonsággal keltette hangzó életre Bartók zenéjét. Kivételes teljesítményének köszönhetően, nem megoszlik, hanem sokszorozódik a hallgatói figyelem – az önfelelt gyönyörködés pillanataiban is érzi-sejti, hogy mindaz, amit hall, ami oly magától értetődő természetességgel, rögzítésre-kész állapotban felcsendül, elképesztően nehéz...

Közben persze valahol sejtjük, hogy ilyen kivételes szólistával együtt játszani – pozitív sokk-hatás a zenekarnak (akkor is, ha szinte évenkénti gyakorisággal fordul elő). Mindenesetre, sok zenekari játékost inspi-

rált igényes teljesítményre... Mert a szólista hangszertudása nem letaglózó hatású, hanem épp ellenkezőleg: felszabadító jelenség. És kihívás is: élni a kompozíció-kínálta lehetőségekkel, s amikor van rá mód, kamarazenélni a szólistával, akár csak egy-egy motívum erejéig.

***

Október 20-án vezényelte először japán női karmester a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarát (másnap megismételték a műsort, a Kodály-bérlet után a Mahler-bérlet nyitóhangversenyeként). A dirigens életrajzában ismeretében (Szentpétervárot tanult, s 2002-ben a Bolsoj Szimfonikus Zenekara vezető karmesterének nevezték ki, 2004 májusától pedig a Csajkovszkij Alapítvány Szimfonikus Zenekarának vezető karmestere és művészeti igazgatója), ideálisnak tűnik a műsorválasztás: az első részben Csajkovszkij-művek (Rómeó és Júlia nyitányfantázia, valamint az Olasz capriccio), a másodikban pedig Dvořák „örökzöldje”, az Újvilág-szimfónia szerepelt.

Tomomi Nishimoto szimpatikus jelenség. Vezénylését látva az ellensége sem mondhatja, hogy a japánok erőssége az „utánzás”. A küzdősport művelőivel felvéve a versenyt, hihetetlen energiával dolgozza végig a műveket. Teszi mindezt elegánsan, s a fáradás legkisebb jele nélkül. Megtanították tehát a karmester-mesterség fortélyaira. Kitartása, állásszilárdsága elismerésre méltó, s az a szorgalom is, amellyel tökéletesen kidolgozott koreográfiát tervezett valamennyi műsorszámhoz. Mozdulatai egyediek, kifejezőek. Jellegzetessége, hogy ritkán „üt”, vagyis a takítózó ütemkezdő „leütést” karakterisztikus helyekre „spórolja ki”. Lírikus, pasztell tónusoknál inkább oldalirányú mozdulatokkal dolgozik, lekerekített íveket rajzol. (Időközben szerzett adalék: bár nem tartozott tanárai közé, nyilvánvalóan hatott rá Vaszilij Petrenko vezénylési stílusa, akit a Szentpétervári Állami Akadémiai Zenekar vezető karmestere és a Szentpétervári Operaház karmestere volt – vele a magyar közönség a Budapesti Fesztiválzenekar koncertjein találkozhatott okt. 24 és 26 között.)

Szoknia kellett ezt a jelzés-rendszert a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekarának – s azt is, hogy dirigense tipikus vendégkarmester; elsődlegesen a művekre koncentrált, s nemigen törődik azzal, hogy milyen úton-módon valószínűleg meg hangzó elképzeléseit a muzsikusok. (Ilyenkor derül ki, mekkora

többlet, ha a karmester gyakorló játékos a egy vagy több zenekari hangszernek!)

Tomomi Nishimoto számára a hangulatok kidolgozása tűnik elsődlegesnek. Ennek érdekében minden motívumot-frázis karakterisztikusan jelenít meg (elképzelésében egyetlen közömbös hang sem létezhet). Globálisan foglalkozik a partitúrákkal, ám a hangzó arányokkal keveset látszik törődni; az aktív jelenlét kontaktus-teremtő gesztusai tökéletesen hiányoznak nála (nem fordul elő, hogy „többet kérne” valamely szólistától vagy szólamtól, vagy az, hogy konkrét játékosokra irányulóan akarná módosítani a dinamikai összképet). Felkészült együttes élén működik az a gyakorlat, hogy rábízta a hangszerekre a játszanivalót – magának tartva fenn azt a jogot, hogy végső simítással összképet teremtsen.

Ebben a műsorban szinte problémamentes volt a zenei összmunka (a zenekar „késett”, s mivel a karmester bekalkulálta, végeredményben „együtt voltak”). Igaz, látvány nélkül a hangzás nem mindig „igazolta vissza” a hihetetlenül energiaigényes vezénylés-módot (ehhez képest nem lett arányosan aktívabb a hangzás). Az összeszokottság hiánya aligha menti a pontatlan indulásokat. A Rómeó és Júlia nyitányfantázia kezdetének pasztell-világa talán nem teljesen szándékolt; mindenesetre a csúcsponthoz vezető folyamatból nem magától értetődően bomlott ki a kétségkívül szép, áradó melodikus csúcspont.

A koncentrált vezénylés viszont rákényszerít a muzsikusokra a fegyelmezett muzsikáláson túl valami „rossz fegyelmet”, ami háttérbe szorítja a kedély (mármost a zenében megjelenítendő kedély) kifejezésre juttatását.

Csajkovszkij zenéje persze ellenállhatatlan, s a pregnáns ritmikájú részletek képesek fenntartani a hallgatóság állandó érdeklődő figyelmét (mély szenvedélyű dallamai pedig a zene átélésére adnak lehetőséget).

Dvořák szimfóniája, ami egy óriási megmunkált tömb hatását keltette, ebben az interpretációban gyönyörködtető freskósorozatként is értékelhető. Áradt a zene, sorjázta gazdag változatossággal a témák és egyéb melodikus anyagok. Sikerteljes felmutatni azt a nagyságot, amelyik nem elnyomja, hanem szinte magához emeli a parányt, ez esetben a hallgatót.

***

Carmina burana – kétszer. Egyszer hallgatnivalóként, másodszor látvánnyal egybekötve. Két egymást követő vasárnap,

különböző helyszínen, (a táncosokat leszámítva) azonos előadói gárdával. Először október 19-én délelőtt a Zeneakadémián, A megérthető ZENE családi hangversenyszorozat nyitókoncertjén, másodsor 26-án a MŰPÁ-ban, Tolcsvay Testamentom – tánc ősbemutatóját követően, a 60 éves Honvéd Együttes ünnepi műsorában.

Nehéz lenne visszakeresni, összeszámolni, hányszor adta elő a Budafoki Dohnányi Zenekar a Budapesti Akadémiai Kórustársasággal, Hollerung Gábor vezényletével a Zeneakadémián Orff örökzöldjét. Most örvendetesen üdén hatott, ugyanakkor érvényesült a perfekt szólamtudás. Mindebben része volt a műsor első részének, amelyben a karmester élvezetesen vette „bonckés alá” a mű egyes részleteit, beavatva a zenebarátokat a kompozíció megannyi titkába, szinte megfejtve, mitől képes mindig elementáris hatást gyakorolni hallgatóira. Hollerung élvezetes előadó, mindig érthető amit mond (úgy egyszerűsít, hogy sohasem vulgarizál!), s jó érzékkel tartja ébren a figyelmet egy-egy poénnal, szellemes ötlettel. Őt hallgatva nem tud sülyedni a figyelmi grafikon. (Közben titokban figyeltem a legifjabb koncertlátogatókat, akik aligha fogták fel az elemzéseket, ám a jól megválasztott illusztrációkat nagy érdeklődéssel hallgatták, diszkrétén mozogva, alátámasztva, hogy az Orff-zene legelementárisabb hatású összetevője a ritmus. Eme részletek aztán útjelzőként segítették őket, hogy egészben is végigkövessék a művet – öröm volt látni, ahogyan ráismertek a korábban kiragadott részletekre a kompozíció folyamatában. Talán a felnőtt kísérők sem gondoltak bele, milyen nivós zenehallgatási útmutatóhoz jutottak a legkisebbek...)

A dirigens bemutatta a szólistákat – egyébként nevük csak a zenekar idei hangversenynaptárában olvasható. Röser Orsolya, Kis Tivadar és Massányi Viktor biztos szólamtudással énekelt, a fiatal tenoristán érződött a koncentráció, a soprán tudatában volt éneke gyönyörködhető hatásának, a basszista pedig megjelenítő erővel, szinte operai alakításként karakterizálta különböző megszólalásait.

Hollerung úgy irányította a nagy együttest, hogy a hatás ne a színpadon érvényesüljön, hanem a publikumot célozza meg. Az örömenélés nem zárta ki az előadók koncentrációját – és megfordítva: miközben sokadszor léptek fel ezzel a műsorral, nem a megszokás rutinjával szólaltatták meg szólamukat.

Én először hallottam „árokban játszani” a zenekart a következő vasárnap. A Bartók

Béla Nemzeti Hangversenyteremben (nyilvánvalóan) módosultak a hangzás-arányok, az erős effektusok kevésbé voltak „falrengetők”, s ezáltal a dinamikai skála kissé beszűkült. Ugyanakkor, az árnyalt kidolgozottság jótékonyan érezte hatását: így is hatásosak voltak a kontrasztok. A szcenírozás a legnagyobb élményt vélhetőleg a kórusnak adta – akik máskor állva énekeltek, most tényleges mozgással élhették át a zene dinamizmusát. A koreográfia (Zsuráfszky Zoltán munkája) egyfajta látvány-kínálat, ami nem befolyásolta a művel kapcsolatos elképzeléseket (bár néha a jelmezek vagy a mozgásformák hajuknál fogva odarángatotaknak tűntek – de maradjon ez az „ízlés” szintjén, amiről, mint köztudomású, nem érdemes vitatkozni).

Tolcsvay Testamentoma esetében a látványvilág és a zene kapcsolata korántsem érződött szervesnek; a Honvéd Táncszínház nőikara nem kapott lehetőséget kibontakozásra...

A mű – alkalmi darab hatását keltette; többé-kevésbé könnyűzenei hatáselemek követtek benne egymást, néha erősítve, máskor ellenpontozva a kórus anyagát (a Honvéd Együttes Férfikara becsülettel helytállt; az ellen nem sokat tehetett, hogy a bakancsos táncosok néha nehezítették a szöveg érthetőségét – s ebben a térben érthető módon sikkadtak el a kisebb teremben talán zeneileg kiemelésként ható szólisztikus megoldások). A zenekar számára díszmenet volt – a közérthető (néha már-már lapidáris) anyagot is műgonddal dolgozták ki.

Maradandóbb hatású természetesen a Carmina burana maradt...

***

Évfordulók nyomában – e programnak (is) eleget tett a Művészetek Palotája, amikor november 8-án (és 11-én) Leonard Bernstein Miséjének adott otthont. A rendhagyó kompozíció, amely műfaja szerint „színdarab énekesekre, színészekre és táncosokra”, monumentális apparátust igényel – ebben zenekarként a **Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar** működött közre (az Oratóriumkórusral, továbbá a Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola Gyermekekarával és számos szólistával). A dirigens Záborszky Kálmán volt. A látványról Böhm György rendező, továbbá Turi Erzsébet (díszlet, jelmez), Aczél András (játékmeister) és Vincze Balázs (koreográfus) gondoskodott. A mű az idén 45 éve elhunyt John F. Kennedy emlékére

készült, a washingtoni Kennedy Center megnyitójára (1971). A Mise Európában 35 éve hangzott el először (a bécsi Konzerthausban), a magyarországi bemutatóra J. F. K. meggyilkolásának 25. évfordulóján került sor, tehát éppen 2 évtizede (a Margitszigeti Szabadtéri Színpadon). Akkor a szerző közelgő 70. születésnapja is hozzájárult az „aktualitáshoz” – idén születésének 90. évfordulójára emlékezhetünk.

20 éve is Záborszky Kálmán vezényelte a produkciót, akkori nevén a Budapesti I. István Gimnázium szimfonikus Zenekara és Énekkara élén. Az idei produkcióban az intézmény új generációja részesült hasonló élményben.

A zenekar a színpadon foglalt helyet, előtte játszódtott a félig szcenírozott produkció. Immár hagyományosnak mondható, hogy a MŰPA vizuális élményt is jelentő előadásait félig szcenírozottnak nevezik/nevezzük, jóllehet, nemegy közülük operaszínpadi hatást többszörösen felülmúló! A teltházat vonzó előadás lelkes fogadtatást kapott; kétségtelen: Bernstein nem ritkán „eklektikus”-nak nevezett művében mindenki talál valamit, ami kivívja tetszését.

A kétnyelvű kompozíció, melyben a latin liturgikus szövegbe angol nyelvű tételek ékelődnek, immár hagyományosan latinmagyar verzióban csendült fel. A szöveg többnyire érthető volt, ám ezúttal nem lett volna felesleges a műsorfüzetben közzétenni a kétnyelvű librettót – a vallások-felettségét tudatosan vállaló mű gondolatgazdagsága mindenképp megérdemelné!

Rendkívül hasznosnak tartom e kompozícióban való részvételt a zenekar számára. A nagy egészbe való illeszkedés speciális feladat, személyiségfejlesztő hatású. A gyakran, különböző kontextusban használt „művészi alázat” sajátos megjelenéséről van itt szó: felelősségvállalásról az össz-produkció érdekében (annak ellenére, hogy a dicsőség, a siker megoszlik...). A stílári sokrétűség a „jelenlét” követelményének érvényességi körét is kibővíti; korántsem elég „lejátszani” a hangokat, a szólamtudáshoz az állandó-rendszeres zenei értelmezés követelménye társul. Akik történeti zenén nevelkedtek, azok számára a „könnyűzenei” hangvétel jelent élményt; akikhez a musicalek, a jazz és a rock világa áll közel, szinte észrevétlenül tesznek engedményeket a komolyzene irányába. A sokszínű hangszerezés, a ritmusvilág gazdagsága olyan hatást kínál, hogy érdemes megdolgozni érte; tehát szinte észrevétlen, játszva valósulnak meg azok feladatok, amelyek más zenei kontextusban hosszas gyakorlást igényelnének.

A közönség kap elgondolkodnivalót is, jócskán; például Bernstein művének komplexitásán. Évtizedekkel később tökéletesen érthető a bemutató vegyes fogadtatása – hiszen ennyi ötletből manapság több musical-szerző egész életművet produkálna... Ami meglepetésre adhatott okot (a „szokatlan” mű hallatán), az voltaképp Bernstein zenei világának egyetemessége. Hogy „mindent tudott”, a történeti zenék formavilágában és a korabeli legújabb stílusirányzatokat illetően egyaránt otthonos volt, s jó érzékkel mindig megtalálta a leghatásosabb kifejezési formát közlendőjéhez. És a „hatásosság” sohasem pusztán külsőség nála; érdemes azokra a pillanatokra gondolni, amikor szinte „eszköztelenül” juttat kifejezésre fontos gondolatot – elcsitul a környezet, s a figyelem reflektora a melodikus köntösben megjelenített szövegre irányul.

A mű: rendhagyó mise. Napjainkban, amikor az élet megannyi területén szembe-sülünk a normák hiányával, a kompozíciót nem elvárás-rendszer birtokában hallgatjuk. Végiggondoltsága elhithető erejűvé teszi, s még a betoldások (kommentárok) szokatlan (váratlan, meglepő) gondolatmenete sem megbotránkoztató, legfeljebb elgondolkodtató. Ugyanakkor, senki sem vonhatja ki magát elementáris hatása alól – így hívót és hitetlent egyaránt megérinti a szakralitás élménye. A pódiumon is és a nézőtérben is.

Fittler Katalin

A Miskolci Szimfonikus Zenekar jubileumi koncertje október 9-én

45 évvel ezelőtt Magyarországon, vidéken elsőként szerveződött a Miskolci Szimfonikus Zenekar, kizárólag a hangversenyélet szolgálatára.

Az eltelt évtizedek alatt a nemzetközi rangú művészeti együttes számtalan alkalommal bizonyította itthon és külföldön tehetségét. Sok örömet; érzelmi és szellemi kikapcsolódást szereztek mindenek előtt a miskolci közönségnek. A város hangversenyélete – nekik köszönhetően – a polgári élet egyik jelentős fóruma lett. Jubileumi estjük méltó volt kivívott művészi rangjukhoz. Már a program is sugallta az ünnepi hangulatot. Romantikus művek hangzottak el a művészeti korszak érett és késői szakaszából. A koncertet Kovács László, művészeti vezető irányította, aki 25 éve vezetője az együttesnek. Weiner Leó: Op. 18. Szvitje nyitotta az estet. A XX. század első felében magyar Mendelssohnok tartották, népszerűsége sokáig töretlen volt. Műve magyar népdal témákra épült, kidolgozása, harmonizálása, hangszerelése mind a romantika jegyeit tükrözik. Az előadás nagyszerű volt. Virtuozitás, érzelmes dallamosság, a zenekar minden hangszercsoportjából, a legjobb minőségben szólalt meg. Majd Schumann kései műve csendült fel, az a-moll Gordonkaverseny, melynek szólistája, Fenyő László volt. Schumann számára a gordonka nem volt ismeretlen instrumentum, mivel fiatal korában maga is játszott rajta. A mű népsze-

rűsége annak az egyensúlynak köszönhető, amelyet a három összetartozó tétel során a virtuóz és lírai elemek között teremtett a szólista. Miközben a mozgalmas részek technikai elvárásait könnyedén oldotta meg, elbűvölt a lassú részek, melodikus zenei gondolatok különösen érzékeny dallamformálásával. A zenekar és karmestere kellő alázattal segítette a versenymű minden szépségének érvényesülését.

Nem szokványos gálaműsor szám zárta a koncertet, Mahler: IV. Szimfóniája. A világban Mahler kultusz van, ami teljesen érthető, mert zenéje egyszerre bonyolult, szövevényes és színpompásan gyöngéd ragyogó. A zenei építkezés mestere volt. Már az I. tétel négytémás szerkezetében kitárulkozott Bécsét dicsőítő, kedélyt, derűt sugárzó hangja. Majd egy szellemes és groteszk II. tétel következett, melyet Haláltáncnak nevezett. A halált megszemélyesítő (áthangolt) szólóhegedű, Soós Gábor játékaival illúziót keltően gunyoros és sátáni volt. Gyönyörű volt a széles ívű, lassú tétel, melynek záró szakaszában harsogó zenekar tárja elénk a finálé zenei világát. Ebben a műben is élt Mahler az énekhang alkalmazásával „A fiú csodakürtje” legnépszerűbb dalát Hajnóczi Júlia tolmácsolásában hallhattuk. Az osztrák lied gyermeki egyszerűségét mutatta meg némi operás manírokkal.

Igazi ünnep volt az este. A zenekart, karmesterét ünnepeltük és örültünk a zenekar kivételesen magas szintű muzsikálásának.

Bócz Sándor

LEMEZKRITIKA

A Miskolci Szimfonikus Zenekar legújabb felvételéről

Új Weiner-művet ismerhetünk meg a CD jóvoltából: a Toldi című szimfonikus költeményt. Nem túlzás ez az első pillanatban meghökkenítőnek látszó állítás, hiszen kevesen lehetnek, akik emlékeznek az 1953. november 13-i bemutató előadásra (azok is, akik jelen voltak az 1960. április 14-én rendezett Weiner-émlékhangversenyen). Tehát, zenei „palackposta” érkezett a Tegnap egyik jelentős zeneszerzőjétől. Akinek az a sors jutott, hogy szerzői életműve – sorstalan legyen. Egymástól független körülmények összjátékának következménye, hogy Weiner Leó

pályája előre aligha kiszámítható utat járjon be. A Zeneakadémia zeneszerzés-szakos növendékének, generációja kiválóságának hangszerelő tudása egészen káprázatos volt – erről korai zenekari művei tanúskodnak. Aztán csakhamar azt kellett észrevennie: zenei világa az érdeklődés körén kívül esik. A figyelem a Bartók és Kodály nevével fémjelzett irányzatnak jutott – akkor is, ha vitát váltott ki, vagy épp ellenzésre talált. Weiner – emberi habitusából adódóan – tudott háttérbe állni (s tette ezt szinte észrevétlenül, tapintattal). Talált más területet a Zene birodalmában, a kamarazene-oktatás területén,

ahol kibontakozhatott, ahol hasznosítani tudta sokrétű tudását. Nemzetközi karriert befutott előadóművész-nagyságok emlékeznek (emlékeztek halálukig) arra a tanításra, amit „Leótól” kaptak, s amelyet időtávlattól is kihallottak egymás játékából. Weiner tehát a kamarazene-tanárként örökítette rendkívüli zeneértését az ifjabb generációkra, ez jelentette muzsikus-lelke számára az önkifejezést. A kompozíciókban megmutatkozó életmű tehát második helyre szorult (miként Kodálynál is egy idő után), az opuszok ritkásan követték egymást (akkor is inkább kamaraművek születtek).

Nagy szimfonikus kompozíciók ritkán készülnek az előadás legkisebb reménye nélkül. Az alkotó joggal vágyik műve bemutatására, s hangzó életére (azaz, reper-toáron maradására). Ez utóbbi, nagy apparátusra fogalmazott darabok esetében gyakran vágyalom marad. Számolni kell ezzel napjaink zeneszerzőinek is – nem véletlen, hogy az utóbbi évek/évtizedek során ugrásszerűen megnőtt a (viszonylag kis apparátusra szánt) kamarazenei termés. (Ennek a helyzetnek elsődleges kárvallottjai a par excellence zenekari szerzők – és főleg azok a fiatalok, akikről talán soha nem fog kiderülni, hogy mekkora az affinitásuk a monumentális apparátus iránt.)

A Toldi életre hívásában megrendelés ill. felkérés is szerepet játszott. Vagyis, a megszólaltatás eleve biztosítotttsága. Szívesen veszem át a kísérő-szöveg idevágó idézetét, melynek forrása a Magyar Nemzet 1952. december 4-i száma: „Az állami megbízások sokaságáról tudunk számot adni olvasóinknak és arról is, hol tartanak szerzőink e feladatok megoldásában...” Paradicsomi állapotok – sóhajt e sorok olvastán a kritikus, a kulturális híradásokhoz rendelkezésre álló jelenlegi publikációs lehetőségek ismeretében. Nem kevesebb irigységgel olvassa a január eleji „behangozást” – jóllehet a bemutatóra csak 1953 novemberében került sor. Ugyanannak a koncertsorozatnak következő estjein került bemutatásra Szervánszky Fuvolaversenye és Kókai Hegedűversenye (melyek későbbi többszöri előadását vélhetőleg a szólisták ambicionálták).

Weiner nyilván felmérte a lehetőség kivételes voltát – korántsem „külső felkérésre” komponált darabról van szó, hanem arról, hogy a felkínált lehetőséget „szívügyének” akarta juttatni, olyan műnek, amelyben belső szándék realizálódik. Ismét a 19. századi magyar irodalomhoz fordult, s ezúttal Vörösmarty után Arany János remekét akarta lefordítani a zene nyelvére. Mert a Toldi – rendhagyó szimfonikus költemény. Nem véletlenül kapta a pontosító alcímet: 12 zenekari kép Arany János eposza nyomán. És itt kezdődnek a művel kapcsolatos „problémák”. Weiner híven követte a Toldi

12 énekét – ez határozza meg a nagyformát, ekképp tehát összetartoznak a tételek. A zenekari képek milyenségét meghatározza tehát az irodalmi alapanyag; másként formálódik a cselekményes és a leírásokban bővelkedő fejezet megjelenítése. Vannak visszatérő anyagok, amikor már bemutatott szereplő lép ismét a színre, vagy amikor hasonló érzelmek-indulatok kerülnek meg-

jelenítésre. A tételek különböző terjedelműek, némelyikük akár a program ismerete nélkül is önmagában megálló egység, míg máskor érződik az illusztratív jelleg. Itt szembesülünk a programzenének ama korlátjával, hogy hiába a konkrét „előkép”, a zenei tartalomnak saját léptéke van. (Elég itt a drámai idő sajátosságára utalni; arra, hogy íratlan szabályként elfogadjuk azt a sajátos időkezelést, miszerint az operaáriákban megáll az idő, miközben a valós idő ugyancsak múlik – míg a tényleges történések gyorsítottan zajlanak, akár recitativókban, akár prózai betétekben.)

Ahhoz, hogy valaki igazán értékelje Weiner művét, elengedhetetlen Arany művének ismerete. Más kérdés, hogy élvezni tudja az is, aki akár egyetlen sort sem olvasott a Toldiból. Hogy a két befogadó élménye mennyire különböző mélységű, arra aligha kell sok szót vesztegetni.

Visszaértünk tehát a mű sorstalanságához: az újrafelfedezések korában ismét mel-lőzöttség juthat osztályrészül, hiszen az olvasástól mindinkább elszokni látszó

nemzedékeknek aligha van mihez kapcsolni a zenei élményt. Marad tehát az „objektív” zenehallgatás, amikor járulékos ismeretanyag-adalék nemigen befolyásolja a tetszést. További problémát jelenthet a terjedelme (több mint egy óranyi!) – önmagában is elrettentően hathat, az elmélyült figyelem hiánya pedig a veszéllyel fenyegethet, hogy az érdeklődő egy idő után háttérzeneként hallgatja.

Mindezekben a kompozíció természetesen vétlen – csak épp megint dolgoznak az egymástól független körülmények... Mindenesetre, a Miskolci Szimfonikus Zenekar és karmestere, Kovács László jóvoltából jelentős esélyt kapott, amit hatványoz az, hogy a felvétel időtálló, tehát tetszés szerint újrathallgatható. Olyan előadásban ismerhetjük meg, amely meg is érdemli az újrathallgatást: korántsem csupán a szólamok lejátszására került sor! A zenekar nem most ismerkedik Weiner zenéjével, tehát „értőn” olvassa a kottát. S fokozott mértékben teszi ezt a karmester, aki jelentős repertoár birtokában finoman ráérez azokra az utalásokra, amelyek nyilvánvalóvá teszik, hogy a szerző korántsem világtól (azaz a zeneirodalomtól) elzárkózva alakította ki kifejezésmódja különböző léptékeit (ismertnek vesz bizonyos intonációs típusokat, s akárcsak vázlatos felvillantásukkal közös nevezőt vél kialakítani, amely széleskörű érthetőségének biztosítéka).

Eposzra-hangolódott érdeklődéssel ízes mesét kapunk, a hangok nyelvén elbeszélve. Figyelemfelkeltő a CD borítója is, Fadrusz János csodaszép Toldi-szobra szinte vonzza a tekintetet.

Jó fél évszázad telt el úgy, hogy a mű nem gyakorolhatott hatást sem szerzőkre, sem előadókra, sem hallgatókra. Mostantól visszakerült a megismerhető zeneirodalomba, kinek-kinek hasznára, tanulságára, kedvtelésére, gyönyörködésére. A felvétel elkészült, ismét „magára maradt” a mű – mindenkori környezetén múlik, alkalmi vagy tartósabb kapcsolatba kíván lépni vele. A lehetőség adott...

Fittler Katalin

Reményi Ferenc:

Reményi Ede hegedűművész életrajza

– 7. rész

KÉT ÉV PÁRIZSBAN. HAT ÉV AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN. HAT ÉVI UTAZÁS A FÖLD KÖRÜL. HAZATÉRÉS (1876–1891) (Az előző rész folytatása.)

Szegény művész! Nemsokára még több oka volt abracadábrás, kerülő utakon járó leveleket írni. Van egy, bizonyára Plotényi szökése után írt, félig átbúzott levele atyámhoz, melyben saját kritikus helyzetéről értesíti. Így ír: „A végét járjuk. Jól tetted, hogy írtál a polizeikhoz, de ezentúl se ne írjatok, se ne tegyetek semmit, legfeljebb amit én írok, és az is csak úgy valable (érvényes), ha a levél szövegénél pont van, csak annak” (eddig át van húzva, következik az át nem húzott rész): „Higgyétek : schrecklich (borzasztó). Áldjon Isten (és) könyörölgjön rajtam és gyermekeimen. Írjatok Voirinhez (ez egy párizsi vonókészítő, ki a jóakarója volt, s kibén bízott, mint titoktartó emberben) – megkaptam leveledet – prisonnier (fogoly) vagyok – Johanna, a jó Johanna (t.i. az édesanyám) rosszul tette, hogy írt. Bedlam népséggel (a „Bedlam” szó a Belleme népies angol rövidítése, és London egyik régi elmegyógyintézetének a neve. Ma is használgatják, a „Bedlam népség” tehat annyi, mint „örültek”) levelekkel nem lehet boldogulni. Légy oltalmam. Hát Nándor, a jó Nándor! Csókol stb. szerencsétlen Edétek. Mielőtt pénzhez nem jutok, mit sem tehetek, de már van reménységem. In haste and in secret your Ede. (Sietve és titokban, Edétek). Csókolom Károlyt.” Atyám eszerint már előbb megtudta, hogy öccsét az asszonyok fogva tartják, s ezért levélileg a párizsi rendőrséghez fordult azon kéréssel, hogy az szerezzon magának tudomást a tényről, „vu que le caractère de cesser femmes me fait tout craindre” (mert ezeknek az asszonyoknak a jelleme félelmet ébreszt); alkalmazzák a kellő rendszabályokat, hogy öccsét kiszabadítsák, és küldjenek neki sürgönybűrt. Reményinek február 7-én, kávéházban, tehat titokban írt, részletes levele atyámhoz leírja e lépés eredményét. A rendőrség ott járt a lakásán, közegei igen ügyesen viselkedtek, látogatóknak adták ki magukat; az asszony nem volt a szobában. „Passons outre ők nem segíthetnek. E lépéssel mindent elrontbattál, minden plánumomat

anihilálhattad volna (minden tervemet tönkretelthetted volna), mert ez a két asszony nem asszony, hanem két fúria. Mme Althausnak írtál, képzeld itt van Párizsban, leveled következtében. Tudtomra adta a fogorvos Michaels (Párizsban letelepedett angol fogorvos lehetett, legalább aszerint ítélve, hogy angolul levelezett atyámmal, szintén bizalmas ember) barátod által ittlétét – ott láttam őt – segíthet, de nem egészen, s az nem is olyan könnyű; hja, ha az a két kedves gyermek nem volna, egy batkát sem gondolkoznék a dolgon, de két gyerek van, mindent meg kell fontolni, avant de prendre une décision irrévocable, qui sera et doit être certainement faite (mielőtt visszavonhatatlan elhatározásra jutunk, ami meglesz, meg kell lennie), másképp fizikai és morális halál volna a vége. Fejem zavart, következetesen sem tudok írni, ergo légy elnéző.” Írja, hogy anyám azáltal, hogy női jó szíve sugallatát követve írt egy békéltető levelet Gizellának, sógora érdekében, csak rontott a dolgon. Gizi egész nap szidja, hogy mer az ő dolgába beavatkozni; „pour elle rien n'existe dans ce monde, ni Dieu, ni diable. Il n'y a que sa rage, son orgueil, et sa bosse, de destruction, elle devaste tout comme un ouragan. (Öntörvényű, nem ismer se Istent, se ördögöt, önpusztító hajlama van, és mint a szélvész, mindent el akar pusztítani.) Istenem, ha a gyerekek nem volnának, rég elilantam volna már.”

Althausnéra visszatérve közli, hogy ő azt akarja, szökjék meg a művész Londonba a gyerekekkel és hegedűjével, de belátta, hogy ez most lehetetlen. „2-3 hét múlva, igen is, akkor lehet, ha egyszer itt Párizsban a Hymnus dolgát és sok más egyebet szépen elintézttem, alors on pourra très sérieusement aviser à la quitter et de la forcer à retourner en Hongrie avec sa mère. (nagyon komolyan tervezem, hogy elhagyom, és visszakényszerítem Magyarországra, az anyjával együtt.) A Gizivel való további megélhetés a lehetetlenségek közé tartozik és tartozott.” „A Polizei-chef ma elolvasta telegrammodat nekem – tegnap óta nem vagyok többé prisonnier. I am now on half liberty (most félig szabad vagyok), meddig fog még tartani, nem tudom, de úgy fogom

rendezni a dolgot, hogy addig, míg Mad. Althaus itt marad, én őt minden nap látbassam. Mad. Althaus históriájában minden helyén van, csak egy nem: az a szegény asszony szerelmes belém. Uram Istenem, ha ebbe is beleugornék, úgy cseberből vederbe esném. Elég volt ebből egy házasság is. Ha Mme Althaus gazdag volna, teljes marokkal markolhatnék erszényébe, de leider nem gazdag, csakis nagyon praktikus, és nekem Londonban kiszámíthatatlan basznomra lesz – lehetne.” Inti a továbbiakban atyámat, hogy mindaddig, míg tőle tudósítást nem kap, ne tegyen újabb lépést, ne hogy komplikálja az amúgy is tarthatatlan helyzetet. A fő nehézség most még onnan ered, hogy az a két asszony semmiféle skandalumtól vissza nem irtóznék, mindenben és mindenre lehetetlenné tenne – érted? Aztán avant que ce deux femmes aient eu un supcon quelqu'un, il faut, (mielőtt az asszony bármiben is kételkedne, kell) hogy fontos ügyeimet előbb elrendezhessem; ich kann und darf nicht die Sachen über 's Knie brechen, de plus (nem szabad csak úgy elhamarkodnom a dolgot), egyszer az irrévocable (visszavonhatatlan) lépést megtéve, annak borzasztó következményeit meg kell fontolnom.” Egy másik, szintén kávéházban írt levelét úgy kezdi, hogy „Keresztemet el kell viselnem. Két hét múlva himnusom úgy hiszem elő lesz adva, és aztán, de csak aztán fogom elkezdni az actiót. Előbb nem lehet. Pénzem nincs, pénz nélkül semmit sem lehet tenni.” Választ Voirinhez kér, ha valami különös közölni valója volna atyámnak.

Valami Dessus nevű ember is segítségére lesz, ha kenyértörésre kerül a sor. Himnusának előadása, s a csőd megszüntetése képezi február 18-án írt levelének vezérmotívumait. Utóbbi előbbivel annyiban függ össze, hogy ha magyarországi csődje Párizsban kitudódna, ez ártana nevének, és a himnus szívével megírhatja, hogy 3 hét múlva Pasdeloupnál elő fogják adni nagy zenekarral és nagy énekkarral, 4000 ember előtt. Az egész előadás anonyime lesz, se költő, se zeneköltő

megnevezve nem lesz. Ezért a legnagyobb titoktartás szükséges, mert ha Pesten is híre jár szerzeményének, felveszik az újságok és Bécsen át eljutna a párizsi hírlapokba is. Akkor minden el volna veszve. (Eszertint versenypályázat volt hirdetve Párizsban, egy valószínűleg nemzeti himnuszra.) Ő a báltérben marad; az egészet egy Armand Gouzien nevű barátja végzi. A sikerre Isten segítségével bizton számú, és ez a siker sok baján keresztülsegítené, szabadon lélegzenék, biztos révbe jutna, a sok ránehazódó csapás után megnyugodhatnék, és félbeszakított munkásságát friss erővel – egészsége az még jó – újra kezdené. Ha a himnusszal reüsszíroz (sikert arat), a légion d'honneur rendjelet (a Becsületrendet) is könnyen megkaphatná, ezért is a csöndnek meg kell szünnie. Tudakozódik Nándor hol-léte iránt. (Pesten, vagy Ungvárt van-e?) Értésítendő, hogy a himnusz basszusát és harmóniáját sok helyütt megváltoztatta. Csókoltatja. Intézkedést kér, nehogy a Weizenkornnál lefoglalt loosok (kétes olvashatóságú szó, de valószínűleg sorsjegyeket jelent) el ne vesszenek. Természetes, hogy január 31-én pénzt nem küldbetett, de márciusban, a himnusz után majd küld. Szóval e himnuszhoz fűzi minden reményét.

Még van egy cédulája, mely valószínűleg későbbi kelte, mert leveleket „Plotényi poste restante” címre kér küldeni; és a végén hozzá teszi, hogy: „Nándor puszil.” Tehát Plotényi már visszajött Párizsba, már pedig előbbi levele írásakor Nándor még Magyarországon volt. Kéri atyámat, hogy Gizi minden levelét tegye el (bizonyára, hogy egy esetleges bírósági eljárás folyamán felhasználhatók legyenek), s hozzá teszi: „Comme c'est triste, d'être obligé de prendre pareilles précautions (Milyen szomorú, hogy ilyen óvintézkedéseket kell tenni) – egy szót sem senkinek – silence secret (titoktartás). Ezen soraimat tépd el. Jobannát ilyesmivel ne gyötörd – Károly, de csak Károly mindent tudhat – holnap körülményesebben.”

1878. február havában még négy levél van, melyek e családi krízissel összefüggnek, egy levél Althausnétól Londonból (?), febr. 6-áról, Voirinnek egy levele febr. 10-ről, és Michaels fogorvosnak két levele (febr. 15. és 21.). A legérdekesebb ezek közül Althausné levele (angolul), amelyben atyámat fivérének borzasztó helyzetéről értesíti, és mentő tervét közli. Párizsi információi (Fieldnétől) szerint a művész helyzete olyan, hogy ha nem történik valami érdekében, akkor rövidesen meghal. Hogy a szerencsétlen ember megmentessék, ő azt ajánlja, hogy a művész azonnal jöjjön Londonba,

mely esetben Althausné baltalmában volna neki egy legalábbis 500 fontnyi kölcsönt szerezni. Már írt is Mac Alister úrnak, Ede egyik jóbarátjának, hogy garantálja ezen összeg folyósítását 3 óra. Althausné bangversenyeket fog rendezni, ami óriási munkájába fog kerülni. Mindezt csak abban esetben tehetné, ha a művész egyedül, tehát neje nélkül jön, mert „ő mindent szétrombol, és párizsi tapasztalatom után ítélve még maga a gondolat is, hogy az asszony ide jöhetne, és zavart okozhatna, megakadályozna abban, hogy bármit is csináljak. Nagyon is egy rettenetes asszony ő (She is too horrible). Ha Mac Alisterék igenlően válaszolnak, akkor atyám jöjjön Párizsba, rendezze a dolgokat, érvényesítse családífi tekintélyét és vigye el az asszonyt, anyját és gyermekeit Magyarországra. Althausné igyekezni fog néhány barátját rávenni, hogy garantálják 10 font küldését kéthetenként a család számára. Atyám fedezze a család bazautazásának költségeit, Althausné és férje pedig megfizetik Ede és Nándor utiköltségeit Londonba, és gondoskodnak róluk az első hetekben, míg pénzhez nem jutnak. Csak legyen a művész Londonban, mint szabad ember, akkor minden, ami szükséges, megtörténik, mert a levélíró igen nagy hatalom felett rendelkezik. Kéri atyámat, vegyen részt, nagy testvéri szeretetétől ösztönözve, e mentő akcióban. A művész olyan jó ember, és még azon gyöngesége is, mellyel visszautasítja gonosz nevének ellátás nélküli elbágását, tiszteletreméltó. Sietni kell, mert ha a mostani jó alkalom elmulasztatik, a művész esetleg évekig visszamarad pályáján („be may be throun, back by 2 or 3 years”). Kéri Nándor címét.

A levél felette érdekesen világítja meg a kritikus, és pszichológiai szempontból kényes és komplikált helyzetet. Beletekintünk a fő- és mellékszereplők lelkivilágába, cselekvési impulzusaiuk fonásába. Úgy látszik, valami vad zsarnoki, romboló szenvedély idézi elő az egész bonyodalmat a művész neje részéről, és támaszt lel nála lévő édesanyjában. A művész túl gyenge arra, hogy akarátát a két asszonnyal szemben érvényesítse; ez a harc fel is emészténé összes lelki energiáját, tehát képtelenné tenné művészetének gyakorlására. Ebben az asszonyok által különben fizikig is gátolva van olyannyira, hogy egy ideig valóságos fogoly a saját házában. Belátja, hogy szakítani kell, ha nem akar tönkre menni férfikorának és kifejlett művészetének legvirulóbb szakában. Vele együtt családja is tönkre menne. El is határozta már a szakítást, a megszökést. De mi történék szeretett két apró gyerme-

kével, ha most, midőn semmi pénze nincs, tehát nem gondoskodhat róluk, ott hagyná őket? Tehát mérlegel, fontolgat; reményét egy himnusz-szerzeményének sikeréhez fűzi; ha a siker anyagi eredményt is hoz, talán akkor megteheti lelkiismeretfurdalás nélkül a „visszavonbatatlan” nagy lépést. Egyelőre tehát ellentáll Althausné csábító szírén énekének; s ez, amint Althausné maga is bevallja, tiszteletreméltó jellemvonás benne.

Atyám is szeretne segíteni fivérének, akit szeret, s kire, mint a család híres tagjára büszke, és tesz is lépéseket, de a határozatos és energikus, célravezető lépéseket a távolból megtenni annál nehezebb, mert atyám is kötte van saját családja által, és akkor még igen szerény anyagi viszonyok között élt. Főszereplővé válik Althausné is. Levele duzzad az angol faj baltalmas energiájától, cselekvőképességétől, de minden szava egyúttal elárulja a szerető nő lázas aggodalmát. Mert ennyi altruizmus szerelem nélkül el sem képzelhető. A művész jól látott tehát. Voirin leveléből látjuk, hogy ő már 1877 vége óta szerepel mint diszkrét levélközvetítő, tehát az áldatlan helyzet már azóta tart. A jóakarát és aggodalom ezen különben egyszerű és kevés műveltségű ember (rossz helyesírása után ítélve) nyilatkozataiból is kiténik. Mióta Plotényi elutazott, a művész nem szöröztette vonóit, pedig azelőtt nem múlt el 15 nap anélkül. Elbírta tehát, hogy akadályozva van a mozgásban. „Je ne croyais pas qu'un homme comme lui, un si grand artiste, pouvait avoir le malheur de posséder une femme pareille.” (Nem hittem volna, hogy egy ilyen művésznek balszerencséjére ilyen felesége legyen.)

Hogy J. P. Michaels (Paris, 45. Avenue de l'Opéra) valószínűleg letelepedett angol fogorvos volt, arra atyámból intézett két levele vall, mely folyékony angol nyelven van írva. Műveltségénél és állásánál fogva sokkal magasabb szempontból látszik bizalmi és közvetítő szerepét játszani, mint Voirin. Hozzá fordulnak személyesen és levélileg az összes fő- és mellékszereplők. Ő maga csak diszkrétan közvetít, nem nyúl bele a bangyabolyba. Jó akarattal viseltetik a művész iránt, de minden szenvedélytől és érdektől ment pszichológus szemén át nézi és mérlegeli úgy őt, mint a körülötte kavargó egész tohuwabobut. Nála találkoznak a művész és Althausné; Fieldné is felkeresi. Egész igyekezete az, hogy szűnjék meg a sok céltalan akció, és érvényesüljön a leg egyszerűbb eljárás, vagyis az, amit a művész maga óhaj, de kellő tőke nélkül nem tud végrehajtani, hogy t. i. küzdelmét a két

asszonnyal vívja meg ő maga (let him fight out his own battles), szűnjék meg a sok egymást keresztező levelezés és egyéb részletek, miből csak mind több baj származik, majd leszabadul aztán a művész a zátonyról; a sok szakács elrontja az ételt. Különbön az ő nézete szerint Reményi helyzete nevével szemben nem is olyan rossz. A művész csak túl gyenge, s úgy látszik maga sem tudja, mit akar (ebben tévedett Michaels). S ami a pénzt illeti, csodálatos, hogy soba nincs elég ebből, mert hallomás szerint a művész június hó óta 25000 frankot kapott (főleg Mac Allisteréktől), s ha még sincs semmije, akkor esztelen dolog volna őt a pazarlásban még több pénz juttatásával előmozdítani (pl. az is, hogy atyám küldjön pénzt); ezt Fieldnétől hallotta. (Saját gyanításom szerint ez a pénz, még ha tényleg ily nagy összegre rugott is, az addig felszaporodott párizsi adósságokra ment, mert Pestre, levelei után ítélve, vajmi keveset küldhetett, hiszen különben a csődöt megszüntethette volna, s nem kellett volna még legutolsó, 1878. októberi, londoni bangversenyének nagy sikerét is eltitkolnia.) Althausné egyszer 300 frankot, más-szor 200 frankot adott át neki pillanatnyi szükségleteire, ezenfelül valami Monsieur Lius-nál, ki mint Reményi jóbarátja szerepel, 12 vagy 20 fontot hagy számára, mint külön pénzt („extra money”). Ami Althausnéét illeti, ő is, úgy mint Fieldné, jólelkű, kifogástalan bölgyek, s minden erejükben rajta voltak, hogy a művészt a hínárból kibúzzák. Különösen Althausné elment azon határig, ameddig egy bölgy elmebet. Althausné azonban kénytelen volt visszavonulni, mert férje visszahívta Angliába, attól félvén, hogy ha kitudódik, miszerint neje segíyezi Reményit, ebből botrány keletkezik. Megemlít valami Dessus és Maupin nevű egyéneket, de nem tudja, hogy mi a szerepük.

Felmerült az a gondolat is, hogy az osztrák követség figyelmét is felhívják Reményi helyzetére (hogy atyám a párizsi rendőrséget felhívta, már hallottuk), de csakhamar elfelejtették. Kíváncsi, hogy tulajdonképp mit fog a művész cselekedni. Közlése szerint már unja a sokféle támogatást, mert az eddigi akciók csak ellenkeztek érdekeivel. A szimpátia szép, de nem ér semmit, ha nincs kölcsönrel támogatva. Ha elég pénze volna, ő maga legjobban tudná rendezni ügyét (ez megegyezik azzal, mit atyámnak írt).

Ugyanezen év (1878) szeptember haváig nem áll levél rendelkezésemre, mely a krízis fokozatos lefolyását megvilágítaná. De nem is szükséges, mert az alább közlendő lev-

elekből világos, hogy Reményi a bonyodalmat mindaddig megoldani nem tudta. Bármi lett legyen is az oka, a himnuszboktított remények megbíúsulása-e vagy más, nem tudni, a művész elegendő pénzösszeghez hozzájutni nem tudott, pénz nélkül pedig a saját mozgási szabadságát visszanyerni nem volt képes, sem családját nem hagyhatta anélkül, hogy végínségbe ne jusson. Erre pedig a családját szerető, jó szívű, lelkiismeretes és becsületes családfő kapható nem volt. Így a család mind nagyobb nyomorba süllyedt, növekedett a párizsi hitelezők száma is, anélkül, hogy a pesti hitelezőket ki lehetett volna elégíteni. Az alábbi levelekben lesz tehát szó a csödről, a már említett Reinitzről, zálogcédulák megváltásáról, stb. Pokoli 9-10 hó le-betett az, amelyet a művésznak ily viszonyok közt végig kellett küzdenie. Maradt a kerülő úton, vagyis Voirinen át való levelezés is. A művésznak szüksége volt sikerre, viszont félt a nagy, zajos sikertől is, mert attól tartott, hogy hírére megrohanják a türelmetlen hitelezők.

Mielőtt az egyetlen kivezető út, a szökés lehetővé vált, egy fontos eseményről kell megemlékezni, és ez Plotényi nősülése. Már említettem, hogy Plotényi visszatért Párizsba, de úgyszólván csak azért, hogy meg-nősüljön. Ez bizonyára kapóra jött úgy neki, mint mesterének is. Plotényinek nem volt maradhatása mestere családjában, még pedig – ezt saját, januári leveléből is láthattuk – Reményiné miatt. Az ok valószínűleg az, hogy az asszony indulatos-ságát, zsarnoki szeszélyeit még az anyagi szelidségű Nándor sem bírta elviselni. Az egyik, alábbi levélből kitűnik, hogy Plotényi nősülése Reményiné tudtán kívül történt, bárba nehezen érthető meg, miképp tudták ezt előtte eltitkolni. Amint atyám elbeszélte, művész öccse Párizsban szoros ismeretségi viszonyba lépett a már említett, Mac Alister nevű skót nemesi családdal, mely akkor Beaumanoirban élt, Tours mellett. Ha jól emlékszem, a gyenge szervezetű Mac Alister-né miatt telepedtek le az enybe éghajlatú Touraine-ben. A család nem csak kedvelte a zenét, hanem előszeretettel művelte is. A zene hozta tehát össze a művészt és tanítványát Mac Alisterékkal. Csakhamar szerelmi viszony fejlődött ki a csinos és szimpatikus Nándor, és a család egyik leánya, a nagy műveltségű és igen szépen zongorázó Eugénia közt. A művész észrevette a viszonyt, és vallomásra bírta tanítványát. Midőn ez kijelentette, hogy szerény születésénél fogva nem merészkednék a gazdag és előkelő leányt megkérni, a művész maga

vállalta a kérő szerepét. Lépése sikerrel járt, és úgy látszik, a házasság már 1878 április havában megtörtént. Ezt bizonyítja a Magyar Nemzeti Múzeum 1911 évi Liszt Ferenc emlékkiállításának lajstroma, mely a 13. oldalon felsorolja Lisztnek egy Weimarból 1878. április 20-án kelt, és Plotényihez intézett levelét, amelyben utóbbinak házasságkötése alkalmából a tanúságot elvállalja, és egyben képviselével J. W. Fieldet bízta meg. Reméli egyszersmind, hogy Párizsban mint jury-tag Magyarországot (valószínűleg az 1878. évi párizsi vilákkiállításán) képviselni fogja, találkozandnak. Plotényi nősülésével megvált mesterétől, miután 16 évig élt vele együtt. Egyszer-smind megvált a művészi pályától is. Boldog családapa lett, akinek családjában a zene ápolása hagyományossá vált. Az ifjú pár egyelőre Beaumanoirban telepedett le a Mac Alisterék által bérelt kastélyban, és csak körülbelül egy évtized múlva tette át lakóhelyét Magyarországra.

Most térjünk vissza a magára maradt, szerencsétlen művészhez. Legközelebbi levele, mely még Párizsból (11. Rue Constantiople), 1878 szeptember 19-éről van keltezve, és atyámnak szól, már a küszöbön álló fordulatot jelzi. Még mindig titokban kell írnia, ha tartózkodás nélkül akar szólni. Igazi leveleit három ponttal jelzi, a jelzés nélküliek otthon iratnak és érvénytelenek, de azokra is felelni kell. Igazi leveleire a válasz még mindig Voirinhez intézendő. „Végre valahára – így írja – szabadon lélegzem. Egy 36000 frankos szerződésem van 10 hónapra Észak-Amerikában. Feleségem ezt is másképp tudja, mert különben meg nem menekülhettem volna. Most tehát mindenek előtt egyet kell tüstént tudnom: Eljönne-e te feleségemért és gyermekeimért – őket hazaviendő – október 10. felé Párizsba? A pénzt ezen útra nagynehezen elküldhetem Neked, és itt 3000 frankot fogsz találni az idevaló és otthoni költségekre. Ezen levelemre Voirinhez felelj postafordultával. Ha ezt megteszed, meg vagyok mentve, feleségem és gyermekeim is. Ha ezt sem tebed értem, akkor tudj elveszettnek. Ezt szívedre kötöm. Hallgattam az egész idő alatt, de most eljött az idő cselekedni. Úgy mint Te azelőtt akartad, kivihetetlen volt, pénz híján nem ment volna. Most lesz pénzem, és most menni is fog a dolog – csak Te akarjad. Suaviter in modo, fortiter in re. (Szelíden a módban, erősen a lényegben.) Az amerikai utamról egy szót se senkinek, Károlyt kivéve, mert különben a hitelezők raja mind rám támad. A hitelezők lajstromát otthoni levelemben elküldöm Neked, és

fel foglak baltalmazni, velük egyenként véglegesen kiegyezkedni, mielőtt amerikai utamról ballanának. Sebtyben írom e levelet, és várva-várom kétségbeesetten jó választatot Voirinhez.” Utóirat: „Csak úgy menekülhetek, mert én okt. 5-12-ig Londonban játszom, és onnan Liverpoolba indulok, ahol bajóra szállok, másképp sohasem menekülhetnék. Gizi engemet 13-14-ére vár vissza Párizsba, és helyembe Te fogsz jönni. Érted? Légy jó hozzám, és hozd meg ezt az áldozatot. Kérlek! Írj tüstént!” Hogy mit válaszolt atyám e sürgető kérésre, nem tudom. Csak annyit tudok, hogy a művész családja a családfe távozása után is Párizsban maradt, és mindaddig ott élt, míg a családfe 12 év multán vissza nem tért.

A következő két levél már Londonból szól, és nem atyámhoz, hanem anyámhoz van intézve. Ennek okát nem tudom megadni. Az első levél okt. 9-ikére van keltezve. Arra kéri anyámat, hogy bizonyos zálogcédulákat, bizonyára a művész számára értékes tárgyakért (melyeket még Pesten volt kénytelen zálogba adni), egyelőre előlegezendő, de a hét végén általa megtérítendő 80 frt-ért váltsa magához, ekként megmentve a zálogholmikat. A hó vége felé indul. Aláírva: „Halálra kínt Edéd.”

Másik levele így hangzik: „Ma (október) 28-án indulok Liverpoolba; onnan holnap Amerikába. Az útról körülményesebben fogok írni Neked, Antalnak meg Károlynak. Gizi még nem tud semmit. Szerdán, 30-án, vagy csütörtökön, 31-én fogja megtudni. A körülményes levélben minden meglesz. Roppant hatást idéztem elő itt Londonban. Amerikában egyelőre 6 hónapig maradok. Jetzt bin ich wie der Koloss von Rhodus, stebe fest mit beiden Füsse über dem Ocean. (Olyan vagyok most, mint a rhodosi kolosszus, szilárdan állok lábaimon az óceán felett.) Isten tartson meg Benneteket, engemet, gyermekeimet és feleségemet.” Az elmaradhatatlan utóirat: „Két nap múlva kapsz körülményes levelet. Gizinek csak azt mutassátok meg, amelyet megmutathatónak fogok megjelölni. Természetesen Ti semmit sem tudtatok minderről.”

Az elutazás tényleg sikerült. Queenstownból (Irland déli partján), abonnan elindult, már útban az Egyesült Államok felé, a hajó fedélzetén október 30-án még egymás után két levelet ír, ismét atyámhoz. (E leveleket valószínűleg egy kis gőzös vitte vissza Queenstownba, miután egy ideig a sík tengerre kísérte volt a személyszállító gőzöst.) E levelek beszédesen írják le lelkiállapotát, ezer gondját, mely e nagy pillanatban lelkében rajzik, főleg pedig aggodalmas

érzelmeit, mellyel elhagyott családjára viszagondol, és amelynek sorsáról gondoskodni akar. Az első levél fején megadja amerikai címét (United States, E. Reményi, 50. Irving Place, New York), hogy ott mihamarabb hírt kapjon szeretteiről. A levél némileg a felesleges ismétlések kibagyásával rövidített szövege ez: „Édes Antalom! Légy kérlek segítségemre. Íme megtettem, amit meg kellett tennem. A tengeren vagyunk, és Gizi csak holnap fogja megtudni, hogy indulok az Egyesült Államokba. Ma küldtem el neki a szükséges pénzt. Hidd el, ő nem pazar, sőt fukar. De bolondériái által mentünk így tönkre. Gizinek haza kell menni. Ha megérkezik, légy gyengéd és főleg ne protektoroskodjál, hanem légy erányában jó tanácsokkal, és légy azon, hogy menjen a gyermekekkel falura, Serkébe, testvérehez, hogy a bitelezők ne bántsák. Te pedig kérlek, kérdezd ki Gizitől a főbb tartozásokat. A mostani világban a bitelezők megelégszenek 10-25 %-al. Lépj egyenként velük egyezsége, és az egyezségi pénzüsszeg kezeidhez fog mindig pontosan jutni. A szerződést csak 6 hónapra kötöttem. Nem olyan nagy summa, mint előbb hittem. De 24000 frankot mégis kapok, abból már kaptam 3000-et. Több dolgot meg kell fizetni, szegény Gizi egészen le van rongyolódva. Szánd meg (ne mutasd) és légy segítségére. Hogy Gizi most hazaérkezik, senkinek sem kell tudni egyelőre. Majd New Yorkból megírom, hogy mennyi pénzt küldhetek. A bitelezőkkel csak azután intézkedjél. Sikerem Angliában roppant volt, de ebben a saisonban azt nem folytathatom. Hat hónap múlva, ha akarok, haza mehetek. Szerződéssem olyan, hogy ha nagy sikerem lesz az Egyesült Államokban, akkor az impresszárióknak én fogok parancsolhatni. Itt a hajón ez a 42-ik levél, amit írok. Képzelted, olyan a fejem, mint a bordó, ezért már sokat nem is írok, mert azt hiszem megértettél. Művészi helyzetem gyönyörűen kezd kibontakozni, és a pénzbeli bajokból ez által könnyen ki fogok bontakozni, csak szabad mozgásom legyen, az pedig most van. Képzelted, mennyire fáj, hogy sem nőmtől, sem gyermekeimtől el nem búcsúzhattam. Az előlegezett 80 pengőt visszafizetendem; az elzálogosított tárgyakat nem akarom eladni, és ki is fogom váltatni. Gizi még most sem tudja Nándor házasságát. Ha szó esne róla, mondjátok, hogy bizony megházasodott, de nem boldog. Isten segítségével fogok dolgozni éjjel-nappal. Ha nem küldtem cikkeket (hangversenyeimről), akkor azért nem küldtem, mert nem akartam, hogy roppant nagy sikerem a magyar újságokban kiértölve legyen. A bitelezők

mindjárt aranybegyeket látnak. Főleg olyan koldus országban, mint a mienk, ahol minden tönkre megy, kivéven a kipödört bajuszt. Az is lekonyul már. Ó Istenem! Mily felette szomorú alakban jelentünk meg a kiállításon! (Az 1878-iki Párizsban rendezett világkiállítást érti.) Szegyenletes volt, még bajuszpedrőt sem küldtünk. Áldjon benneteket az ég, szeress, csókollak mindnyájatokat, Károlyt, Johannát és Téged; még egyszer kérlek testvéri szeretetedre és segítségedre. Megírtam Gizinek, hogy Téged megkértelek, segísd őt legjobb tanácsaiddal. Isten veletek és legyetek boldogok. Szeretők Edéd.”

Utóirat: „A hajó pompás, amelyen megyek. Megérkezésemkor ezt fogom sürgönyözni Neked: „Arrivé”. Ezt megteszem Gizi és a Ti nyugalmatokért. Ezt én a mai levelemben neki megírtam és megígértem – meg is tartom. Isten veletek, csókol Edéd.” Végül még: „Johanna extra puszillatitk. Hát a gyerekek hogy vannak?”

Előbbi levél után azonnal még egy „II. levél”-nek címzettet írt, mely tulajdonképpen nem más, mint az előbbinek folytatása, vagy hosszabb utóirata. E levélben ismételen kéri atyámat, hogy legyen segítségére, és Gizi irányában legyen a legjobb tanácsokkal. Mert elképzelhető, a rengeteg csapás, mely a szegény asszonyra van mérve, midőn anélkül, hogy bármit is gyanítana, egyszerre csak Queenstownból azt a hírt veszi, hogy férje eltűnt. „Nem szököm meg – így írja –, de nem kaphat meg, pénzzel el van látva, és így akár akar, akár nem, haza kell mennie, Párizsban maradása nincs.” Nagyon kéri atyámat, hogy e levél vétele után egy vigasztaló sürgönyt küldjön Párizsba, Gizinek. Megírta Gizinek, hogy atyám tüstént fog neki sürgönyözni, hogy csak jöjjön. „Légy segítségemre, ismétli még egyszer, és ne hagyj el – kérlek. Megteszed? Remélem. Képzeld csak kérlek, a csapást, ami éri.” Miután még felkéri, hogy Reinitzet, ki Párizsban is bepereltette, vegye rá, hogy elégedjek meg 500 frt-tal, kis összegekben fizetve. Így végzi levelét: Áldjon meg az ég és írj mentől elébb egy vigasztaló levelet Edédnek.”

Ezek voltak a főnixmadárként új életre rebbenő művész búcsúszavai, midőn addigi működésének színhelyét, a vén Európát elhagyta, hogy az Új Világban új teret nyisson magának, minden feszélytől menten, szabadon mozogva, és új sikereket vívjon ki, Isten adta tehetségével, kiforrott művészetével, melyben rendületlenül bízott. Amint Siegfried elhagyta Brühbildát, hogy

új bőstetteket bajtson végre, úgy neki is el kellett hagynia mindennek dacára is szeretett hitvestársát, ne hogy művészi karja megbénuljon. Kövessük tehát a mi hősnöket hódító pályafutásának eme merőben új szakaszán, és lássuk, mily sors várt reá az Óceán túlpartján.

Első hangversenye New-Yorkban, 1878. november 11-én

Midőn Reményi 1878. nov. 10-én partra szállott, másodszer lépett Amerika földjére, mely második hazája lőn, és ahol végül, 20 évvel később, a nyugtalanul bolygó zenész örök nyugalomra tért. Már a megérkezése utáni napon, nov. 11-én fellépett New-Yorkban. Legelőször 28 évvel korábban játszott New-Yorkban, egy szerény mulatóhelyen, és hallatta zsenge, bontakozó művészetét. Feltűnést akkor nem keltett, nyomot nem hagyott. Azóta az Egyesült Államok zenei kultúrája hatalmasan fellendült, nagy zeneértő közönsége lett, melynek tetszéséért elsőrangú európai művészek versenyeztek. Csak kevéssel Reményi jötte előtt járt ott Wikelmj, és Reményi jövetelét a szokásos nagy reklám helyett csak egy rövidke újsághír előzte meg. Merész vállalkozás volt tehát ezek után a nagy amerikai főváros közönsége elé lépni. Mégis teljes diadalt aratott, melynek eleven képét nyújtja Loew Vilmos, egy alkalmi tudósító, ki „Az Ellenőr” 1878. dec. 4-iki számában „Két magyar művész diadala New-Yorkban” címmel, részletes tudósítást nyújt Gerster Etelka, kiváló magyar énekművésznő és Reményi Ede fellépéséről New-Yorkban, egy és ugyanazon napon.

E tudósításból főleg a Reményi Edére vonatkozó részleteket közlöm kivonatolva.

„E hó 11-én ismerkedett meg Amerikának a nagy metropolisa két művésszel, és azon idő óta, midőn a baza nagy önkéntes száműzöttje, Kossuth Lajos emelte fel itt ékesen szóló hangját hazája ügyében, magyar embernek Amerikában nem volt olyan szép fogadtatása, oly rokonszenves, óriási közönsége, mint Gerster Etelkának és Reményi Edének; azóta magyar ember nem hódított meg annyi szívet, amióta magyar nemzetünkről nem hallatszott újságokban és utcasarkokon, stb. annyi szép, jó és dicséretes.

Gerster Etelka az úton meghűlvén, csaknem 5 heti betegség után lépett fel e hó 11-én Bellini „Alvajáró”-jában, Amina szerepében, és evvel kirántotta a Mapleson féle olasz operatársaságot, melynek primadonnája volt, a közel álló bukásból. Az Acade-

my of Music, New-York óriási bangműterme, zsúfolásig megtelt. Gerster Etelka nagy, hódító művészetét hangosan hirdeti ma Amerika minden újsága. Ugyanezen este, csak alig pár lépésnyire az Akadémiától, a Steinway Hallban Reményi úr lépett fel. Reményi úr jövetele nem volt nálunk tudatos másképp, mint egy egyszerű kis hír által, mely pár hét előtt a lapok zenebíróvataiban állott. Egy és ugyanazon hónapban, melyben Wilhelmj játékára figyelt zenekedvelő népünk, merészen lép fel egyedül, és követeli az elsőbbséget a nagy német művész felett, követeli a babérkoszorút mindazon hegedűművészek felett, kik az utolsó időben felléptek, és akik közül a már említett német művészen kívül felsorolom még az orosz (helyesen: lengyel) Wieniauskit, a belga Vieuxtemps-t, a spanyol Sarasatét és az amerikaiak kedvencét: a norvég Ole Bullt. Minthogy az amerikai nép mit sem tisztel és becsül jobban, mint a bátorságot, már ezen körülménynél fogva Reményi fellépésekor oly fogadtatásban részesült, minőre büszkeséggel emlékezhet vissza évek után is. Igaz, hogy e fogadtatás melegségét emelte a jelenlévő magyarok részvétele, kik nemzeti ünnepnek tekinték egyszerű honfitársuk fellépését, és teljes számban jöttek el őt megélni. Reményi nagy győzelmet vívott ki. Soba, de soha idegen művész nem keltett oly általános bámulatot, mint ő. Hogy ezt jellemezzem, nem tehetek jobb szolgálatot, mint hogy idézem a helybeli lapok legnagyobbjait, így adván a legjobb képet arról, hogy mit tartanak Amerikában Reményiről. A citált újságok mindegyike nov. 12-ről kelt. Szó szerint idézek, de természetesen csak kis részleteket. A „New-York Times”, a nagy republikánus orgánus ezt írja: „Csak figyelniünk kellett Mendelssohn concertója első pár ütemeinek játszására, és máris elébünk tolt a tudat, hogy Reményi játéka e nagy mester revelációja volt reánk nézve.” A „New-York Herald”, a nagy világujság így ítélt: „Ő hangszerének nagy mestere, és soha egy hegedűművész nem keltett nagyobb bizalmat, és nem mutatott biztosabb otthoniasságot azon, mint ő. Játéka varázshatalmú, és a diminuendo passázásokban utólerbetetlen bájos szépségű. A „New York World” a demokrácia nagy lapja így szól: „Reményit bátran nevezhetjük a hegedű Lisztjének, vagy a hegedű Chopinjének.” A „New-York Daily Tribune”, a nagy konzervatív lap ítélete ez:

„Reményi egyike azon fenomenális művészeknek, kiket összehasonlítani nem lehet. Saját vas jelleme tűnik fel minden művén, technikai művészetében egyen-

rangú ő mindnyájukkal, de képzettségben, bizonyos indulatok kifejezésében túlbaladja mindazokat, kiket valaha hallottunk.” Az „Evening Post”, a nagy esti lapnak nézete az, hogy ő a legnagyobb hegedűművész, ki Amerikában valaha fellépett. A „Staatszeitung”, a nagy német újság bírálata ebben áll: „Der Ungar Reményi hat in Steinway Hall einem Erfolg gehabt, auf den er stolz sein kann... Durch sein Spiel lodert ein eigenes Feuer – und das reisst Alles mit sich fort.” (A magyar Reményi olyan sikert aratott a Steinway Hallban, amire büszke lehet... Játékában sajátos tűz lobogott, amellyel mindenkit magával ragadott.)

A többi kisebb-nagyobb lapok hasonlóképpen egyértelműen Reményi dicséretében. A helybeli magyarok vetélkednek egymással a nagy művésznél való tisztelkedésben. Ma egyenként tódulnak szállodájába, holnap díszlakomát rendeznek számára, és meghívás meghívást követi. Reményi a koncertszezón oroszlánja. Nincs kétség abban, hogy utazása az Unióban nagy diadalmenet lesz.

Hangversenykörutak az Egyesült Államokban 1878–1884-ig

A jövendölés be is vált. Reményi a következő hetek folyamán a new-yorki filharmonikus hangversenyeken vett részt, azután a brooklyni filharmonikus hangversenyeken, melyeket Thomas Tivadar, a kiváló dirigens vezényelt. Majd Bostonban, Hartfordban, és december végén Washingtonban játszott, ahol Hayes állami elnök vendége volt a Fehér Házban.

1879-ben folytatta amerikai turnéját, fellépett New-York, Albany, Troy, Buffalo, Cincinnati, Chicago, Quincy, Illinois, Burlington, Iowa és más városokban. 1880-ban egészen Colorádóig terjesztette ki körútját, és a többi közt igen jól érezte magát a bányásztelepeken, hol nagyon kedvelték rögtönzéseit. Hangversenykörútjait időnként megújítva, egészen 1884-ig tartózkodott Amerikában. Bejárta az Unió és Kanada majdnem minden városát, volt Mexicóban és Havannában is. New-Yorkban különösen gyakran szerepelt. A „World” new-yorki hírlap 1898 V/16-iki száma (nekrológ) felemlíti például, hogy huzamosabb ideig volt szerződötve a Koster és Bid vállalat által, melynek hangversenyterme a 23. utcában volt. Bővebb részletek ismeretlenek. A hírlapi bírálatok, melyeket az amerikai életrajz közöl, tele vannak dicséretekkel.

Földközi utazás 1884-1890

Reményi 1884-ben egyszerre csak eltűnt. Jó ideig az amerikai közönség semmit sem tudott e mindig némileg rejtélyes bohém ember hollétéről, míg végre Ausztráliából jöttek hírek róla. Később kiderült, hogy Reményi egy kisebb művész társasággal, melyet maga köré gyűjtött, földközi utazásra indult, ekképp ismételve meg bírveves művész-társának, Wilhelmjnek egzotikus hangversenykörútját, melyet emez 1878 és 1882 között végzett volt. Csakhogy Reményi művészi körútja a föld körül még nagyobb szabású, és hosszabb tartalmú volt, talán páratlan a maga nemében. Bejárta Ázsia, Ausztrália, Afrika sok részét, tehát az egész egzotikus világot. Nem csoda, hogy való hír csak kevés jutott el az amerikai és európai újságokba, de annál több regényes és rejtelmes hír keringett róla, főleg Amerikában. Híre járt, hogy hajótörést szenvedett és odaveszett, majd azt rebesgették, hogy vademberek megölték, vagy hogy kevésé ismert országokban nyoma veszett. De azután ismét csak felbukkant valahol a világ végén, ép egészségben, jó kedvben, gyönyörű dolgokat látva, sokat tapasztalva, és fáradhatatlanul vándorolva mind tovább, valami ellenállhatatlan vágytól űzve, egy újabb Bolygó Hollandi módjára. Olykor kofferek, elhagyott holmik érkeztek tőle vissza, ami persze mindig új okot adott kalandos találgatásokra.

Útvonalát azért nagyjából összeállíthatjuk. A legbitelesebb forrást képeznék saját levelei, de ő utazása alatt nagyon kevés levelet írt hozzátartozóinak, ismerőseinek, barátainak; úgy látszik örült, hogy jó időre bántat fordíthatott Amerikának és Európának. Azonban fennmaradt egy levele, melyet Owen nevű amerikai barátjának 1887. január 19-én írt Benton Harbour-ba, amikor az Indiai Óceánon útban volt Mauritius szigete felé. Forrásul szolgál nevének egy 1890. dec 3-án, már a művész hazaérkezése után, Neuilly-ből, atyámbhoz intézett levele, és egy interjú, melyet fél évvel világhörüli utazásának befejezése után, egy londoni riporternek adott, és amely az „Evening Star” 1891. január 18-iki számában jelent meg. Ezek szerint Reményi 1884. július végén utazott el Kaliforniából, és a Csendes Óceánt délnyugati irányban átszelvén, legelőbb a Sandwich szigeteket (a Havaii-szigetek másik neve) érintette (Honolulu), ahol egy hónapig időzött. Október elején kikötött Ausztrália keleti partján, és Sydney városában lépett fel először a legif-

jabb világrész területén, a lehető legnagyobb sikert aratva. Bejárta azután Új-Zélandot, hol különösen Dunedinban (Déli sziget) ünnepelték, és ahol egy maori főnök külön meghívása folytán egy tisztán maorikból álló ballgatóság előtt is játszott, valamint Tasmániát, és ismét visszatért Ausztráliába, melynek minden nagyobb városát meglátogatta. Melbourne-ben történt, hogy felfedezte Armstrong asszony kiváló zenei képességét, és nagyszerű hangját. Nevezett azután az ő buzdítására kiképezte magát Európában, és Melba néven híres énekesnővé lett. Midőn én 1893-ban Sydneyben jártam, még többen emlékeztek nagybátyámra.

1885 őszén a Torres szoroson át Jáva szigetére hajózott. Itt is hosszabb ideig időzött, és a hollandusok elragadtatással fogadták. Midőn 1893-ban Batáviában (Indonézia fővárosának, Djakartának holland neve) voltam, megismerkedtem Karácson Árpád magyar ültetvényessel és vállalkozóval, aki szoros viszonyba lépett volt Reményivel, kinek arcképét is bírta emlékül. E képet nagy becsben tartotta, mert emlékeztette a Reményivel, Jáva szigetén együtt töltött időkre. Elbeszélte nekem, hogy Reményi igen megkedvelte őt, és egész ottléte alatt vele kellett lennie. Pedig Reményi sokáig időzött Jáván. Nagyon megszerette a gyönyörű szigetet, és a jó embereket, akik lakják. De ők is viszont szerették őt. Abová csak jött, összesereglettek az európaiak és a malájok is, mert bizony ritkán jön oda művész ember. És ő nem csak a kozmopolita zeneirodalom jeles műveit adta elő, hanem ha jó kedvében volt, eljátszotta a messze magyar baza egy-egy bús dalát is, mellyel épp úgy elérzékenyítette jávai ballgatóit, mintha csak Magyarországon lett volna. Íme az igazi érzés hatalma.

Karácson sok érdekes adomát tudott művész barátjáról. Reményi, ismervén a világ nagy részét, tudta becsülni a nagy, világhódító nemzetek kiváló tulajdonságait. De ha kellett, kardot rántott kicsiny szülőházja becsületére is. Egyszer egy batáviai hölgy, híres szépség, bele akart kötni. „Mondja Reményi – kérdé tőle –, igaz-e hogy a magyar nyelvet idegen nem tudja megtanulni, olyan csúnya és nehéz?” „Nagyságos asszony – felelé a művész –, hogy szép-e vagy nem a magyar nyelv, meg hogy nehéz-e, azt nem tudom megmondani. Nálunk Magyarországon a nép azonban azt tartja, hogy az angyalok magyarul beszélnek. Ennélfogva én azt tartom, hogy Kegyed igen hamar megtanulna magyarul.” A bók letőri az írónia nyílhegyét. A hölgy a

badakozás ilyen lovagias módjához nem volt hozzászokva. Le volt főzve, s mintbogy a párbeszéd nyilvánosan folyt, szégyenében mélyen elpirult.

Jáva után Burma, Elő-India, Ceylon került sorra. Indiában sok időt töltött. Érdekelte ezen annyira sajátos világ művészete, főleg zeneművészete. Calcuttában volt alkalma az eredeti, hamisítatlan hindu zenével behatóbban megismerkedni. Élt ottan egy Radsa Sir Sourindro Mobun Tagur (angolosan írva Tagore) nevű depossedált (birtokaitól megfosztott) bengál fejedelem, ki nagy általános műveltséggel bírt, angolul is tökéletesen beszélt és írt, és aki célul tűzte ki magának, hogy népe szellemi világát megismerteti Európával. Nagy tudós lévén, egész sor könyvet írt angol nyelven is, a hindu drámáról, zenéről és táncművészetről. A zenét tudományosan és művésziesen művelte otthonában, a „Pathoriagata Raj Bati” nevű palotában, ahol hangszergyűjteménye is van. E gyűjtemény világhírű, mert magában foglalja India összes hangszereit, melyeknek száma pedig rendkívül nagy. Van például köztük egy húros hangszer, melynek hangdobozza két üres strucctojásból áll. Legérdekesebb azonban a csupán Indiában előforduló „nyasztaranga”, egy fűvös hangszer, melyet azonban nem fűjnek, hanem kívülről a gégebehez illesztve, a hangszálak rezgésével hoznak hangzásba. A radzsa a bécsi Naturhistorisches Hofmuseum számára is adományozott egy indiai hangszergyűjteményt. Általában előszeretettel gyakorolta az érintkezést előkelő, vagy tudós idegenekkel. Valahányszor egy-egy hadibajónk Calcuttában időzött, a radzsa mindig rendezett ez alkalomból művészestélyt palotájában. Ily nemű tevékenység mellett nem csoda, hogy a radzsa nemcsak a Ferenc József rend kiskeresztjét, és a „Star of India” rendjét bírja (az utóbbi révén címe „Sir”), hanem se szeri, se száma egyéb külföldi rendjeleinek, és a tudományos társulatok, melyeknek tagja, egész légiót tesznek. Evvel az érdekes és nagytudású férfivel ismerkedett meg tehát Reményi, amikor 1885-ben vagy 1886-ban, Calcuttában időzött, a bengáli zene iránt érdeklődött. Megismerkedését, és első találkozásuk eredményét ő maga részletesen írta le, s tette közzé a Calcuttában megjelenő „Daily English-man”-ben, melyet magyar fordításban, teljes terjedelmében ide mellékelek.

Közreadja: Rakos Miklós

(Következő számunkban folytatjuk)

Ralf Pegelboff

Rátermetett munkatársaknak, rátermett feljebbvalókra van szükségük

A „személyi költségek” csökkentésének gyakori emlegetése elbizonytalanodáshoz és felmondáshoz vezet.

Annak felismerésére, hogy a munkatárs, aki be tud számolni új pozitív fejlődésekről a saját zenekarában, reklámhordozó is lehet, kulturális intézményeink vezetőinél még várni kell. Ennek pont az ellenkezője érvényesül. A „személyi költségek” csökkentésének gyakori emlegetése elbizonytalanodáshoz és felmondáshoz vezet. Van, ahol ez egészen másképp történik és az kifizetődik. A Toyota sikereket ér el ezen a téren, de kevesen követik: csak minden negyedik cég hallgat a munkatársakra, amikor teljesítményjavítás a cél. Pedig a költségcsökkentés rendkívüli méretű lehet. Így 2006-ban a konszernnek 10 százaléka tudta felhasználni az alkalmazottak ötleteit, ami által több mint 10 millió eurót takarítottak meg. Éllavas ebben a Deutsche Post 270 millióval, öt követi a Volkswagen 168 millióval és a Siemens 158 millió euróval.

A világszerte ismert, tőzsde által jegyzett cégekkel való összehasonlítás egyesek számára idegennek tűnhet. Természetesen nálunk is sok kolléga van, akiknek van javaslata az üzemvezetés javítására, a játékterv kialakítására, a szolgálati ütközések kiküszöbölésére és ezáltal üresjárat-mentes munkabeosztásra, stb. Hogy ezek milyen takarékosági potenciált eredményeznének, jelenleg csak gyanítani lehet. Ami bizonyos, jelenleg csak gyanítani lehet. Ami bizonyos, hogy egy sor kiadás elkerülhető lenne.

Hatásos vezetés minden szabály ellenében

A Gallup Intézet az elmúlt 25 évben két adatgyűjtést folytatott, amelyben egymillió munkavállalót és több mint 80.000 vezetőt kérdezett meg. Ezek közül az első felmérésben azt a kérdést tették fel az alkalmazottnak, hogy egy tehetséges dolgozó szempontjából milyennek kellene lennie egy munkahelynek, mire lenne szükségük ahhoz, hogy valóban produktívak legyenek. Az eredmény éppen olyan egyszerű, mint amennyire megdöbbentő: rátermett munkatársaknak rátermett feljebbvalókra van szükségük. Egy jó alkalmazottat bizonyára

el lehet csábítani különböző ajánlatokkal. De az, hogy milyen hosszú ideig marad aztán ott és milyen produktív ezalatt az idő alatt, az első sorban diszciplináris feletteséhez való viszonyától függ.

A második felmérés a munkatársaknak a vállalathoz és a vezetőkhöz való kapcsolatán keresztül üzemi teljesítmények adatairól szólt, tehát forgalomról, nyereségről, produktivitásról, vevők elégedettségéről stb., a következő kérdéseket téve fel: Van-e valami, amire a tehetséges vezetőnek szüksége van ahhoz, hogy a rátermett munkatársakból az optimálist kihozza? Van tehát időtlen titok a tehetséges munkatársak képességeinek kibontakoztatásához? Mit tesznek a legsikeresebb vállalatok?

Munkatársi lojalitás mint produktív tényező

Néhány vállalatnál elkezdtek jobban odafigyelni arra, hogy miként bánnak az emberekkel. Ott nyilvánvalóan fokozatosan felismerik, hogy egy munkahelyen a legértékesebb szempont – és ez ugyanúgy vonatkozik a szoftverfejlesztőkre mint a szállítókra, a könyvelőkre és a szállodai takarítókra – a kapcsolatok létrehozása, értékelése és fejlesztése. Emellett nyilván nem felforgató új felismerés az, hogy az emberek közötti jó kapcsolat és gyakori dicséret jelentősen hozzájárul egy egészséges, teljesítmény-javító környezet megteremtéséhez. (A dicséretnek azonban érzékelhető önértékeléshez kell kapcsolódnia, mert egyébként a dicséret kontraproduktív is lehet.)

A globalizáció korában néha kétségtelenül éppen az ellenkezője látszik realitásnak, pedig a vitális munkahelyi légkör a sikeres vállalatvezetés feltétele

Vitális munkahelyi környezet mint a sikeres vállalatvezetés előfeltétele

Mivel mérhető egy vitális munkahelyi légkör? Ezzel a központi kérdésfeltevéssel indította a Gallup Intézet az első ágaza-

tokon átívelő felmérését a munkatársak véleménye és a teljesítmény közötti összefüggésről. Számos vizsgálat alapján végül is tizenkét olyan kérdést találtak, amelyek segítségével minden alapelemet „mértek”, amelyek egy első osztályú munkahelyi légkör megteremtéséhez szükségesek. Olyan elemeket, amelyek nélkülözhetetlenek, ha a vállalat első osztályú munkatársakat kíván megnyerni, magához kötni és produktívan foglalkoztatni. A tizenkét alapkérdésből alább nyolcat sorolunk fel:

Tudom, hogy mit várnak el tőlem?

Kaptam az elmúlt héten jó munkámért elismerést vagy dicséretet?

Érdekelem a felettesemet vagy más személyt, mint ember?

Munkám során van valaki, aki fejlődésemben támogat, vagy azt előmozdítja?

Van olyan benyomásom, hogy a munkám során a véleményem vagy elképzelésem számít?

Kollégáim törekednek, hogy minőségi munkát végezzenek?

Van jó barátom a cégnél?

Beszélt valaki velem a cégnél az elmúlt hat hónapban előmenetelemlről?

Ha az egyes kérdések az első percben talán szimplának tűnnek, mögötte komplex összefüggések rejlenek, amelyek éppen a gazdaságosság és munkatársi vélemény, és ezzel az eredményesség és humanitás közötti összefüggést világítják meg. Hogy az utolsó félreértéseket is tisztázzuk: nem arról van szó, hogy „puszi, puszi, mi mindannyian szeretjük egymást!” Kemény tényezőkről van szó, mivel sok sikeres vállalat munkatársai ennek a tanulmánynak a kérdéseit igennel válaszolták meg. Ennek a tanulmánynak az az ajánlása menedzsereknek és vezetőknek – ami nem rendkívüli, – hogy fordítsanak gondot arra, hogy ezeket a kérdéseket a kollégák lehetőleg pozitíven válaszolják meg.

A cél: profizmus a menedzsmentben

A zenekari menedzsment jobbításának fontosságáról már többször szóltunk. A profizmus a humán menedzsmentben azonban éppen olyan fontos, és ez a közeljövőben a zenekari élet fontos kihívásává válik. Akkor is, ha sok jóakaró felelős személy zenekarainkban azon a véleményen van, hogy sok mindent „valamiképpen

szabályozni kellene”, az éveken át tartó eredménytelen viták után ráeszmél, hogy a professzionális tanácsadás legalábbis logikusnak tűnik. Az, hogy milyen mélységig lehetséges a személyzeti munka fejlesztését zenekarainkban meghonosítani, még ki kell várni. Mindenesetre ennél a kérdésfeltevésnél is bebizonyosodik zenekaraink túlélési képessége. Nemcsak jó menedzserekre van

szükségünk, hanem kvalifikált humán erőforrás felelősökre is és lehetőség szerint sok zenekari kollégára, akik megbecsültnek érzik magukat és ezzel a zenekari légkör megteremtésében részt vesznek. Ezt a német zenekarok jövőbeni sikerének fontos építőköveként tekinthetjük.

(Das Orchester 2008/4)

Szakadozni kezd arról a zenekari muzsikusról alkotott kép, aki a hangot a megfelelő időben a megfelelő helyen szólaltatja meg, és ezért méltányos megbecsülésben részesül, egyébként azonban kevés mondanivalója van és alkalmazkodik sorsához. Vannak kollegák, akik nem elégednek meg azzal, hogy csupán fogaskerekek egy mechanizmusban és más válaszokat keresnek a konfliktusokra és vezetői hibákra mint a tőrés vagy az értelmetlen viták.

Mindamellet ez még mindig álomszokmának számít, amelynek elérése érdekében mindannyian hosszan dolgoztunk, és amiért érdemes küzdeni. Zenekaraink vezetői rétege a kreatív zenekarépítő potenciált munkatársaikban még nem fedezte fel. A sikeres kommunikáció témafelvetésének feltételeit intézményeinkben ugyancsak kevésbé sikerült megteremteni eddig. Az okok sokfélék, a következmények jelen-
tekenyek.

Ralf Pegelhoff

Zenekari kommunikációs kultúra

A zenekari mindennapokban elengedhetetlen a team- és konfliktus-kezelési képesség

Egyéni szocializáció

A zenei tehetségeket kisgyermek koruktól fogva egyénileg gondozzák. A képzés, eltekintve az elméleti tárgyak csoportos oktatásától, „négy szemközt” történik, azaz csak a tanár és növendék együttműködésére szorítkozik. Oldja ezt később a kamarazenei együttes és az ifjúsági zenekar, ahol már az alkalmazkodás is fontos. Elismerésben a fiatal muzsikusz azonban szinte kizárólag csak személyes teljesítménye révén részesül, első zeneiskolai előjátásától kezdve a próbajátékig bezárólag. Ez egyrészt erősíti belülről fakadó motivációját, ami a muzsikust gyakran egész életén keresztül elkíséri, másrészt viszont a felkészülés zenekari szerepéhez marginális marad. A zenekari mindennapok konfliktusai és frusztrációi között így aztán gyakran a személyes és nem közösségi megoldásokat keresi. Ellensúlyként egyéni hobbik, tanári tevékenység vagy kamarazenélés játszik szerepet, néha a vezetőséghez, zenekari tanács tagsághoz vagy önkéntes feladatokhoz vezető út, amely eleinte befolyást ígér az intézményi történésekre, de sokszor ugyancsak frusztrációban végződik.

Az a képzési rendszer, amely individuális, érzékeny, magas színvonalú muzsikusz sze-

mélyiségeket nevel, akik képességeikkel igencsak alapját jelentik zenekaraink művészi sikerének, a zenekari mindennapokban, ahol integráció, team- és konfliktuskezelési képesség szükségeltetik, nyilvánvalóan diametrálisan ellentétes.

Irigység-kultúra kontra kreativitás

A rendszerek – és a mi zenekarunk egy ilyen szisztémát képez, hasonlóan egy családhoz, egy osztályhoz vagy vállalatához – kialakítják saját törvényszerűségeiket. Ez annál állhatatosabban történik, minél hosszabban áll fenn a struktúra. Egy örökmozgóhoz hasonlóan a szisztéma állandóan igyekszik kimozduló részeit egyensúlyba hozni, miközben a kilendült rész újra visszatér eredeti helyére és a „régirend” helyreáll. Ezáltal a tradicionális struktúrák kereteit nehezen törli át az innováció.

Éppen annyira lehetetlenné válik ez a „különleges személyiség” elleni gáncs miatt. Az oktatás folyamán egyrészt kedvezményben részesítik a nagy szenzibilitású egyéneket, másrészt gyanakvóan mustárlják azokat, akik különleges teljesítményük, kreatív kezdeményezésük vagy egyébirányú elkötelezettségük révén olyan tekintélyre tesznek szert, amely számukra

személyes nyereséget vagy akár karrierlépéseket helyez kilátásba. Sok kolléga – még zenekari vezetőségi tag is – ismeri a jelenséget, hogy a legjobb kezdeményezéseket más zenekari tagok tudomásul sem veszik. Ezáltal nemcsak a kezdeményezéseket, hanem az ötletadókat is értéktelenítik. Ilyen módon valójában a kreativitást büntetik, és nem csoda, hogy hosszú távon hiányzik az a készség, képesség és kitartás, amely a tehetetlenségi erőt kiszolgáló struktúráknak és azok hasznélvezőinek ellenáll.

Anyagi természetű „jutalom” kiemelkedő teljesítményért különben sem létezik. A „szolgáltatok”-ban való számolás megnehezíti azon teljesítmények értékelését, amelyek nem közvetlenül a zenei produkcóra vonatkoznak. Még a zenekari igazgatóság tagjai sem mernek élni jutalmazási jogukkal, éspedig nem a munkaadótól való félelmükben, hanem saját kollégáik hiányzó megértése és értékítélete miatt.

A rendkívüli teljesítmények ellenszolgáltatásának meghatározása – legyen az a hátrányos helyzetűekkel való foglalkozás, óvodai- vagy iskolai projekt, az idősödő társadalommal kapcsolatos különleges ötlet – zenekari tanácsi, vagy vezetőségi feladatok.

Kellemetlen érzések gyűjteménye

Mindennapjaink egyik oldalán a magas minőségért folytatott közös igyekezettel, másik oldalán a közös cél elérését megnehezítő kisebb vagy nagyobb konfliktusokkal vannak kiköveve. A konfliktusok – tartozzanak azok személyes területre valamely kollégával, vagy kapcsolódjanak egy csoporthoz, a zenekari vezetőséghez vagy a dirigenshez – homokot szórnak a gépezetbe és megkeserítik a munkahelyi klímát. A konfliktusok nagy része nem tisztázódik, csak „lenyelik” és kétségtelenül felgyülemlik. A konfliktus-analízisben a „rabattbélyeg-gyűjtés” fogalmat használják erre a jelenségre. A kellemetlen érzések felhalmozása során az ember szert tesz egy belső igazolásra, amely a későbbiek során feljogosítja a bosszúállásra. Ez a rabattbélyeg-gyűjtés felelős mind a kollégák közötti rossz kapcsolatért, mind a kellemetlen munkahelyi klímáért, mivel állandó feszültséghez és nézeteltérésekhez vezet. Minden zenekari tag ismeri azt a helyzetet, amikor egy csekélyesség robbant ki nagy érzelmi töltetű vitát. Képletesen

szólva ilyenkor egy egész rabattbélyegalbumot váltanak be.

Egy másik fajtája a beváltásnak a cselszövés olyan kollegák ellen, akik „bűnösök” valamiben. Félreértés ne essen, nem arról van szó, hogy minden esetben minden kollegának a szemébe mondjuk a véleményünket. Kétségtelenül mindenki hozzá tudna ahhoz járulni, hogy az egymással való beszélgetés és ne az egymásról beszélés kultúrája honosodjon meg. A konfliktusoknak van pozitív potenciáljuk, ha azzal a félreértések elháríthatók. A megoldott konfliktusok jobb munkahelyi atmoszférához és erősebb közösségi érzéshez vezetnek. Megoldatlan konfliktusok elidegenedést eredményeznek és végül megfagyaszttják a kapcsolatokat.

Szolidaritás mint tanulási cél

A szolidáris viselkedés a zenekarok számára nem magától értetődő. A sok konfliktus és félreértés, de a gyötrően sokáig tartó procedúrák a szervezeti működés során is sebet ejtenek sok kolléga önbecsülésén, fékezik motivációját és elkötelezettségét. Egyesekben akár felmerülhet az az ötlet is, hogy talán mindez a vezetőség részéről szándékos, hogy egy közös fellépést éppen ezek ellen megakadályozzon. Nem zárható ki, hogy egyik vagy másik zenekari igazgató, ügyvezető vagy dirigens egy konfliktus-szituációból előnyt élvez. Ha ez hosszú távú stratégiává válik, az kétségtelenül több mint rövidlátás. A sikeres intézményvezetésnek mindig célul kell kitűznie, hogy a munkatársak sajátjuknak érezzék munkahelyüket munkaidő alatt és azon kívül is. Akkor a közös küszködés és éppen a szolidaritás lesz a garanciája a közös sikernek. Ebben a vezetőknek kétségtelenül szerepük van.

Milyen intézkedések erősítik a munkatársak elkötelezettségét?

Egy világszerte 86 000 munkavállaló (ezek közül 3000 Németországból) megkérdezésével elvégzett tanulmány vizsgálja, hogy az egyes országokban melyek azok a módszerek vagy eljárások, amelyek a munkatársak elkötelezettségét növelik. A tanulmány egyértelmű eredményre jut, amelyet a „hajtóerő a munkatársi elkötelezettséghez” címmel 10 pontban összegez:

- A vezetőség érdeklődése a munkatársak iránt

- Kielégítő döntési szabadság
- Az intézmény elhivatottsága a szociális felelősségvállaláshoz
- Tanulási és fejlődési lehetőség
- A felettes lelkesítése a munkára
- Befektetés az investícióba, innovatív termékekbe és szolgáltatásokba
- Felemelkedési- és karrier-lehetőség
- Befolyás a produkcióra/szolgáltatási színvonalra
- Az intézmény-vezetés, mint példakép az intézmény-értékelés szempontjából
- Magas személyes mérce

Ezáltal az is világossá válik, hogy milyen nagy befolyással van az intézményvezetés magatartása és a szervezési aspektusok a munkatársak elkötelezettségére.

Vállalati kultúra a kulturális vállalatok számára

A „vállalati kultúra” fogalma ebben az értelemben „az összes megélt érték összeségét” jelenti egy vállalatnál. Egy ilyen „érték” például a vezetőség szavahihetősége, a mód, ahogy a munkatársakkal bánik, valamint az a forma is, ahogy a munkatársak egymással kommunikálnak. Ennek az „érték”-nek a javítása és ezzel a vállalati kultúra jobbítása végül is a produkciók színvonalának és a szolgáltatás teljesítményének emeléséhez vezet. Ebben minden bérpolitikai vitán túlmutató rejtett innovációs források szunnyadnak.

Kitekintés

Még ha sokan a vezetők körében és a zenekaron belül is még mindig azon a véleményen vannak, hogy a fent felsorolt pontokból sok nem jellemző rájuk vagy csak részben átvihető a mindennapjaikba, mégis növekszik a tudat egy más szemszögből, amely éppen ezeket az aspektusokat teszi a zenekarok belső fejlődésének középpontjába az elkövetkező években.

Képzeld el: reggel a személyzeti bejáraton érkezik és megelégedett, jó hangulatú és magasan motivált munkatársakkal zenekari muzsikussal találkozik, akik nem a szolgálat súlya alatt nyögnek, és vendégkarmesterekkel, akik a teljes intézmény pozitív kisugárzása miatt szívesen újra eljönnek. Ez olyan helyzet, amelynek pozitív érzékelése a nyilvánosságba és médiумokba is lesugárzik.

(Das Orchester 2008/4)

Michael Bobne

Sok zenekar a képességei alatt produkál

A zenekarok csak akkor képesek érzelmi csúcsteljesítményekre és legjobb zenei képességeik demonstrálására, ha minden egyes muzsikos rendelkezik a képességgel, hogy érzelmi terhelési csúcson saját önbecsülésének megragadásával kreatívan és önértékeléssel cselekedjen. De amíg muzsikosok és egész zenekarok önmagukat értékelik le, leértékelő kommunikációs stílust ápolnak, elvesztik hitüket önmagukban, és nem lesznek abban a helyzetben, hogy emberi, művészi potenciáljukat kifejtsék. A következmény: a zenekar művészi és lelki elhanyagoltsága, muzsikosok felmondása, ami a zenekar vonzóerejét a hallgatók és koncertlátogatók felé is tovább csökkenti.

Megrázó körülmények

Munkám során, mint fellépés-előkészítő és próbajáték-tréner, az elmúlt évek folyamán több száz muzsikussal dolgozva, mindig újból meg kellett állapítanom, hogy a főiskolákon megbocsáthatatlanul elmulasztották a muzsikosokat a professzionális nyilvános fellépések és minősítő eljárások, mint például a versenyek vagy próbajátékok, mentális és érzelmi, tehát pszichológiai aspektusaira felkészíteni. Egyszerű pszichológiai tudásnak sincsenek birtokában, aminek oka, hogy érzelmi intelligenciájuk világát eddig alig fejlesztették. Mialatt az élsport atlétáinak teljesítményét már 30 éven keresztül mentális tréninggel és pszichológiai oktatással javítják, a muzsikosok céhe ezalatt alig követhető bátortalanságot tanúsít értelmi, érzelmi és kognitív kompetenciáinak megfelelő technikákkal történő javítása terén. Ennek az egész szakmai társadalom teljesítményére, teljesítőkészségére és egészségi állapotára masszív hatása van. Sok profi muzsikos messze valóságos lehetőségei alatt marad vagy minősítő szituációk alkalmával csődöt mond. Egyesek közülük más munkába, rokkantság állapotába vagy gyógyszerek, drogok fogyasztásába menekülnek, mivel az emocionális terheléseket már nem bírják elviselni. Tanulmányok bizonyították, hogy a legtöbb profi muzsikos ismeri az előadásfüggő félelem miatti szenvedést és a tényt, hogy ilyen szituációban messze saját valóság-

Mindaddig, amíg egy zenekarban a kommunikációs stílus elsősorban mások leértékeléséből és lekicsinyléséből áll, nincs esély a zenekar teljesítményének fokozására. Zavaró lámpaláz, fellépési stressz és leértékelő kommunikációs stílus az alacsony önbecsülés jelzései.

gos teljesítőképességei alatt marad. Ennek oka mindenekelőtt abban rejlik, hogy a fellépési stressz az érzelmi kifejezőképesség és a finom mozgás károsodásához vezet. Minden érdekelt előtt ismert, hogy a legtöbb muzsikos rosszabbul játszik a próbajátékok alkalmával, mint ahogy tulajdonképpen tud. Súlyosbító körülményként jön ehhez, hogy a fellépési stressz általában tabu téma, mindenki mint megváltoztathatatlan jelenséget éli meg, ami oda vezet, hogy a probléma megoldása érdekében eddig kevés történt.

A fellépéseket és minősítési szituációkat élvezni lehet

Számos fellépési-, próbajáték- és zenekari tréning tanúsítja, hogy a legtöbb muzsikos számára megfelelő ráfordítással lehetséges a nyilvános produkcióknál fellépési teljesítményük és jóérzésük lényeges javítása. Számos pszichológiai tréning hatásosnak és hasznosnak bizonyult. Mindazonáltal meg kell állapítani, hogy az egyéni átalakulási képesség határai korlátozottak, amennyiben a mindenkori zenekarban, együttesben (vagy főiskolán) leértékelő kommunikációs stílus uralkodik. Néhány hiányos önértékeléssel rendelkező személynél mások lebecsülése a kísérlet saját önértékelésük stabilizálásához. Ha ezek az emberek másokat lekezelnek, szubjektíven értékesebbnek vagy különbnek érzik magukat. Ennek az érzelmi önműködő kísérletnek azonban ára van: megmérgezi a zenekar, az együttes vagy a főiskola légkörét. Oda vezet, hogy a közös csúcsteljesítmény már egyáltalán nem lesz elérhető. Azok a muzsikosok, akiknek támadásoktól kell megvédeniük magukat vagy félnek attól, hogy csődöt mondanak bizonyos helyzetekben, már nincsenek abban a pozícióban, hogy érzelmi csúcsteljesítményt nyújtsanak. A másik ember érzelmi megközelítése az egyedül értékelhető eljárás, és nélkülözhetetlen az együttes életében. Az, hogy egy zenekarban a leértékelő vagy értékelő eljárás alkalmazódik-e, a karmester, a zenekari menedzser és az intendáns személyzet-fejlesztési kompetenciájától függ.

Az emberi és művészi teljesítőképesség fejlesztése

Mindaddig, amíg a muzsikosok a fellépési stressztől és saját bizonytalanságuktól magukba fordulva szenvednek, semmi sem fog megváltozni. Mindaddig, amíg egy zenekarban a kommunikációs stílus elsősorban mások leértékeléséből és lekicsinyléséből áll, nincs esély a zenekar teljesítményének fokozására. Mindaddig, amíg a dirigensek, a zenekari menedzserek és intendánsok nem képesek értékelő, megoldáskereső közös vízió felvázolásával a muzsikosok lelkesedő képességét újra lángra lobbantani, együttesük teljesítőképességét csírájában fogják megfojtani. A hiányos vezetői- és emberi erőforrás-fejlesztési kompetencia a munkatársakat beteggé és középszerűvé teszi. Minden karmester, zenekari menedzser és intendáns (de természetesen minden muzsikos is) fel kell hogy tegye magának a kérdést, hogy kommunikációs stílusával és saját vezetői kompetenciájával muzsikusait (ill. kollegáit) inspirálja-e, hogy legjobb képességeiket fejtsék ki, vagy leértékelő magatartásával és hatalmával visszaélve, esetleg inkább blokkolja őket? Ha ön mint dirigens, menedzser vagy intendáns (vagy muzsikos) nem tudja, hogy önnél ez hogy néz ki, kérdezze meg egyszerűen zenészeit (vagy kollegáit), hogy szoronganak-e vagy támogatást kapnak-e öntől. Ezeket a kérdéseket egyébként az iparban és a gazdaságban sok cégnél egyre gyakrabban felteszik a vezetők, mivel megértették, hogy a rossz vezetés rossz produktumokhoz és teljesítményekhez, ezzel pedig rossz vállalati eredményekhez vezet. Egy zenekar vállalati eredményét autentikus, érzelemgazdag, emberi és értékorientált közösségi élményt nyújtó előadásként lehet leírni. Zenei csúcsteljesítmény embe-riesség és értékbecslés hiányában lélek nélküli. A hallgatók – tehát a vevők – megérik, hogy egy zenekar önmagával és másokkal jó szándékú, hogy van lelke, vagy nincs.

(Das Orchester 2008/4)

BUDAFOKI DOHNÁNYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

November 28. péntek 19.00
Klauzál Gábor
Budafok-Tétényi Művelődési Központ

Dohnányi: Amerikai rapszódia
 Boccherini: Csellóverseny
 Brahms: II. szimfónia
 Vez.: Gál Tamás

December 7. vasárnap 11.00
Zeneakadémia

Mozart: Kis éji zene
 Előad és vezényel:
 Hollerung Gábor

December 10. szerda 19.30
Zeneakadémia

Rahmanyinov:
 II. Zongoraverseny
 Csajkovszkij: II. szimfónia
 Bogányi Gergely – zongora
 Vez.: Hollerung Gábor

December 19. péntek 19.00
Klauzál Gábor Budafok-Tétényi Művelődési Központ

Bach: Brandenburgi verseny No.5
 Mercadante:
 e-moll fuvolaverseny
 Händel: Dixit Dominus
 Berán Gábor – hegedű
 Walter Auer – fuvola
 Dinyés Soma – csembaló
 Budapesti Akadémiai Kórustársaság. Vez.: Georg Kugi

Január 9. péntek 19.00
Klauzál Gábor Budafok-Tétényi Művelődési Központ
 Újévi Koncert
 Vez.: Hollerung Gábor

Január 11. vasárnap 11.00
Zeneakadémia

Ravel: Bolero
 Előad és vezényel:
 Hollerung Gábor

Január 18. vasárnap 19.30
Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Stravinsky: Oedipus Rex
 Muszorgszkij: Borisz Godunov – Prolog, IV. felvonás
 Vez.: Dian Tchobanov

BUDAPESTI FILHARMONIAI TÁRSASÁG ZENEKARA

December 8.
 J. Haydn: G-dúr, (Oxford)szimfónia Hob.I:92

Mozart: Koncertáriák: Vado, ma dove? Oh Dei! K. 583
 Bella mia fiamma K.528
 Beethoven: Coriolan-nyitány
 Voitek: D-dúr szimfónia
 Kodály bérlet/2
 Vez.: Howard Williams
 Km.: Rost Andrea

Január 19. MÜPA

J. Haydn: D-dúr szimfónia, Hob.I:13
 Koncertmester: Rolla János
 Km.: Várdai István

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

December 11., Bartók Terem

Gulyás György bérlet
 Purcell: Magnificat
 Vivaldi: Introduzione e Gloria
 Bach: Pastorale a Karácsonyi Oratóriumból
 Bach: Magnificat
 Km.: Csereklyei Andrea
 Érsek Dóra
 Csapó József
 Cser Krisztián
 Szerekován János
 Vez.: Gyüdi Sándor

Január 08., Kölcsey Központ

Rubányi Vilmos bérlet
 Brahms: Variációk egy Haydn témára op.56a
 Grieg:
 a-moll zongoraverseny op.16
 Schumann:
 II. (C-dúr) szimfónia op.61
 Km.: Jandó Jenő
 Vez.: Medveczky Ádám

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 5. péntek, 19.00
Duna Palota

Mozart:
 C-dúr Linzi szimfónia KV 425
 Cimarosa:
 G-dúr versenymű két fuvolára
 Beethoven:
 5. szimfónia c-moll op.67
 Km.: Demeter László és Szklennár Ferenc a Duna Szimfonikus Zenekar szólistái
 Vez.: Medveczky Ádám

December 7. vasárnap 10.30
 Hamupipőke
 a Duna Művészegyüttes előadása

Január 18. vasárnap, 10.30

Romantikus mesterek
 (a 200 éve született Felix Mendelssohn és kortársai)
 Műsorvezető: Zelinka Tamás
 Vez.: Deák András

Január. 23. péntek, 19 .00
Duna Palota óra

Haydn: c-moll (3.Londoni) szimfónia Nr.95
 Beethoven:
 meglepetés zongoraverseny
 Schumann:
 Nyitány, Scherzo és Finale
 Brahms:
 Variációk B-dúr op.56a
 Km.: Oravecz György zongoraművész
 Vez.: Deák András

A MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

December 1. hétfő, 19. MÜPA

Boszorkányos romantika
 Muszorgszkij: Éj a kopár hegyen, op. post
 Csajkovszkij: Változatok egy rokokó témára, op. 33
 Rachmaninov:
 I. (d-moll) szimfónia, op. 13
 Vez.: Kesselyák Gergely

December 13. szombat 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
 Mozart: Requiem
 Webber: Requiem
 Vez.: Stephen d'Agostino

December 22. hétfő, 19.30
ZAK

Karácsonyi koncert
 J.S. Bach: Karácsonyi kantáták BWV 110., 151., 40., 63.
 Km.: A Magyar Rádió Énekkara
 Vez.: Helmuth Rilling

Január 9. szerda 19.00
ZAK

Dallamos Újév
 Újévi gálaest Lehár Ferenc műveiből
 Km.: Szabóki Tünde – szoprán és Nyári Zoltán – tenor
 Vez.: Rácz Márton

Január 25. vasárnap 19.30
MÜPA

Csillagok vetélkedése
 John Williams: Csillagok

Háborúja – szvit
 Furtwängler: Zongoraverseny – magyarországi bemutató
 Km.: Bogányi Gergely – zongora
 Vez.: az MR Szimfonikusok első karmestere

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

November 28. péntek 19.00
Keszthely

J. Haydn:
 G-dúr Le soi szimfónia No.8
 Jávorikai Ádám (Cselló)
 Medveczky Ádám
 J. Haydn:
 D-dúr csellóverseny Hob VIIIb:2
 J. Haydn:
 G-dúr Üstdob szimfónia No.94

December 3. szerda 11.00
Richter-terem

P.I. Csajkovszkij:
 Hattyúk tava – szvit / részletek (30') Rácz Márton

December 3. szerda 11.00
13.00, Richter Terem

P.I. Csajkovszkij:
 Hattyúk tava – szvit / részletek
 Kálmán I.: Palotás az Ördöglovas c. operettből
 Lehár F.:
 Arany és Ezüst – keringő
 J. Strauss keringők és polkák
 Vez.: Rácz Márton

December 8. hétfő 19.00
Richter Terem

A Biblia éve 2008
 G.Fr. Handel:
 Győzelmi kórus (Judas M.)
 G.Fr. Handel: Messiás áriák
 J.S. Bach: Magnificat áriák
 G.Fr. Handel: Messiás áriák
 Liszt F.: Tu es Petrus – Christus
 G.Fr. Handel:
 Halleluja (Messiás)
 Vez.: Katona Tibor

December 11. csütörtök 18.00
Richter terem

Ifjú tehetségek gála
 Vez.: Medveczky Ádám

December 18. csütörtök 19.00
Richter Terem

P.I. Csajkovszkij:
 V. e-moll szimfónia Op.64
 P.I. Csajkovszkij: Variációk egy rokokó témára Op.33
 I. Sztravinszkij:
 Tűzmadár – Szvit (1919)

Km.: Várdai István (Cselló)
Vez.: Sándor János
Filharmónia Budapest és Felső-Dunántúl Kht.

Km.: Várjon Dénes,
Simon Izabella
Vez.: Takács-Nagy Gábor

J.S. Bach:
I. Brandenburgi concerto
Vivaldi: Négy évszak
Hegedű: Soós Gábor
Vez.: Kovács László

Ravel: Bolero
Km.: Báll Dávid – zongora
Vez.: Kocsis Zoltán

December 22. hétfő 19.00 Evangélikus Öreg-tp.

J.S. Bach: Karácsonyi oratórium
I.-III. BWV 248 No.1-3
Km.: Bazsinka Zsuzsa
Fáklya Erzsébet (Alt)
Molnár András (Tenor)
Cser Krisztián (Basszus)
Budapesti Kórus (Kaposi
Gergely)
Vez.: Medveczky Ádám

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 8. 19.00

Művészetek Háza

Szezonbérlet

Brahms: Győzelmi ének op. 55
Mendelssohn:
II. szimfónia (Lobgesang)
Km.: Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

December 13. 19.00

Színház

Operagála

Vez.: Kovács László

December 18. 19.00

Selyemréti templom

Karácsonyi koncert
Vez.: Kovács László

Január 2. 19.00

Január 3. 19.00

Január 4. 10.30

Miskolci Nemzeti Színház

Újévi koncert

Vez.: Kovács László

Január 5. 19.00

Gyöngyös

Újévi koncert

Ének:
Debreci Zsuzsa, Bot Gábor
Vez.: Kovács László

Január 12. 19.00

Művészetek Háza

Népszerű bérlet

Puccini: Tosca
Ének: Sümegi Eszter, Nyári
Zoltán, Kálmándi Mihály,
Gárday Gábor, Cser Krisztián
Miskolci Cardinal Mindszenty
Kórus
Vez.: Marco Balderi

Január 15. 19.00

Művészetek Háza

Mesterbérlet

Händel: Vízizene II-III. szvit
Mozart: D-dúr zongoraverseny
Corelli: Concerto grosso
Haydn: D-dúr Londoni szimfónia
Zongora: Piotr Anderszewski
Vez.: Kovács László

Január 26. 19.00

Művészetek Háza

Népszerű bérlet – kamarakonzert

Purcell: Arthur király – szvit

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

December 7. vasárnap

BBNH Ferencsik-bérlet/3

Wagner: Híres nyitányok
és kórusrészletek
Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Will Hartmann – ének
Vez.: Kovács János

December 15. hétfő 19.00

BBNH A Művészetek Palotája

Puccini-bérletének előadása

Puccini: A nyugat lánya – az
opera félig szcenírozott
előadása
Km.: Alexander Agache, Olga
Romanko, Lee Yeong Won –
ének
Vez.: Carlo Montanaro

December 23. kedd

BBNH Bérleten kívüli előadás

Jótekonysági koncert az
UNICEF javára

J. S. Bach:
h-moll mise, BWV 232
Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Hajnóczy Júlia, Sáfár Orsolya,
Schöck Atala, Mukk József,
Bretz Gábor – ének
Vez.: Kocsis Zoltán

Január 11. vasárnap 11.00,
15.00

MŰPA Fesztivál Színház

Zenevarázslat bérlet/2

Varázshangok
Mozart: A varázsfuvola –
keresztmetszet
Közreműködnek: A Magyar
Állami Operaház ösztöndíjasai
Vez.: Kocsis Zoltán
Műsorvezető: Kovács Sándor

Január 23. péntek

BBNH Klemperer-bérlet/3

Liszt–Kocsis:
Goethe Festmarsch
II. elfelejtett keringő
Obermann völgye
III. elfelejtett keringő
Mazurka brillante
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Kodály: Felszállott a páva – vál-
tozatok magyar népdalra

ÓBUDAI DANUBIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 1., 19.00

Óbudai Társaskör

DANUBIA+
Rézfúvós kamaraest

December 6, 19.30
Zeneakadémia, Nagyterem

A szecesszió zenéje

Schreker:
A megbélyegzettek – nyitány
Schönberg: Megdicseült éj
Mahler – Kései dalok
R. Strauss:
Salome – Hétfátyoltánc
Vez.: Marco Comin

Január 31. – 19.30

Művészetek Palotája, Bartók

Béa Nemzeti

Hangversenyterem

Magyar Szimfonikus Körkép

Bartók: Magyar képek
Gyöngyösi Levente:
Verkündigung
Dohnányi: I. szimfónia
Vez.: Héja Domonkos

PANNON FILHARMONIKUSOK

December 6. szombat, 18.00
ANK

Segítség, komolyzene!

Csajkovszkij:
Hattyúk tava – baletzene
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: László Csaba – szín-
művész

December 10. szerda 19.00

Cella Septichora

Fülszöveg
Vendég: Mariangela Vacatello
zongoraművész
Hamar Zsolt karmester

December 11. csütörtök 11.00

ZenePark

Még 1 esély!

Csajkovszkij: Hattyúk tava – szvit
Vez.: Hamar Zsolt

December 11. csütörtök 19.30
PTE Aula

Muszorgszkij: Éj a kopár hegyen
Rahmanyinov: I. (fisz-moll)
zongoraverseny, op. 1

Csajkovszkij:
Hattyúk tava – baletzene
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Mariangela Vacatello

December 12. péntek
Pula, Horvátország

Muszorgszkij:
Éj a kopár hegyen
Rahmanyinov: I. (fisz-moll)
zongoraverseny, op. 1
Csajkovszkij:
Hattyúk tava – baletzene
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Mariangela Vacatello –
zongora

December 20. szombat 19.30
Pécsi Bazilika

Karácsonyi ünnepi hangverseny
Schütz: Karácsonyi oratórium
Vez.: Kamp Salamon
Km.: Kiss Noémi – szoprán,
Alessandro Codeluppi – tenor,
Kovács István – basszus
Pécsi Egyetemi Kórus

Január 2.

Újévi üzenet díszhangverseny
A műsor meglepetés!
Vez.: Hamar Zsolt

Január 3. szombat, 18.00
ANK

Segítség, komolyzene!
Újévköszöntő hangverseny
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: László Csaba – szín-
művész

Január 28. szerda 18.00

Cella Septichora
Fülszöveg. Vendég: Sharon
Kam klarinétművész
Vez.: Hamar Zsolt karmester

Január 29. csütörtök 19.30
PNSz

Hindemith: Szimfonikus meta-
morfózisok Weber témáira
Weber:
f-moll klarinétverseny, op. 73
Schumann: 1., B-dúr (Tavaszi)
szimfónia, op. 38
Vez.: Hamar Zsolt

SZEGEDI SZIMFONIKUS
ZENEKAR

**November 28-29-30. péntek-
szombat-vasárnap 19.00**

Szegedi Nemzeti Színház
Balettelőadás
Lendvay-Juronicus:
A mennyei város

Stravinsky: Egy katona története
Vezényel: Gyüdi Sándor
Km.: Szegedi Kortárs Balett

November 29. szombat 15.00
Február 6., 7.

Budapest, Zeneakadémia
Shakespeare-zenék
Vez.: Gyüdi Sándor

**December 2-3-4. kedd-szerda-
csütörtök 19.00**

Szegedi Nemzeti Színház
Balettelőadás
Lendvay-Juronicus:
A mennyei város
Stravinsky:
Egy katona története
Vez.: Gyüdi Sándor
Km.: Szegedi Kortárs Balett

December 9. kedd 19.30
Szegedi Nemzeti Színház

Fricsay-bérlet/2
Hacsaturján: Hegedűverseny
Sosztakovics: VII. szimfónia,
C-dúr, Leningrád, op.60
Vez.: Kesselyák Gergely
Szólísta: Kosztánci István –
hegedű

**December 12-13. péntek-
szombat 19.00**

Szegedi Nemzeti Színház
Verdi: A trubadúr
Vez.: Molnár László

December 18. csütörtök 19.00
Budapest, Művészetek Palotája

Balettelőadás
Lendvay-Juronicus:
A mennyei város
Stravinsky: Egy katona története
Vez.: Gyüdi Sándor
Km.: Szegedi Kortárs Balett

December 19. péntek 19.00
december 20. szombat 19.00

Szegedi Nemzeti Színház
Hoffmann-Kapecz-Gothár-
Selmeczi:
Diótörő – zenés mesejáték
Vez.: Koczka Ferenc/Kardos
Gábor

December 20. szombat 19.00

Honvéd téri ref. templom
KARÁCSONYI KONCERT
SZEGEDI KAMARAZENEKAR
Corelli:
Karácsonyi concerto grosso
Albinoni: Adagio
J.S.Bach: II.szvit, h-moll,
BWV.1067
J.S.Bach: Air – részlet
a III.D-dúr szvitből, BWV.1068

Hangversenymester:
Kosztánci István
Szólísta:
Kocsis Krisztina – fuvola

December 21. vasárnap 15.00
és 19.00

december 25. csütörtök
15.00 és 19.00
december 26. péntek 15.00 és
19.00

Szegedi Nemzeti Színház
Hoffmann-Kapecz-Gothár-
Selmeczi: Diótörő – zenés
mesejáték
Vez.:
Koczka Ferenc/Kardos Gábor

December 31. szerda 18.00

Szegedi Nemzeti Színház
Szilveszteri Gála

SAVARIA SZIMFONIKUS
ZENEKAR

November 27., 19.30

Zenélő mese bérlet 2.
Miskolci Szimfonikus Zenekar
Gerschwin:
F-dúr zongoraverseny
Sosztakovics: 2. jazz szvit
Copland:
Rodeo – Négy tánc epizód
Km.: Balogh József – zongora
Vez.: Kovács László

December 5., 19.30
Bartók Terem

Új szimfónia bérlet 3.
Kovács Zoltán: Álomtáncok
Rahmanyinov: Vocalise
Janáček: Szvit vonószekerekre
Vez.: Alpaslan Ertünger

December 19.

Karácsonyi koncert
Mesélő zene bérlet 3.
Dukas: Bűvészinas
Ravel: Lúdanyó meséi
C. Franck:
Szimfonikus variációk
Poulenc: Babar, az elefánt
Debussy: Noktürnök
Közreműködik:
Marisa Tanzini – zongora
Huzella Péter – narrátor
Reményi János Nőikar
Vez.: Alpaslan Ertünger

December 29. és 30., 19.30
Szilveszteri koncert

Bérleten kívüli hangverseny
A Strauss-család műveiből
összeállított műsor
Vez.: Robert Houlihan

Január 16., 19.30

Bartók Terem
Új szimfónia bérlet 4.
Martini:
Komédia a hídon – kis szvit
Smetana: Hazám
Vez.: Charles Olivieri-Munroe

MAGYAR TELEKOM
SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 7., vasárnap, 11.00

Telekom Zeneház
Manó bérlet
Zenés évszakok – Tél

December 17. szerda, 19.30
ZAK

Romantikus bérlet
Kancheli: Styx
Brahms-Schönberg:
g-moll zongoránégyes op.25
Km.: Gidon Kremer – hegedű
és az MR Énekkar
Vez.: Keller András

Január 22. csütörtök, 19.30
ZAK

Beethoven sorozat
B-dúr zongoraverseny, Op 19.
G-dúr zongoraverseny, Op. 58
8. szimfónia, Op. 93
Km.: Ránki Dezső
Vez.: Keller András

**ZUGLÓI FILHARMÓNIA-
SZENT ISTVÁN KIRÁLY**
SZIMFONIKUS ZENEKAR

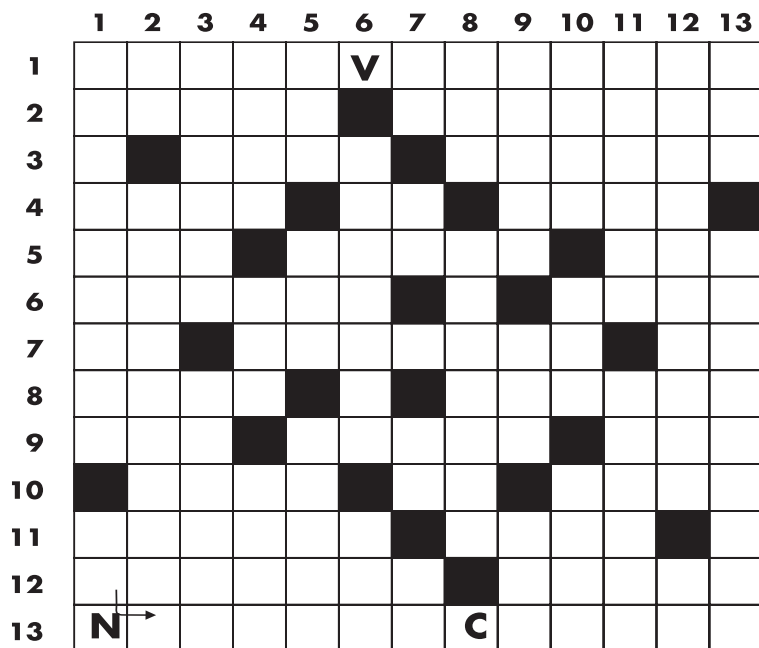
December 6. 15.00
Zuglói Szent István Zeneház
Nagyterem
Tea Koncert

December 16. kedd, 19.30
MŰPA Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem

II. bérleti hangverseny
Händel: Messias I.–II. rész
Km.: Sáfár Orsolya, Gémes
Katalin, Kéring László,
Bretz Gábor
Szent István Gimnázium
Vegeyeskara,
Szent István Király Zene-
művészeti Szakközépiskola
Vegeyeskara
Oratóriumkórus
Vez.: Záborszky Kálmán

Január 10. szombat, 17.00
Zuglói Szent István Zeneház
Nagyterem
Újévi koncert

Kétszer csattan

1. Két zeneszerző beszélget. – Megvettem az új lemezedet. Nagyon tetszett. – vízsz. 1.
2. Egy hirdetés: függ. 1., 12.

VÍZSZINTES: 1. Az első poén. 2. Máshol helyez el – bőségesen, áldást hozóan ömlő. 3. Ez is egy poén: mit kell adni a hasmenéses elefántnak? – Újbarokkal egyesült Fejér megyei község. 4. Tabula ...; tiszta lap – jómagam – tájszólásban az a hangot ő-nak ejti. 5. Hangya, angolul – Rajna-vidéki német város a Mosel mentén – Jan ... Waldner; veterán svéd asztali-teniszező. 6. Fából készült fekhely része – villamosenergia-ellátó világcég (a rövidítés rímel az energiaellátás szóra is!). 7. Kettős betű – olasz szatirikus író (Pietro, 1492–1556) – saint, röv. 8. Francia város, Aisne megye székhelye – karibi állam, azelőtt Brit Honduras, fővárosa Belmopan. 9. Ólbeli, de csak az első fele! – fogócskázik (közben a lányt ölelgeti), tájszóval – német névelő. 10. Madrid királyi sportegyesülete – ... flagranti; tettenérés – a közelmúltban elhunyt erdélyi író (György). 11. Üldöz, hajsza – fertőtlenítésre használt erős szagú méreg. 12. Kanadai tartomány, fővárosa

Toronto – sokoldalú angol festő, költő (William, 1757–1827).

FÜGGŐLEGES: 1. A sor végére lépő – a második poén első része. 2. Keresztül – ez pl. az ark is. 3. Megbízható, angolul (TRUSTY) – Verdi 1839-ben bemutatott operája. 4. Az Öreg-tó városa – chilei légitársaság – kettőzve: tengeri algából nyert zselatin. 5. Régi rádiótípus – szélesre nyit – Santa ...; brazil állam. 6. A bennünket is körülvevő közegben elrendezett – ... Schweiger; a Meztálas szerelem című film (2005) rendezője, producere és szereplője. 7. Indíték – a nikkelt vegyjele – római 101 – ő, a táviratban. 8. Kávépor-márka – ide, a fogadá-sunkra, kissé népiesen. 9. Sátorozók csapata – pince ...; szemüvegcsíptető – luxemburgi, belga és kambodzsai autójelzés. 10. Ellenértéket feltüntet – szélhárfa – szeszből és gyümölcsökből készített ital. 11. ... és Laura; Garaczi László novellája – mellettem helyez el. 12. A második poén második, befejező része – kicsinyítő képző. 13. Község Pécs mellett – egyenletesen szétrak (pl. földet) a felszínén. Zábó Gyula

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM ÉS A NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS ÜGYOSZTÁLYA TÁMOGATÁSÁVAL.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 - Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felölös kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330

e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felölös vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Duna Palota és Kiadó Kulturális Kht.
Próbatere: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérletvásárlás, jegyrendelés:
Bokor Erzsébet 06/20 937-1399
www.dunaszimfonikusok.hu
E-mail: info@dunaszimfonikusok.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122
1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
Művészeti titkárság: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16-22.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: info@bdz.hu
www.bdz.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: dfz@dfz.hu
www.dfz.hu

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232
E-mail: filhgyor@t-online.hu
www.gyorifilharmonikusok.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Enekkar és Kottatár Kht.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház

Budapesti Filharmóniai Társaság Zeneakara
1061 Budapest, Andrásy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

1800 Budapest, Bródy S. u. 5-7.
Tel.: 328-8326 • Fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • http://www.telekomzenekar.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábian u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 • Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu.

Óbudai Danubia Szimfonikus Zenekar

1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5., I. em. 4., kapucsengő: 26.
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu • www.symph-szeged.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@savariaorchestra.hu
www.savariaorchestra.hu

Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zuglolfilharmonia@szentistvanzene.sulinet.hu
http://www.szentistvanzene.hu

**MINDEN, AMI
A FÚJÁSHOZ
KELL!**

**MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB
KIPRÓBÁLHATÓ,
ÍGY ÖSSZEHASONLÍTHATÓ
FÚVÓSHANGSZER
VÁLASZTÉKÁVAL VÁRJUK
MUZSIKUS BARÁTAINKAT.**

A világ vezető márkáinak
széles skáláját kínáljuk.

Hangszerjavító műhelyeinkben
aranykoszorús mesterek
több mint 30 éves gyakorlatával
irányított munka folyik

- a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével,
eredeti, gyári alkatrészek felhasználásával
- így a garancia magától értődik.

FON TRADE MUSIC

**RITMUS- ÉS ÜTŐHANGSZEREK
TELJES TÁRHÁZA**

AZ ORFF- HANGSZEREKTŐL A JAZZ- ÉS ROCK
SZERELÉSEKEN ÁT A SZIMFONIKUS HANGSZEREKIG.

Adams, Premier, Ludwig, Paiste, Studio 49, Hardcase

FON TRADE MUSIC

**ÚJDONSÁG A FON-TRADE MUSIC-NÁL !
MOST BEVEZETŐ ÁRON
VONÓS HANGSZEREK ÉS TARTOZÉKAIK**

TANULÓ HEGEDŰ SZETTEK,
HAGYOMÁNYOS ÉS KARBON
ISKOLAI VONÓK MELLETT MESTER VONÓK,
VALAMINT PROFESSZIONÁLIS TOKOK

FON TRADE MUSIC

**FON
TRADE MUSIC**

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 210 2790, 06 30 488 6622
fontrade.music@chello.hu
Nyitva: munkanapokon
9:00 - 17:30 -ig.

www.fontrademusic.hu